

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПЕРЕВЕРЗЄВ ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

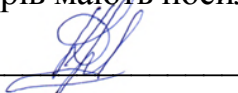
УДК 342.95:342.72/.73

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З
ІНВАЛІДНІСТЮ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і
текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Д. М. Переверзєв

*Згодом... за змістом
... прийнятою
... парами до ради.*

Великий секретар

С. Бабах

Науковий керівник:

Соболь Євген Юрійович

доктор юридичних наук, професор

Тернопіль – 2021

АНОТАЦІЇ

Переверзєв Д.М. Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2021; Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2021.

Дисертація являється одним з небагатьох, у вітчизняній правовій науці, комплексним дослідженням з питань адміністративно-правових засад охорони прав дітей з інвалідністю. Метою дисертації є наукова розробка, на основі аналізу існуючих наукових напрацювань та норм національного й зарубіжного законодавства і досвіду, сутності, змісту та особливостей адміністративно-правових засад охорони прав дітей з інвалідністю та порядку здійснення адміністративно-правової охорони їх прав для попередження будь-яких проявів дискримінації.

У роботі: охарактеризовано права дітей з інвалідністю як об'єкт правової охорони та предмет адміністративно-правового регулювання; визначено сутність, функції та особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю; окреслено принципи та правові засади адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю; визначено сутність та види форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю; з'ясовано поняття та систему методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю; проаналізовано адміністративні процедури застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю; розкрито зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та можливі шляхи адаптації в Україні; сформовано пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

В роботі стверджується, що концептуальну основу прав людини становлять дві основоположні цінності. Першою відзначається людська гідність, другою виступає –

рівність, що дає можливість визначити права людини як критерій базових норм, що формує та забезпечує почуття гідності, у відносинах з усіма іншими учасниками суспільних відносин, недопускаючи приниження їх власної гідності. Формується бачення поняття «права дітей з інвалідністю», як форми можливої поведінки для такої дитини, які мають забезпечити для неї можливість задовольнити свої особисті потреби та інтереси як особистості. Обов'язковою умовою є те, що означені форми поведінки мають бути закріплені на законодавчому рівні та забезпечені діяльністю публічної адміністрації та громадськими організаціями. Формується висновок, що права дітей з інвалідністю необхідно класифікувати за певними групами, залежно від системи суспільних відносин, в яких вони виникають, виступаючи об'єктом правової охорони та адміністративно-правового регулювання, в межах, окреслених міжнародними актами та національним законодавством.

Відзначається, що в процесі наукових пошуків, під час аналізу міжнародних актів та національного законодавства, виявлено факт оперування в їх текстах дещо відмінними і в той же час схожими правовими категоріями, а саме «охорона» та «захист». Це акцентує увагу на змісті понять «охорона» та «захист». З огляду на існуючі наукові бачення щодо цих термінів, формується висновок, що поняття «охорона» є значно ширшим за поняття «захист». Охорона прав дітей з інвалідністю включає в себе правові засоби і підстави їх реалізації та попередження порушення, є формою врегулювання відносин між такими дітьми та органами публічної адміністрації. В свою чергу захист прав дітей з інвалідністю є засобом імперативної реалізації охоронюваних прав таких суб'єктів публічних правовідносин. Тобто охорона прав дітей з інвалідністю має місце до вчинення правопорушення, після нього такі діти потребують вже правового захисту. Таке розуміння категорії «охорона» дає підстави визначити адміністративно-правову охорону прав дітей з інвалідністю як інститут адміністративного права, що має на меті застосування публічною адміністрацією превентивних заходів для недопущення порушень охоронюваних прав дитини з інвалідністю. Адміністративно-правова охорона, для належного забезпечення можливості дитині з інвалідністю реалізувати свої права, має виконувати ряд функцій. Такі функції розглядаються як певні напрями впливу на соціум в цілому та поведінку

кожного учасника суспільних відносин безпосередньо, з метою формування розвинутого, правового та толерантного суспільства, виділяючи властиві для адміністративно-правової охорони регуляторну, процедурну та захисну функції.

Наголошується на тому, що розпочаті реформаційні заходи вимагають нових підходів до сприйняття і розуміння інвалідності, основ охорони прав осіб з інвалідністю, шляхом запровадження інституту адміністративно-правової охорони, заснованого на сучасних принципах. Принципи права безперечно відносяться до числа його основних механізмів, головних конструкцій. Відносно права мається на увазі, що принцип - це перш за все ідея, але не тільки. Як саме право не зводиться до ідей, а охоплює і норми, і соціальні відносини, так і його принципи виходять за межі тільки ідей і знаходять нормативний та правозастосовчий зміст. Іншими словами, принципи права - це перш за все ідеї, що в процесі розвитку набувають зовнішніх форм правової норми та відносин. Враховуючи те, що адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю є складовою частиною адміністративного права і регулюється його нормами, її принципи та правові засади, як спеціалізовані, мають формуватися на основі загальних принципів, притаманних галузі адміністративного права. Діяльність суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правову охорону прав дітей з інвалідністю, має будуватись з урахуванням певних тенденцій, закономірностей та ряду інших обставин, що у своєму поєднанні та завдяки комплексному підходу становлять принципи такої охорони.

Акцентується увага на тому, що адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю забезпечується шляхом публічного адміністрування, яке одним із своїх напрямків, визначених функціями і повноваженнями державних органів та органів місцевого самоврядування, має реалізацію державної політики та здійснення контрольно-наглядових і обслуговуючих заходів превентивного характеру, з метою охорони і недопущення порушень прав дітей з інвалідністю. Враховуючи таку направленість адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, діяльність публічної адміністрації, управлінського та виконавчо-розпорядчого характеру, має провадитись у певних правових формах, які характеризуються як зовнішнє оформлення діяльності органів публічної адміністрації, що проявляється у реалізації їх

функцій, вчинення процедурних дій, визначених на рівні нормативно-правових актів. Серед форм діяльності публічної адміністрації в питаннях охорони прав та інтересів дітей з інвалідністю, виділяються: правоустановча, правозастосовча та правоохоронна.

Доводиться думка, що саме завдяки методам, реалізується можливість з'ясувати характер правових відносин, які виникають між регулюючим суб'єктом та об'єктом правового регулювання, при чому це може бути будь-яка сфера правовідносин. Методи правового регулювання мають тісний зв'язок з формами регулювання відносин, оскільки метод виражається через форму. Методи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, полягають у запровадженні ефективних правових засобів та інструментів, що спричиняють вплив на поведінку учасників суспільних відносин, з метою приведення її до ознак правомірної, та свідомість соціуму для створення сприятливих умов у сфері дотримання прав дітей з інвалідністю, забезпечивши тим самим реалізацію функцій та завдань публічної адміністрації.

Формується бачення необхідності спрямування правостановлюючої діяльності органів публічної адміністрації у сфері охорони прав дітей з інвалідністю на запровадження та регламентацію адміністративно-правових заходів, що виключатимуть порушення прав і свобод таких учасників суспільних відносин і не допускать проявів дискримінації за ознаками інвалідності дітей, що через стійкі розлади функцій організму або вади фізичного чи розумового характеру обмежені у можливості належної реалізації своїх прав та безперешкодної інтеграції у суспільство. Наголошується на важливості адміністративно-правових засобів, у сфері прав дітей з інвалідністю, як основоположного елемента механізму охоронної діяльності органів публічної адміністрації у визначеній сфері. Належна реалізація цих засобів є запорукою недопущення будь-яких проявів порушень чи обмеження прав, свобод та інтересів дітей з інвалідністю у процесі їх соціалізації. Причому, для досягнення позитивних результатів адміністративно-правової охорони визначеної категорії прав, значення має не тільки належна процедура реалізації а і вибір правильного засобу правової охорони. Адміністративна процедура в цілому характеризується як чітко регламентований порядок діяльності органів публічної адміністрації, щодо реалізації їх безпосередніх функцій і завдань, метою якої виступає прийняття адміністративного рішення.

Розкривається досвід здійснення охорони прав дітей з інвалідністю в Канаді, США і таких країнах Європи, як Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Польща та Королівство Швеція. Вирішення існуючих проблем у сфері охорони прав дітей з інвалідністю потребує реалізації певних кроків, зокрема удосконалення процедури публічного адміністрування, законодавчої бази, пристосованої до права країн Євросоюзу, формування правосвідомості членів суспільства та спонукання їх до правомірної поведінки, зокрема у сфері охорони та дотримання прав дітей з інвалідністю, що забезпечить таким дітям повну соціалізацію та повноцінну участь у житті суспільства.

Визначено, що питання забезпечення належної охорони прав дитини завжди мають бути пріоритетним завданням під час формування та реалізації державної політики. Діти, це представники підростаючого покоління, які в силу свого віку, інтелектуальних та фізичних ознак не здатні самостійно вимагати правомірної поведінки від інших учасників суспільних відносин, іноді навіть від своїх батьків чи осіб, які їх замінюють. Для держави – охорона дитинства, це вклад у своє майбутнє громадянське суспільство, інтелектуально та фізично розвинуте, працездатне. Саме тому дитина з інвалідністю, хоча і наділена всіма конституційними правами людини, рівними з усіма іншими членами суспільства, має стати для держави особливим суб'єктом, з особливим колом потреб. З огляду на існуючі дефініції поняття правового регулювання, його предметом можуть виступати різноманітні суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з різним правовим статусом.

Ключові слова: інвалідність, дитина з інвалідністю, права дітей з інвалідністю, адміністративно-правові засади, адміністративно-правова охорона, адміністративно-правове регулювання, безбар'єрне середовище.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Переверзєв Д.М. Сутність адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2. С. 84-87.

2. Переверзєв Д.М. Механізм реалізації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з обмеженими можливостями. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 7. Спецвипуск. С. 104-107.

3. Переверзєв Д.М. Сутність адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 79. С. 84-88.

4. Переверзєв Д.М. Activities of the public administration in the field of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities regarding the creation of a barrier free. European Reforms Bulletin. 2020. № 2. С. 64-68.

5. Переверзєв Д.М. Адміністративно-правовий статус дітей з інвалідністю. «Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки» № 3/2020. С. 104-110.

6. Переверзєв Д.М. Форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. «Актуальні проблеми правознавства». 2020. Випуск 3 (23). С. 82-86.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Переверзєв Д.М. Зміст адміністративно-правового статусу дітей з обмеженими можливостями. Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя 21-22 серпня 2020 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина». 2020. С. 60-63.

8. Переверзєв Д.М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони прав дітей з обмеженими можливостями. “Science, society, education: topical issues and development prospects”. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків 29-31 серпня 2020 року). Харків: SPC «Sci-conf.com.ua». 2020. С. 281-286.

9. Переверзєв Д.М. Характеристика механізму реалізації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Економіка, фінанси, облік і право в умовах глобалізації. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава 30 вересня 2020 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 70-71.

10. Переверзєв Д.М. Дитина з інвалідністю як учасник адміністративно-правових відносин у сфері охорони її прав. Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро 6-7 листопада 2020 р.) Дніпро 2020. С. 153-156.

11. Переверзєв Д.М. Адміністративні процедури у сфері охорони прав дітей з інвалідністю. Актуальні проблеми національного законодавства. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Частина 1. (м. Кропивницький 10 листопада 2020 р.) Кропивницький 2020. С. 113-116.

Pereverziev D.M. Administrative and legal principles of protection of the rights of children with disabilities – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 – Administrative law and process; finance law; information law (081 Law). Research Institute of Public Law, Kyiv, 2021; West Ukrainian National University, Ternopil, 2021.

The dissertation is one of the few, in domestic legal science, a comprehensive study on the administrative and legal framework for the protection of the rights of children with disabilities. The purpose of the dissertation is scientific development, based on the analysis of existing scientific developments and norms of national and foreign legislation and experience, essence, content and features of administrative and legal bases of protection of rights of children with disabilities and the order of administrative and legal protection of their rights. discrimination.

In the work: the rights of children with disabilities as an object of legal protection and a subject of administrative and legal regulation are characterized; the essence, functions and features of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities are determined; the principles and legal principles of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities are outlined; the essence and types of forms of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities are determined; the concept and system of methods of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities are clarified; the administrative procedures of application of administrative and legal means of protection of the rights of children with disabilities are analyzed; revealed foreign experience in the formation and implementation of state policy in the field of protection of the rights of children with disabilities and possible ways of

adaptation in Ukraine; proposals were made to improve the administrative and legal regulation in the field of protection of the rights of children with disabilities.

The paper argues that the conceptual basis of human rights is made up of two fundamental values. The first is human dignity, the second is equality, which makes it possible to define human rights as a criterion of basic norms that forms and provides a sense of dignity in relations with all other participants in public relations, preventing the humiliation of their own dignity. And the phenomenon of equality of rights characterizes their universality, ie does not allocate certain groups of participants in public relations according to certain criteria. A vision of the concept of "rights of children with disabilities" is formed as a form of possible behavior for such a child, which should provide him with the opportunity to meet their personal needs and interests as individuals. It is a prerequisite that these forms of behavior must be enshrined in law and ensured by the activities of public administration and public organizations. It is concluded that the rights of children with disabilities should be classified into certain groups, depending on the system of social relations in which they arise, acting as an object of legal protection and administrative regulation, within the limits set by international acts and national law.

It is noted that in the process of scientific research, during the analysis of international acts and national legislation, the fact of operating in their texts somewhat different and at the same time similar legal categories, namely "protection" and "protection". This emphasizes the meaning of "protection" and "protection". Given the existing scientific views on these terms, it is concluded that the concept of "protection" is much broader than the concept of "protection". Protection of the rights of children with disabilities includes legal means and grounds for their implementation and prevention of violations, is a form of settlement of relations between such children and public administration bodies. In turn, the protection of the rights of children with disabilities is a means of imperative implementation of the protected rights of such subjects of public relations. That is, the protection of the rights of children with disabilities takes place before the commission of the offense, after which such children need legal protection. This understanding of the category "protection" gives grounds to define the administrative and legal protection of the rights of children with disabilities as an institution of administrative law, which aims to apply preventive measures by the public administration

to prevent violations of the protected rights of children with disabilities. Administrative and legal protection, in order to properly ensure the ability of a child with a disability to exercise their rights, must perform a number of functions. Such functions are considered as certain areas of influence on society as a whole and the behavior of each participant in social relations directly, in order to form a developed, legal and tolerant society, highlighting the inherent regulatory, protective and procedural functions.

It is emphasized that the initiated reform measures require new approaches to the perception and understanding of disability, the basics of protection of the rights of persons with disabilities, through the introduction of the institution of administrative and legal protection, based on modern principles. The principles of law are undoubtedly among its main mechanisms, the main structures. Regarding law, it means that the principle is first of all an idea, but not only. Just as the law itself is not reduced to ideas, but covers both norms and social relations, so its principles go beyond ideas and find normative and law enforcement content. In other words, the principles of law - are primarily ideas that in the process of development acquire external forms of law and relations. Given that the administrative and legal protection of the rights of children with disabilities is an integral part of administrative law and governed by its rules, its principles and legal principles, as specialized, should be formed on the basis of general principles inherent in the field of administrative law. The activities of entities that carry out administrative and legal protection of the rights of children with disabilities should be built taking into account certain trends, patterns and a number of other circumstances, which in combination and due to a comprehensive approach constitute the principles of such protection.

Emphasis is placed on the fact that the administrative and legal protection of the rights of children with disabilities is provided through public administration, which one of its areas, defined by the functions and powers of state bodies and local governments, is the implementation of state policy and preventive and maintenance measures, in order to protect and prevent violations of the rights of children with disabilities. Given this direction of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities, the activities of public administration, administrative and executive nature, should be carried out in certain legal forms, which are characterized as the external design of public administration,

manifested in the implementation of their functions, procedural actions defined at the level of regulations. Among the forms of activity of public administration in the protection of the rights and interests of children with disabilities are: law-making, law enforcement and law enforcement.

It is argued that it is through methods that the possibility of clarifying the nature of legal relations that arise between the regulatory entity and the object of legal regulation is realized, and this can be any area of legal relations. Methods of legal regulation are closely related to the forms of regulation of relations, as the method is expressed through the form. Methods of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities are the introduction of effective legal means and tools that influence the behavior of public relations, in order to bring it to the signs of legitimate, and the consciousness of society to create favorable conditions for children with disabilities, thus ensuring the implementation of functions and tasks of public administration.

A vision of the need to direct the law-making activities of public administration bodies in the field of protection of the rights of children with disabilities to the introduction and regulation of administrative and legal measures that will exclude violations of the rights and freedoms of such participants and prevent discrimination on the grounds of disability. organism or defects of a physical or mental nature are limited in the possibility of proper exercise of their rights and unimpeded integration into society. Emphasis is placed on the importance of administrative and legal remedies in the field of the rights of children with disabilities, as a fundamental element of the mechanism of security activities of public administration bodies in a particular area. Proper implementation of these tools is a guarantee of preventing any manifestations of violations or restriction of the rights, freedoms and interests of children with disabilities in the process of their socialization. Moreover, to achieve positive results of administrative and legal protection of a certain category of rights, it is important not only the proper implementation procedure but also the choice of the right remedy. The administrative procedure is generally characterized as a clearly regulated procedure for the activities of public administration bodies in relation to the implementation of their direct functions and tasks, the purpose of which is to make an administrative decision.

The experience of protection of the rights of children with disabilities in such European countries as the Federal Republic of Germany, the Republic of Poland and the Kingdom of Sweden is revealed. Solving the existing problems in the field of protection of the rights of children with disabilities requires the implementation of certain steps, including improving the procedure of public administration, legal framework adapted to the law of EU countries, forming legal awareness of members of society and encouraging them to behave lawfully. disability, which will provide such children with full socialization and full participation in society.

It is determined that the issues of ensuring the proper protection of children's rights should always be a priority during the formation and implementation of public policy. Children are members of the younger generation who, due to their age, intellectual and physical characteristics, are not able to independently demand lawful behavior from other participants in social relations, sometimes even from their parents or persons who replace them. For the state - the protection of childhood, it is a contribution to its future civil society, intellectually and physically developed, able to work. That is why a child with a disability, although endowed with all constitutional human rights equal to all other members of society, must become a special subject for the state, with a special range of needs. Given the existing definitions of the concept of legal regulation, its subject may be a variety of social relations that arise between entities with different legal status.

Keywords: disability, child with disability, rights of children with disabilities, administrative and legal principles, administrative and legal protection, administrative and legal regulation, barrier-free environment.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЇ.....	2
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	25
1.1. Права дітей з інвалідністю як об'єкт правової охорони та предмет адміністративно-правового регулювання.....	25
1.2. Сутність, функції та особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.....	46
1.3. Принципи та правові засади адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.....	64
Висновки до Розділу 1.....	88
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	90
2.1. Сутність та види форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.....	90
2.2. Поняття та система методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.....	109
2.3. Адміністративні процедури застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю.....	127
Висновки до Розділу 2.....	147
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	149
3.1. Зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та можливі шляхи адаптації в Україні.....	149
3.2. Тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.....	172
Висновки до Розділу 3.....	192

	14
ВИСНОВКИ.....	195
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	199
ДОДАТКИ.....	229

ВСТУП

Обґрунтування теми дослідження. Проголошення України демократичною, соціальною і правовою державою зобов'язало її та органи публічної влади дотримуватись низки міжнародних стандартів щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Людина, її життя, здоров'я і безпека були визначені найвищою соціальною цінністю в країні. За таких обставин, виконання відповідних обов'язків публічної адміністрації вимагає проведення державою необхідних ефективних заходів у сфері охорони прав дітей з інвалідністю. Показник чисельності осіб з інвалідністю в державі свідчить про рівень розвитку системи охорони здоров'я, її здатність запобігати появі та усувати фактори, що призводять до отримання особою інвалідності, а пристосованість оточуючого середовища та сприйняття членами суспільства осіб з інвалідністю як повноправних учасників відносин, з повним комплексом гарантованих прав людини, свідчить про ефективність ведення публічною адміністрацією державної політики у сфері охорони прав таких учасників суспільних відносин.

В Україні, станом на 1 січня 2019 р. чисельність осіб з інвалідністю - 2659,7 тис. або 6,3 % від загального числа проживаючих в державі осіб. Тільки з початку 2015 р. кількість осіб з інвалідністю зросла на 91,2 тис., серед них дітей – на 10,5 тис. осіб. Такі показники свідчать про актуальність наукових пошуків щодо вироблення ефективної державної політики щодо реалізації належної охорони прав дітей з інвалідністю.

Відзначимо, що в Україні права таких дітей зазнають посягань з боку інших учасників, оскільки більша частина суспільства і досі сприймає інвалідність через медичну, а не соціальну модель. Зауважимо, що охороні прав дітей з інвалідністю не приділялось необхідної уваги, це пояснюється недосконалістю законодавства; існуванням великої кількості бар'єрів, що унеможливають належну реалізацію гарантованих прав; недостатністю фінансування державних програм, направлених на охорону прав дітей з інвалідністю; відсутністю можливості здійснювати моніторинг дотримання прав осіб з інвалідністю, залишаючи їх суто

декларативними, не підкріпленими засобами забезпечення реалізації та дотримання. Зазначені обставини свідчать про актуальність наукових пошуків у сфері запровадження дієвих адміністративно-правових норм, функцій та принципів, форм і методів здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, вдосконалення існуючих правових інструментів охорони їх прав на рівні з іншими членами суспільства та вироблення шляхів забезпечення їх соціальної адаптації.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Питанням адміністративно-правового регулювання реалізації прав осіб з інвалідністю приділяли увагу: М.В. Чічкань «Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні» (2009 р.), С.В. Пасічніченко «Адміністративно-правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні» (2011 р.), А.М. Куца «Адміністративно-правове регулювання соціального захисту інвалідів» (2011 р.), В.І. Петрусевич «Адміністративно-правове регулювання зайнятості інвалідів» (2012 р.), Є.Ю. Соболю «Адміністративно-правове регулювання діяльності публічної адміністрації щодо реалізації і захисту прав та свобод інвалідів» (2015 р.), О.В. Паровишник «Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення прав інвалідів» (2017 р.), С. С. Коханчук «Адміністративно-правові засади взаємодії органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав та свобод осіб з інвалідністю» (2018 р.), В. М. Кондратенко «Адміністративно-правові засоби забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю» (2019 р.).

Права дітей, умови їх реалізації, забезпечення та охорони були об'єктом наукових пошуків таких діячів правової науки, як: Д. Белов, К. Волинка, А. Грушова, О. Гуміна, А. Дакал, Н. Коломоєць, В. Копейчиков, Л. Кривачук, К. Левченко, М. Матузов, Р. Матяшовська, В. Нагорна, В. Нерсисянц, С. Саблук, О. Скакун, Р. Стецюк, В. Стешенко, та інші.

Основою дослідження питань адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю стали праці вчених-адміністративістів, серед яких: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, С. В. Банах, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, А. О. Галай, В. М. Гаруст, С. К. Гречанюк, О. В. Джафарова, З. В. Журавльова, С. В. Ківалов, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, О. М. Литвак, О. І. Миколенко, В. Ф. Пузирний,

Н. О. Рибалка, О. П. Рябченко, Є. Ю. Соболю, А. І. Суббот, В. С. Толуб'як, Н. П. Христинченко, С. О. Шатрава та інші.

Однак, аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що питання адміністративно-правового забезпечення охорони прав дітей з інвалідністю не знайшли належного висвітлення. Зазначена тематика на науковому рівні розкрита лише частково та фрагментарно, у зв'язку з чим й обумовлена доцільність та актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертаційного дослідження сформульована відповідно до положень Указу Президента України від 13.12.2016 №553/2016 «Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю», постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю» на період до 2020 року» від 01.08.2012 № 706; «Про затвердження плану заходів на 2020 рік з реалізації Стратегії подолання бідності» від 03.03.2020 № 202-р; «Про затвердження Положення про централізований банк даних з проблем інвалідності» від 16.02.2011 № 121; «Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю до першої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю, на період до 2020 року» від 28.12.2016 № 1073-р. і плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495)

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони прав дітей з інвалідністю, на основі аналізу існуючих наукових напрацювань та норм національного й зарубіжного законодавства і досвіду.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких *задач*:

- визначити зміст прав дітей з інвалідністю як об'єкта правової охорони та предмет адміністративно-правового регулювання, здійснити їх класифікацію та виділити притаманні ознаки;
- з'ясувати сутність та визначити особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, види та механізм реалізації її функцій;
- окреслити перелік принципів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю;
- визначити сутність та види форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю;
- сформулювати поняття та окреслити систему методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю;
- визначити сутність та види адміністративних процедур, що вчиняються при застосуванні адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю, виділити їх ознаки;
- охарактеризувати зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та сформулювати можливі шляхи адаптації в Україні;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

Об'єкт дослідження – сукупність публічно-правових відносин, що виникають у процесі забезпечення органами публічної влади відповідної державної політики у цій сфері та реалізації своїх прав дітьми з інвалідністю.

Предметом дослідження – є адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, застосування *діалектичного* методу сприяло дослідженню сутності прав дітей з інвалідністю як об'єкту правової охорони та предмету адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1). Методи *індукції та дедуції* дозволили визначити сутність та окреслити функції і особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з

інвалідністю (підрозділ 1.2); принципи та правові засади адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю (підрозділ 1.3); сутність та види форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю (підрозділ 2.1). Методи *аналізу та синтезу* використовувались в межах кожного підрозділу, що допомогло сформулювати основні висновки та отримані результати (Розділи 1-3). *Формально-логічний* метод сприяв аналізу змісту норм національного та зарубіжного законодавства, що регулює питання адміністративно-правового забезпечення охорони прав дітей з інвалідністю (підрозділ 3.1). *Логіко-семантичний* метод був використаний майже в кожному підрозділі дисертаційного дослідження у рамках аналізу наукових поглядів та позицій (Розділи 1-3). Застосування *структурно-функціонального* методу сприяло виокремленню форм та методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю (підрозділи 2.1, 2.2). Метод *прогнозування* дозволив сформулювати пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю (підрозділ 3.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також міжнародні нормативно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності органів публічної адміністрації, які забезпечують реалізацію адміністративно-правових заходів охорони прав дітей з інвалідністю.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень щодо визначення поняття, кола та особливостей адміністративно-правових відносин щодо організації та здійснення охорони прав дітей з інвалідністю, за результатами проведення якого сформульовано низку наукових положень, висновків, пропозицій та рекомендацій, запропонованих особисто автором, які полягають у наступному:

вперше:

– запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю» як інституту адміністративного права, складовими елементами якого виступають однорідні норми даної галузі, які направлено на запобігання порушення прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідністю, що здійснюється органами публічної адміністрації для забезпечення реалізації повного й рівного здійснення такими дітьми всіх прав людини й основоположних свобод, та заохочення до поваги притаманного їм достоїнства;

– визначено механізм реалізації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, що являє собою систему певних елементів: а) регуляторна – закріплення правил поведінки учасників відповідних відносин у зазначеній сфері; правосвідомість громадськості; правовідносини, обов'язковим учасником яких виступають діти з інвалідністю; дотримання встановлених норм (правопорядок); б) процедурна – процедурні правила надання адміністративних послуг дітям з інвалідністю; встановлення правил реалізації повноважень публічною адміністрацією в зазначеній сфері; в) захисна – встановлення на законодавчому рівні заборон; встановлення правових санкцій; юридична відповідальність осіб;

удосконалено:

– класифікацію гарантованих державою дитині з інвалідністю прав, які являються об'єктом адміністративно-правової охорони та адміністративно-правового регулювання, за певними групами, залежно від системи суспільних відносин, в яких вони виникають: 1) права у сфері захисту життя, здоров'я, абілітації та реабілітації; 2) права у сфері інклюзивної освіти, економічних та трудових відносин; 3) права у сфері толерантності, соціалізації та участі у житті громади; 4) права у сфері комунікації та доступності публічної адміністрації; 5) права у сфері дому та сім'ї; 6) права у сфері громадянських (особистих) відносин; 7) права у сфері соціального забезпечення;

– коло функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, як напрямків впливу на суспільні відносини, що спрямовані на формування допустимої поведінки учасників публічних правовідносин, обґрунтувавши необхідність, для повноцінної реалізації заходів адміністративно-правової охорони прав дітей з

інвалідністю, включення процедурної функції, що характеризується як спрямований напрям впливу на процедурні аспекти діяльності публічної адміністрації, стосовно реалізації владних повноважень та публічно-сервісної діяльності в питаннях забезпечення належної охорони прав дітей з інвалідністю;

– розподіл принципів діяльності публічної адміністрації у сфері прав дітей з інвалідністю, з урахуванням особливості здійснення адміністративно-правової охорони у цьому напрямку на певні групи: - конституційні (принцип верховенства права, принцип волі і рівності, принцип поваги до честі та гідності, принцип невідчужуваності, непорушності та гарантованості прав, принцип справедливості); - загальні (принцип законності, принцип правової регламентації (визначеності), принцип демократизму правотворчої процедури, принцип взаємної відповідальності держави і людини, принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина); - спеціальні (принцип зв'язаності публічної адміністрації законом, принцип недискримінації та толерантності, принцип використання повноваження з належною метою, принцип добросовісності);

– класифікацію застосовуваних у здійсненні адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю методів: 1) метод переконання – головним завданням якого є зміна правосвідомості соціуму по відношенню до особи з інвалідністю, як неповноцінної, нездатної бути повноправним членом суспільства, через свої вади здоров'я чи розумового розвитку; 2) метод примусу – проявляється у нормативному регламентуванні певного правила поведінки, яке має забезпечити охорону прав дитини з інвалідністю; 3) організаційний метод – який полягає в окресленні способів реалізації переліку прав, обов'язків та компетенції публічної адміністрації у сфері забезпечення необхідних умов для ефективної адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю; 4) економічний метод – проявляється завдяки здійсненню соціального забезпечення шляхом надання соціальної допомоги, пільг, компенсацій, стипендій, встановлення додаткових гарантій у сфері трудових прав батькам таких дітей, забезпечення автотранспортом, за наявності відповідного медичного висновку тощо; 5) метод заохочення – застосовуючи який, публічна адміністрація прагне спонукати учасників суспільних відносин не просто до правомірних дій у сфері прав

дитини, а зацікавити суспільство у запровадженні сталої практики, своїми діями всіляко залучати дітей з інвалідністю до життя соціуму, створюючи їм необхідні для того умови; б) метод моніторингу та контролю – реалізується з метою встановлення факту дотримання прав дітей з інвалідністю не лише в соціумі (доступність, пристосованість, безбар'єрність, відсутність дискримінації), а і в межах родини, чи закладу, де такі діти перебувають на вихованні (відсутність застосування насильства), на предмет створення необхідних їм умов для повноцінного розвитку, зростання та соціалізації.

– класифікацію адміністративних процедур застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю з урахуванням завдань та повноважень, якими наділені органи публічної адміністрації стосовно охорони прав дітей з інвалідністю: а) нормотворча; б) інформаційна; в) правозастосовча; г) правоохоронна;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат, який забезпечує належне сприйняття змісту та особливостей адміністративно-правових засад охорони прав дітей з інвалідністю: «права дітей з інвалідністю», «функції адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю», «принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю», «публічне адміністрування охорони прав дітей з інвалідністю», «форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю», «методи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю», «адміністративно-правові засоби охорони прав дітей з інвалідністю»;

– визначення ознак окресленого кола гарантованих державою дитині з інвалідністю прав, до яких віднесено: – визнаються вищою соціальною цінністю та закріплені міжнародними нормами і національним законодавством; – виступають об'єктом правової охорони з боку публічної адміністрації та громадських організацій; – як наслідок, передбачають можливість застосування державного примусу, вразі зазіхання з боку інших учасників суспільних відносин; – мають абсолютний характер та є рівними для будь-якої неповнолітньої особи з ознаками інвалідності, незалежно від міри втрати здоров'я та ступеня обмеження її

життєдіяльності; – становлять цілісну систему, що складається з різноманітних груп прав; – визначають форми можливої поведінки, яка покликана забезпечити зростання та гармонійний розвиток дітей з інвалідністю; – реалізуються з метою задоволення власних інтересів особисто або законними представниками; – забезпечують, в процесі досягнення зрілості, реалізацію духовних потреб та емоційне збагачення впродовж життя;

– сформовано перелік ознак форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, які проявляються у наступному: 1) виражають зовнішню функціонування публічної адміністрації в питаннях охорони прав; 2) обмежені компетенцією публічної адміністрації у сфері охорони прав; 3) є юридично закріпленими; 4) здійснюються у процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності; 5) безпосередня форма обирається публічною адміністрацією залежно від мети її застосування, для забезпечення ефективної реалізації прав дітей з інвалідністю; 6) їх застосування, як правило має певні правові наслідки;

– узагальнення зарубіжного досвіду формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та можливі шляхи запровадження досліджених здобутків в Україні, що дало можливість виокремити перспективні орієнтири адаптації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення та конкретні пропозиції й рекомендації використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень адміністративно-правових засад забезпечення охорони прав, свобод та інтересів дітей з інвалідністю (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує напрями, форми, методи та процедури адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю органами публічної влади;

– *практичній діяльності* – для підвищення ефективності здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю від будь-яких проявів

дискримінації за ознакою інвалідності в процесі їх соціалізації (акт впровадження департаменту соціального захисту Кіровоградської обласної державної адміністрації);

– *навчальному процесі* – під час підготовки лекцій, розробки методичних рекомендацій, навчальних посібників, розділів підручників для студентів закладів вищої освіти та викладання таких навчальних дисциплін як «Адміністративне право України», «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» та «Соціальний захист» (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові ідеї та положення, що викладені в роботі, було оприлюднено на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (Запоріжжя 21-22 серпня 2020 року.), «Science, society, education: topical issues and development prospects» (Харків 29-31 серпня 2020 року), «Економіка, фінанси, облік і право в умовах глобалізації» (Полтава 30 вересня 2020 року), «Новітні тенденції сучасної юридичної науки» (Дніпро, 06–07 листопада 2020 року), «Актуальні проблеми національного законодавства» (Кропивницький, 10 листопада 2020 року).

Публікації. Основні аспекти дослідження та висновки дисертації опубліковано в 11 наукових публікаціях, у тому числі: 6 статтях – у вітчизняних фахових, а також виданнях, які індексуються в зарубіжних науково-метричних базах; 5 тезах – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, змісту, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 234 сторінки, з яких основний текст – 170 сторінок, список використаних джерел – 30 сторінок (279 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1.1. Права дітей з інвалідністю як об'єкт правової охорони та предмет адміністративно-правового регулювання

5 травня 1992 року світовою спільнотою було запроваджено відзначення Міжнародного дня боротьби за права осіб з інвалідністю.

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 1 мільярд людей у світі живуть з тією чи іншою формою інвалідності. Це відповідає приблизно 15% населення планети, при цьому до 190 мільйонів (3,8%) людей у віці 15 років і старше мають значні труднощі у функціонуванні, часто потребуючи медичних послуг. Кількість людей, які живуть з обмеженими можливостями зростає, частково через старіння населення та збільшення хронічних захворювань [1].

За останні десятиліття відбулися суттєві зміни в розумінні поняття «інвалідність»: замість застарілих концепцій, де особи з інвалідністю вважалися «об'єктами» благодійності, які мають потреби лікування і соціального захисту, виникли нові. І на сьогодні вони розглядаються як особи, що мають права, здатні заявляти про них і добиватися їх реалізації. Підхід, в якому «інвалідність» визначається як наслідок взаємодії індивідуума та середовища, отримав назву «соціальної моделі інвалідності» [2, с. 50].

Таку модель інвалідності, ядром якої є регламентація та реалізація прав осіб з інвалідністю, в тому числі і дітей, закріплено як в міжнародних нормативно-правових актів, так і на рівні національного законодавства. Таким чином, Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 регламентує, що держави-учасниці визнали інвалідність поняттям, що еволюціонує. А також інвалідність є результатом взаємодії, що відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і виявляється в міжособистісних та середовищних бар'єрах. І це заважає їхній повній

та ефективній участі в житті суспільства на рівні з іншими людьми [3]. Щодо реалізації даної моделі в Україні було запроваджено державну програму, згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 «Про затвердження Державної цільової програми “Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю” на період до 2020 року» [4].

Україна поряд з іншими демократичними соціально-орієнтованими країнами, на рівні закону визнає і захищає права та свободи громадян, а також гарантує їх охорону органами публічної адміністрації. У цьому знаходять свій прояв характерні для правової держави риси. І найвищою цінністю для такої країни є людина, з її правами та свободами.

Стаття 1 «Визначення термінів» Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06.10.2005 № 2961-IV розглядає інвалідність як міру втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав на рівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист [5].

Таким чином, враховуючи наявність зазначених нормативно-правових актів, можна було б дійти висновку, що з питанням забезпечення реалізації прав і задоволення потреб таких осіб проблем бути не повинно. Проте, як показує фактичний стан справ, в Україні права цих учасників суспільних правовідносин продовжують порушуватись. Більша частина суспільства й досі сприймає інвалідність як медичну, а не соціальну модель. Частково це можна пояснити недосконалістю законодавства, відсутністю можливості здійснювати моніторинг дотримання прав осіб з інвалідністю, залишаючи їх суто декларативними, не підкріпленими засобами забезпечення реалізації та дотримання цих прав.

Правові системи розвинутих країн визнають дитину спеціальним суб'єктом суспільних правовідносин, при цьому законодавство жодним чином не обмежує її у правоздатності за будь-якими ознаками, тим самим, визнаючи її повноправним учасником відносин у суспільстві. Особливість правового статусу дитини

обумовлюється станом її фізичної та розумової незрілості, саме тому вона потребує спеціальної правової охорони і відповідного піклування. Стан справ в Україні із забезпеченням дотримання прав дітей, у тому числі й з інвалідністю, у всіх сферах суспільних відносин таких як: охорона життя та здоров'я, освіта, житло, захист від жорстокості й насильства, приниження гідності, забезпечення безбар'єрного середовища є незадовільним.

Про це свідчать результати дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 4 по 9 грудня 2020 року методом інтерв'ю «обличчям до обличчя», за місцем проживання респондентів. У ході якого було опитано 2018 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Одним із питань, що були поставлені респондентам, є таке: «На Вашу думку, яким чином змінилося становище в Україні в таких сферах порівняно з початком 2020 року?». Серед інших, нас зацікавила сфера дотримання прав і свобод громадян. Результати виявились наступними: - змінилося на краще – 6,6%; змінилося на гірше – 33,5%; - не змінилося – 48,6%; важко відповісти – 11,4%. Таким чином, баланс змін становить – 26,9% в сторону зменшення [6].

Зазначені обставини свідчать про актуальність наукових пошуків у сфері запровадження дієвих адміністративно-правових норм та механізмів щодо вдосконалення шляхів реалізації особами з інвалідністю своїх прав нарівні з іншими громадянами та забезпечення їх соціального захисту.

До числа осіб з інвалідністю, статус яких передбачено вищезазначеними нормативно-правовими актами, включено також дітей з інвалідністю, якими відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, вважаються діти зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту [7].

Наразі, в наукових колах до дітей з ознаками інвалідності дуже часто застосовується термін «діти з обмеженими можливостями» (В.В. Нагорна, Г. Олійник, О.В. Польовик, О.П. Крижанівська).

Тож, враховуючи відсутність одностайної думки з приводу того, яку саме термінологію краще застосовувати до таких учасників суспільних відносин, беручи до уваги ту обставину, що поняття інвалідності еволюціонує, спираючись на міжнародний досвід та наукові доробки вітчизняних адміністративістів, зміст чинного законодавства, пропонуємо застосовувати в подальшому термін «діти з інвалідністю».

Таким чином, метою дослідження обрано визначення змісту прав дітей з інвалідністю як об'єкта правової охорони та предмет адміністративно-правового регулювання, здійснити їх класифікацію та виділити притаманні ознаки.

Для проведення даного дослідження, формування власної позиції з приводу досліджуваного питання, використовувались роботи стосовно прав та свобод людини, в тому числі й осіб з інвалідністю, таких науковців як: В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, Ю. П. Битяк, І. О. Бандурка, О. І. Вінгловська, А. В. Дакал, А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, М. І. Матузов, Л. І. Миськів, В. С. Нарсєянц, А. М. Нечаєва, П. М. Рабінович, В. П. Сальніков, Є. Ю. Соболев, І. В. Цибуліна та багато інших.

Важливою гарантією гармонійного розвитку суспільства в правовій державі є забезпечення та дотримання прав неповнолітніх осіб. У зв'язку з чим потребують правової регламентації правові відносини, учасниками яких є діти, забезпечення прав і свобод яких вимагає Конституція України [8, с. 900]. Така регламентація в правових актах надасть змогу в практичній площині забезпечити охорону прав даної категорії учасників правовідносин.

Досліджуючи питання правового статусу дитини з обмеженими можливостями, М.Г. Єрмілова наголошує, що ступінь забезпеченості умов для життя та самореалізації осіб з обмеженими можливостями є мірилом розвитку громадянського суспільства у державі в цілому [9, с. 7]. На даному етапі розвитку української державності органами державної влади мають бути не тільки прописані

на рівні закону, а й реалізовані на практиці умови, що необхідні дитині з інвалідністю для реалізації своїх законних прав та інтересів.

Сам по собі підхід до встановлення адміністративно-правового захисту прав та свобод осіб з інвалідністю, на думку В.В. Колобишко, має носити специфічний характер і має бути зваженим і систематичним, чітко окреслюючи коло прав та свобод, які підлягають захисту. Адже вказана категорія осіб, через наявні у них вади фізичного та психічного характеру, не може повною мірою реалізувати надані та гарантовані їм державою права, що може призвести до широкого дисонансу у сфері реалізації прав та законних інтересів осіб з інвалідністю у порівнянні з іншими категоріями громадян нашої держави. Тому першочерговим завданням держави є виокремлення та взяття під захист прав і свобод даної категорії осіб з метою недопущення їх порушень і формування здорового громадянського суспільства, в якому кожна людина вважає себе повноправною [10, с. 125].

Враховуючи те, що діти з інвалідністю наділяються загальними правами та свободами дитини і не мають зазнавати дискримінації за ознакою інвалідності, пропонуємо дослідити загальну характеристику та визначити зміст прав дитини з метою формування висновків по темі.

Як слушно зазначає Н.М. Опольська, права дитини є об'єктивно визначеними соціально-економічним рівнем розвитку суспільства та юридично гарантованими державою. Це ті можливості задоволення потреб та інтересів дитини, реалізація яких є необхідною умовою для її нормального життя та гармонійного розвитку і здійснюється самою дитиною або за допомогою інших осіб [11, с. 11].

Для більш детального розуміння предмету дослідження даного питання, пропонуємо з'ясувати зміст такої юридичної категорії як «права», які досліджувались та розкривались в працях різних вчених, у тому числі і адміністративістів.

Із моменту народження, а в деяких випадках за умовами законодавства навіть і до народження, кожна людина набуває одну з найважливіших цінностей, гарантованих їй державою - свої права. За загальним правилом, момент першого подиху породжує для дитини величезну кількість прав, які умовно можна поділити

на періоди її життя, залежно від досягнутого віку. З народження вона отримує право: на життя, на громадянство, на ім'я, на захист своїх прав, на охорону здоров'я та інші права. Деякі права дитина отримує, коли вже досягає певного віку, наприклад, з трьох років дитина має право відвідувати заклади дошкільної освіти, з шести (семи) років може здобувати середню освіту, з чотирнадцяти років може без згоди батьків розпоряджатися своїми доходами, і вже з досягненням повноліття вона здатна самостійно реалізовувати всі конституційні права особи.

Права людини - це права, властиві всім людям, незалежно від раси, статі, національності, наявності ознак інвалідності, етнічної приналежності, мови, релігії або будь-якого іншого статусу. Права людини включають право на життя і свободу, свободу від рабства і тортур, свободу переконань і їх вільне вираження, право на працю і освіту і багато інше. Кожна людина має право на ці права без будь-якої дискримінації. Права і свободи людини відображають ідеали гуманізму, справедливості, свободи, рівноправності, толерантності.

За академічним тлумачним словником «право» – це обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь [12].

Словник юридичних термінів, характеризує «основні права людини» як певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку у конкретно-історичних умовах. Вони мають бути загальними і рівними для кожної людини [13, с. 59].

Юридична енциклопедія характеризує права людини як визначальні засади правового статусу особи. Ці права належать людині від народження, а тому є природними й невідчужуваними, і без цих прав людина не може існувати як повноцінна суспільна істота. Права людини є необхідним елементом громадянського суспільства і правової держави [14, с. 710].

О.Г. Кушніренко та Т.М. Слінько формують думку, що права людини є істотними, невідчужуваними правами, які належать особі від народження і можуть існувати незалежно від того, визнає їх держава або ні, закріплює їх на законодавчому рівні, а також незалежно від зв'язку їх носія з тією чи іншою державою [15, с. 4].

Інший погляд на дану правову категорію має В.В. Копейчиков, за переконанням якого, наявність у громадянина прав свідчить про особливий зв'язок між людиною і державою, зміст якого полягає у специфічній взаємній відповідальності: держава зобов'язана піклуватися про своїх громадян, де б вони не перебували, забезпечувати захист їхніх прав і свобод, а громадянин, у свою чергу, має дотримуватися приписів, установлених державою в інтересах всього суспільства [16, с. 66-67].

Як стверджує В.В. Кожан, Конституція України, закріпивши основним обов'язком держави забезпечення прав та свобод людини, встановлює перелік таких прав, але не дає їх визначення. Права людини можна характеризувати по-різному. З одного боку, права людини – це невід'ємні та невідчужувані права, які належать людині тому, що вона людина; з іншого боку, права – це закріплені державою в певних джерелах правила поведінки [17, с. 45].

Ю. Бадалянц характеризує права людини як закріплені в нормах міжнародного та внутрішньодержавного права, визнані суспільством і державою, історично сформовані загальнолюдські стандарти (еталони) свободи, справедливості, людської гідності і щастя, виражені у вигляді матеріально-духовних благ певного розміру (обсягу) та змісту, відповідних їм умов життя людини, законні й обґрунтовані вимоги людини на які визнаються і суспільством, і державою, ними довільно відчужуються, не обмежуються і гарантуються [18, с. 150]. В цьому визначенні автор прагнув поєднати сутність положень теорій природного права та юридичного позитивізму, погляди яких на цю правову категорію дещо різняться.

Досліджуючи зміст поняття «права особи», варто звернути увагу на бачення їх сутності П. Рабіновича, він виділяє існування загальносоціального права та основних прав людини. Загальносоціальне право – це певні можливості учасників суспільного життя, які об'єктивно зумовлюються рівнем розвитку суспільства і мають бути загальними та рівними для всіх однойменних суб'єктів [19, с. 4]. Основні права людини він характеризує як певні можливості людини, котрі необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей [19, с. 4–5].

На нашу думку, запропоноване визначення є найбільш вдалим, оскільки воно охоплює ознаки прав, без відношення до їх позитивного закріплення. Характеризуючи права людини як певні можливості, що необхідні та забезпечують її існування, можна дійти однозначного висновку про невід'ємність таких прав, це в свою чергу дає підстави говорити про демократичність та соціальну направленість суспільства в цілому.

Тож можна стверджувати, що концептуальну основу прав людини становлять дві основоположні цінності. Першою варто відзначити людську гідність. Цей феномен тривалий час привертає велику увагу людства та науковців. На думку Б.Л. Дучак людська гідність є постійно змінюваним суспільним явищем. Її сутність може бути теоретично виражена лише поняттями, що розвиваються, перетворюються, змінюють одне одного. Вона склалась як відображення в свідомості людей того особливого місця, яке займає людина, а також як відображення її соціальної цінності [20, с. 47].

В. Корженко, з огляду на зміст категорії гідності, наголошує, що вона є тією якістю людини, що визначає її людськість. Із втратою гідності сучасна людина як особистість втрачає не лише статус особистості, а і якості людськості взагалі [21, с. 302].

Друга основоположна цінність прав людини - рівність. Якщо вести мову про рівність з точки зору законодавства, то варто звернутись до змісту ч. 1 ст. 24 Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, згідно якої не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [22].

Загалом рівність, як складова прав особи, активно досліджувалась науковцями. Зокрема, О.П. Васильченко вказує, що існує кілька типів рівності – соціальна (онтологічна), рівність можливостей досягнення цілі (телеологічна), формальна (юридична), рівність результатів (фактологічна), реальна (фактична) [23, с. 381]. Сучасну доктрину прав людини неможливо собі уявити без дотримання категорії

рівності, що знайшло своє відображення в законодавстві як на міжнародному рівні так і в межах національного законодавства.

Усе вищезазначене дає можливість визначити права людини як критерій базових норм, що формує та забезпечує почуття гідності, у відносинах з усіма іншими учасниками суспільних відносин, недопускаючи приниження їх власної гідності. А феномен рівності прав передбачає необхідність створення рівних можливостей для належної реалізації учасниками суспільних відносин гарантованих їм прав, незважаючи на будь-які обставини.

Проте, деякі науковці дотримуються думки, що система прав дитини є складовою прав людини, і дають визначення поняття «права дитини»: це можливості (свободи) дитини, необхідні для її існування, виховання та розвитку. Численні права дитини збігаються з правами людини (право на життя, ім'я, отримання громадянства, вільне висловлювання думки та ін.) [24, с. 201].

У даному контексті варто звернути увагу на зміст Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, відповідно до норм якої дитинство охороняється державою (ст. 51), діти рівні у своїх правах незалежно від походження, будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом (ст. 52) [22].

Основний закон не регламентує перелік окремих прав дитини, при цьому маючи на увазі, що на неї поширюється весь перелік конституційних прав, гарантованих державою кожній людині.

На цю обставину звертає увагу М.А. Маніна, відзначаючи, що на жаль, жодна стаття Конституції України не встановлює будь-яких вікових обмежень щодо реалізації прав і свобод і виконання обов'язків і не містить прямого посилання на особливості їх здійснення саме дитиною. Проте не викликає сумніву той факт, що самостійна реалізація конституційних прав і свобод в однаковому обсязі між цими віковими категоріями неможлива [25, с. 50].

Говорячи про права людини з інвалідністю, слід взяти до уваги кілька основних положень: її права є категорією прав людини і ґрунтуються на людській гідності та неповторності кожної особи, яка має інвалідність, як людської особистості. Гідність людини сприймається на рівні почуттів, їй неможна дати визначення. Очевидним є

лише те, що людська гідність є притаманною кожній людині, незалежно від будь-яких відмінностей або вчинків. Це певний початок для виміру, розуміння і побудови концепції прав людини [2, с. 52].

Можна з впевненістю стверджувати, що права дитини з інвалідністю, як і права дитини взагалі є індивідуальними. Кожна окремо взята дитина має своє власне, притаманне тільки їй світосприйняття, особливі можливості та властивості (за станом здоров'я), що мають враховуватись при правовій охороні її прав.

Як слушно відзначив В. Веселуха, дитина – це маленька людина, що має певні потреби, але не має достатніх сил, розуму й досвіду, щоб захистити себе [26, с. 94]. На наш погляд, вказану думку можна беззаперечно пристосувати і до питання прав дитини з інвалідністю, яка порівняно з іншими дітьми, у яких відсутні будь-які ознаки інвалідності, в більшості випадків позбавлена можливості належним чином реалізовувати і захищати свої права.

Таким чином, ми не можемо говорити про повну тотожність юридичного змісту прав повнолітньої особи та дитини, тим більше дитини з інвалідністю. Дитина, будучи наділена правами людини від народження, все ж потребує особливого ставлення та специфіки правової охорони та адміністративно-правового регулювання, що зумовлюється фізичними і розумовими властивостями, ускладненими ознаками інвалідності, та рівнем духовного розвитку.

Права, якими держава наділяє дітей з інвалідністю, мають доволі різноманітний характер та певну особливість, порівняно із загальними правами дитини, що пояснюється скоріше їх особливими потребами, а не фізичними чи розумовими вадами.

У межах нашого дослідження, враховуючи результати наукових пошуків адміністративістів та фахівців інших галузей в цьому напрямку, пропонуємо авторське визначення змісту поняття «права дітей з інвалідністю». «Права дітей з інвалідністю» - це закріплені міжнародними актами та національним законодавством, рівні форми можливої поведінки неповнолітніх осіб, що мають ознаки інвалідності, для задоволення власних потреб та інтересів, які охороняються публічною адміністрацією та громадськими організаціями, забезпечують їх

зростання та гармонійний розвиток в певних соціальних і економічних умовах, з метою реалізації духовних потреб і досягнення зрілості, здійснюються самою дитиною або її законними представниками.

Права людини, в процесі багаторічних досліджень, отримали своє сприйняття і закріплення як єдиний комплекс громадянських, політичних та соціально-економічних прав в міжнародних стандартах та документах, основоположним серед яких визнано Загальну декларацію прав людини від 10.12.1948 [27].

Правова регламентація питання щодо змісту та видів прав дитини в Україні має свою особливість, це пов'язано з тим, що вони передбачені нормами декількох нормативних актів, які мають різну юридичну силу, індивідуальний предмет правового регулювання тощо. Це призводить до складності їх сприйняття та застосування в процесі правової охорони прав дитини, та свідчить про відсутність системності правового регулювання.

Така ситуація з нормативним врегулюванням прав дітей з інвалідністю, призводить до необхідності проведення аналізу нормативної бази та наукових пошуків в цьому напрямку і запропонувати власну класифікацію прав дітей з інвалідністю, як об'єкту правової охорони та предмету адміністративно-правового регулювання.

Щодо нормативної класифікації видів прав осіб з інвалідністю, то варто відзначити, Конвенцією про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006, з посиланням на Міжнародний пакт від 16.12.1966 виділяються економічні, соціальні та культурні права [28], з посиланням на Міжнародний пакт від 16.12.1966 виділяються громадянські і політичні права [29]. Зазначену класифікацію прав людини, здійснюючи імплементацію міжнародних норм до національного законодавства, було включено до Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, виділивши 1) особисті права (ст.ст. 27–35, 51–52); 2) політичні права (ст.ст. 36–40); 3) економічні права (ст.ст. 41–45); 4) соціальні права (ст.ст. 46–49); 5) екологічні права (ст. 50); 6) культурні права (ст.ст. 53–54) [22].

Особливий характер, зміст і класифікацію прав дитини закріплено нормами Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, згідно якої держави-

учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин [30].

Досліджуючи права людини П.М. Рабінович, за характером її потреб, які забезпечуються правами, пропонує поділяти їх на фізичні (життєві), особисті, культурні (гуманітарні), економічні та політичні [31, с. 19].

Варто звернути увагу на класифікацію прав дитини, яку запропонуувала Н. М. Крестовська, відповідно до якої вони поділяються на загальнолюдські права і свободи особистості, адаптовані до особливого суб'єкта - дитини, та ювенальні (спеціальні) права і свободи, які постають як дозволені об'єктивним правом види поведінки, що встановлюються тільки для дітей. Вона вважає, що ці групи прав і свобод дитини в системі ювенального права становлять субінститути правового статусу дитини. У їх складі перебувають як норми природного, так і позитивного права [32, с. 30].

Як відзначає з цього приводу, досліджуючи права осіб з інвалідністю, Є.Ю. Соболев, за нормами Основного Закону України можливий поділ прав осіб з інвалідністю на дві групи: загальні та спеціальні права. Так, загальні права передбачають конституційні можливості, які однаково стосуються як осіб з інвалідністю, так і інших членів суспільства. У свою чергу, спеціальні права також є спільними для кожної людини та громадянина в країні, однак додаткове гарантування та посилений контроль їх реалізації з боку держави та суспільства сприятиме пришвидшенню соціальної адаптації та покращенню умов життєдіяльності осіб з інвалідністю. Мова йде, наприклад, про право на: повагу до гідності (ст. 28), працю (ст. 43), соціальний захист (ст. 46), охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49), освіту (ст. 53) [33, с. 38].

І.В. Швець пропонує умовно розділити права дитини на природні та набуті. Такий розподіл обумовлюється тим, що дитина як суб'єкт права через вікові

обмеження володіє частковою або неповною дієздатністю, що обмежує її правоздатність. Крім того, реалізація прав дитини в певних випадках потребує відповідних дій третіх осіб (батьків, опікунів, піклувальників), тобто для реалізації того чи іншого права дитині потрібно задіяти сторонніх осіб. У цьому разі реалізація прав дитини може мати активний та пасивний характер [34, с. 150].

Деякі науковці, досліджуючи права людини вважають, що у повсякденному житті для більшості дітей велике значення мають дві групи прав. Насамперед це особисті права, до яких належать права на життя, на проживання у своїй родині, на ім'я, на щастя, на безпечне існування без експлуатації або недбалого ставлення, на захист від жорстокості, знущань і несправедливого ставлення, на вільне вираження своєї думки, на громадянство та ін. Друга група - соціально-культурні права. До них належать права на освіту, здоров'я, доступ до культурних цінностей та ін. [35, с. 158].

На думку В.В. Нагорної, всі права дитини з обмеженими можливостями слід поділити на особисті (немайнові) та майнові (соціально-економічні), які повинні розкривати їх правовий статус в суспільстві і забезпечувати їх особливі потреби в першу чергу і розкривати їх особисту індивідуальність [36, с. 18-19].

Проте питання класифікації прав дітей з інвалідністю, в теорії прав людини, на певні види є мало дослідженим. На нашу думку, наведена класифікація прав дитини на групи не розкриває повноцінно зміст правового статусу таких дітей, що мають ознаки інвалідності, ускладнюючи при цьому процес їх правової охорони та адміністративно-правового регулювання.

Найбільш оптимальною, у цьому напрямку наукових пошуків, вважаємо наведену О.О. Навроцьким класифікацію прав дитини, який в залежності від сфери її життєдіяльності пропонує умовно систематизувати права у такі самостійні групи: 1) природні права й свободи дитини, 2) громадянські (особисті) права дитини, 3) права дитини у сфері публічно-громадського життя, 4) права дитини у сфері культурно-духовного розвитку, 5) права дитини в сфері економічних відносин і праці, 6) права дитини у сфері оздоровлення та відпочинку, 7) права дитини у сфері

соціального забезпечення, 8) права дитини як члена сім'ї, 9) права дитини, яка має статус біженця або розлученої з сім'єю [37, с. 94].

Тож враховуючи досліджені погляди, доходимо висновку, що права дітей з інвалідністю необхідно класифікувати за певними групами, залежно від системи суспільних відносин, в яких вони виникають, виступаючи об'єктом правової охорони та адміністративно-правового регулювання:

- 1) права у сфері захисту життя, здоров'я, абілітації та реабілітації;
- 2) права у сфері інклюзивної освіти, економічних та трудових відносин;
- 3) права у сфері толерантності, соціалізації та участі у житті громади;
- 4) права у сфері комунікації та доступності публічної адміністрації;
- 5) права у сфері дому та сім'ї;
- 6) права у сфері громадянських (особистих) відносин;
- 7) права у сфері соціального забезпечення.

При цьому слід звернути увагу на те, що визначені групи прав дітей з інвалідністю фактично є взаємопов'язаними за своїм змістом і являють собою закріплені на рівні закону, охоронювані форми можливої їх поведінки як повноправних учасників суспільних відносин.

Першою групою визначено *права у сфері захисту життя, здоров'я, абілітації та реабілітації*. Ці права мають статус першооснови правового статусу кожної людини, закріплені міжнародними актами та національним законодавством, характеризуються в теорії права як природні, абсолютні та невідчужувані, проте, у питаннях реалізації правового статусу дитини з інвалідністю мають свою специфіку та особливості.

Вперше право на життя було нормативно закріплено лише у грудні 1948 році з прийняттям Загальної декларації прав людини [27], стаття 3 якої визнає, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Остаточна редакція досліджуваної статті, яку ми можемо бачити зараз, сформувалась з певними складностями та суперечками. Для гарантування кожній людині права на життя необхідно визначити – з якого саме моменту це право виникає? Аналізована стаття відповіді на це питання нам не дає. З цього приводу, під час розробки

Декларації, висловлювались кардинально різні пропозиції, деякі країни-учасниці пропонували визнати право на життя з моменту зачаття, інші – говорили про момент народження людини, та відповідно отримання нею статусу фізичної особи з повним обсягом правоздатності за теорією «природного права». Спірність цього питання обумовлювалась нормами національного законодавства деяких країн-учасниць, за нормами якого забороняється проведення абортів, що розцінюються як посягання на права живої, ще ненародженої людини. Тож остаточне вирішення питання щодо моменту виникнення права на життя лишилось прерогативою національного законодавства.

Особливого змісту це питання набуває в межах дослідження права на захист життя дітей з інвалідністю.

Аборт здійснений з ембріопатологічних причин порушує конституційний принцип захисту життя, у зв'язку з положенням про захист людської гідності, - йдеться у рішенні Конституційного Трибуналу Республіки Польща [38].

Трибунал дотримується позиції, що людське життя є цінністю на кожному етапі розвитку, і, як цінність, виведена з конституційних положень, воно повинно бути захищене законодавцем не лише у формі положень, що гарантують виживання людини як суто біологічної сутності, а й як цілої істоти, для існування яких існують також необхідні соціальні, побутові та культурні умови, що забезпечують існування особистості. За цим рішенням, дитина в допологовому періоді життя, як людина, яка має право на невід'ємну і недоторкану гідність, є суб'єктом, що має право на життя, і правова система повинна гарантувати належний захист цього центрального блага.

Як відзначає А.Л. Федорова, несподіваною на думку багатьох юристів та медиків стало рішення Вищого Апеляційного суду Франції стосовно права дитини не бути народженою. Діти, що народилися інвалідами, мають право на компенсацію у випадку не надання медиками їх матерям правдивої інформації про наявні у них вади та, відповідно, можливості зробити аборт [39, с. 45-46].

Рух за права осіб з інвалідністю порушив ряд питань щодо «селективних абортів», або абортів на підставі порушення розвитку плоду. Вони стверджують, що майбутніх батьків потрібно забезпечити об'єктивною та неупередженою

інформацією стосовно можливої інвалідності майбутньої дитини і їм має бути запропонована відповідна підтримка. Якщо б вищезазначена інформація була б доступною то цілком імовірно, що менше жінок хотіли б перервати вагітність через інвалідність плоду [40].

Національне законодавство України фактично дублює норми Конвенції «Про права дитини» від 20.11.1989 р., визнаючи за кожною дитиною право на життя, створення безпечних умов для життя, захист від усіх форм фізичного і психічного насильства тощо [30], при цьому визнає його початком момент народження, що з огляду, наприклад, на ряд положень цивільного права, має доволі спірний характер.

Таким чином, дана група прав дитини з інвалідністю забезпечує недопустимість посягання з боку інших учасників суспільних відносин на життя, забезпечуючи охорону дитинства загалом.

Стосовно сфери здоров'я, абілітації та реабілітації, варто відзначити, що дане питання регламентується рядом законів, серед яких Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06.10.2005 № 2961-IV, яким визначено основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання особами з інвалідністю фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності [5], Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09.2008 № 375-VI, який визначає основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поширює свою дію на дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки [41], Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII, визначає гарантії надання необхідних пацієнтам послуг з медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів належної якості за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій [42], Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 03.12.2020 № 1053-IX, яким запроваджено нову форму підтримки здоров'я у певної

категорії пацієнтів, він регулює реабілітацію у сфері охорони здоров'я осіб з обмеженнями повсякденного функціонування [43], та ряд підзаконних нормативно-правових актів.

Другу групу становлять *права у сфері інклюзивної освіти, економічних та трудових відносин*. Згідно Конвенції «Про права осіб з інвалідністю», держава бере на себе обов'язок забезпечити таким дітям доступність і безоплатність середньої освіти, в тому числі у формі інклюзивного навчання. Для реалізації права на професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту дітям з інвалідністю заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти створюють необхідні умови для здобуття відповідної освіти [3]. При цьому, обрана спеціальність, має бути допустимою для неї згідно медичного висновку та не шкодитиме її здоров'ю, що відповідно впливає з іншої групи прав дітей з інвалідністю.

Для дитини з інвалідністю, в сучасних умовах розвитку системи освітніх послуг, важливого значення набуває визнання її прав, інтересів та потреб в процесі здобуття нею відповідного освітнього рівня, вибору майбутньої професії та соціалізації загалом. Запорукою реалізації визначених заходів виступає інклюзивне навчання, що передбачає спільне здобуття освіти дітьми з інвалідністю з їх однолітками без ознак інвалідності, і як наслідок, при дотриманні вимог законодавства та відсутності дискримінації, повну їх соціалізацію.

Здобувши відповідну освіту, за наявності потреби або бажання дитини з інвалідністю працювати, нею може бути реалізовано конституційне право на працю з можливістю заробляти на життя самостійно своєю працею. Законодавець врегулював питання реалізації даного права ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ, встановивши норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю [44].

Реалізуючи своє конституційне право на працю, дитина з інвалідністю може бути працевлаштованою за умови, що вона досягла певного віку та її трудова діяльність не завдасть шкоди здоров'ю і навчанню, характер виконуваної роботи не

суперечить рекомендаціям медико-соціально експертизи та наявна згода батьків такої дитини. Підприємства, установи та організації, працевлаштовуючи дітей з інвалідністю, повинні створювати для них умови праці з урахуванням індивідуальних програм реабілітації і забезпечувати інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством.

Наступною групою є *права у сфері толерантності, соціалізації та участі у житті громади*. Для нашого суспільства поняття «толерантність» є чимось малозрозумілим. У питаннях спілкування та поводження з дитиною, яка має ознаки інвалідності, дане поняття є дуже важливим, оскільки несе в собі велике змістовне навантаження. Толерантність потрібно розуміти як повагу права іншої особи бути такою, як вона є, з її особливостями (чи то в поведінці, чи за станом здоров'я).

Особи з інвалідністю залишаються відторгнутими від багатьох сфер соціального життя. Більш за все вони страждають від упередженого ставлення до них з боку інших осіб. Тому важливим завданням загальнодержавної політики є виховання, роз'яснення та формування у населення толерантного ставлення до людей з інвалідністю. Суспільство має усвідомлювати, що люди з інвалідністю мають такі самі права та можуть повною мірою приймати участь у суспільному житті [45, с. 109].

Як відзначає Т.Л. Попова, серед науковців існують різні підходи до визначення сутності соціального залучення. Воно розглядається з позицій економічного, соціологічного і філософського підходів. За економічним підходом, соціальне залучення – це спосіб усунення бар'єрів (бідність і економічна нерівність) на шляху до участі й доступу до ресурсів і можливостей. Згідно із соціологічним підходом досліджуваний феномен – це процес, спрямований на подолання обмежень до загальноприйнятих прав і дискримінації від інститутів інтеграції. Філософський підхід розглядає соціальне залучення як можливість повернення соціального суб'єкта до активної соціальної діяльності [46, с. 5].

Таким чином, права дітей з інвалідністю у цій сфері направлено на подолання соціального відторгнення, замінивши його соціальним залученням, зниження ризиків відторгнення та полегшення процесу соціалізації таких дітей у суспільство.

Ще одну групу, становлять *права у сфері комунікації та доступності публічної адміністрації*. Дана категорія прав має дуже тісний зв'язок з правами дітей з інвалідністю у сфері їх соціалізації.

Досліджуючи діяльність молодіжних громадських організацій О.О. Навроцький наголошує на тому, що зазначений спектр прав займає особливе місце у структурі правового статусу дитини. Це пояснюється тим, що відповідні права дозволяють громадянинові вже на початкових етапах соціалізації особистості брати на себе громадську відповідальність, робити свій особистий внесок у розвиток громадянського суспільства, вчитися проявляти соціально корисну активність, працювати на користь громади і всього суспільства [47, с. 167].

Комунікація - це здатність особи отримувати та обмінюватись з іншими учасниками суспільних відносин певною інформацією, що має значення для реалізації гарантованих людині конституційних прав, свобод та інтересів.

За словами Т.Є. Єжової, соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності передбачає, зокрема, формування і розвиток в них навичок спілкування з однолітками та дорослими, оскільки спілкування є для дитини важливим джерелом самопізнання та пізнання світу, засобом засвоєння норм і правил соціальної взаємодії [48, с. 73]

На допомогу таким дітям для забезпечення комунікації з оточуючим середовищем, приходять альтернативна комунікація, заснована на невербальному спілкуванні.

Належна правова охорона та адміністративно-правове регулювання прав дітей з інвалідністю у сфері комунікації, паралельно забезпечує дотримання їх прав у напрямку доступності публічної адміністрації. І тут мова іде не лише про фізичну доступність (облаштування пандусів, кнопок виклику) а і про можливість зрозуміти побажання особи з інвалідністю, яка має вади у роботі речового апарату чи слуху.

У цифровізаційних умовах практично усіх сфер суспільного життя, запровадження публічно-сервісної діяльності органів публічної адміністрації у цифровому форматі, покращується ситуація щодо реалізації цієї групи прав дітей з інвалідністю.

На це у своєму дослідженні звертає увагу О.О. Полумисна, зауважуючи, що Інтернет досить міцно вкорінився в життя суспільства, перетворившись на найпопулярнішу інформаційно-комунікаційну структуру, яка відіграє особливу роль у житті людей з інвалідністю, бо саме завдяки їй вони можуть повноцінно спілкуватись, знаходити своє місце в соціумі, ознайомлюватися з інформацією, що стосується саме їх, поліпшуючи, таким чином, свою обізнаність, поінформованість [49, с. 63].

Група прав дітей з інвалідністю у сфері *дому та сім'ї*, врегульовує не лише відносини дитини з її батьками, піклування про неї, а й духовне та моральне виховання і розвиток, експлуатацію дитини і застосування фізичних покарань.

Дана категорія прав, перш за все, має на меті визнати за дітьми з інвалідністю право мати сім'ю. Причому право дитини на сім'ю і право на сім'ю вже дорослої зрілої людини це далеко не одне і теж. І обумовлено це насамперед тим, що в силу своєї незрілості, нездатності на фізичному і розумовому рівні дитина з інвалідністю просто не в змозі самотійно забезпечити задоволення своїх потреб і захист своїх прав. Саме тому законодавець закріплює право дитини жити і виховуватися в сім'ї, що забезпечує: виховання, турботу про неї, допомогу дитині розвиватися і існувати в здоровій психологічній обстановці, допомогу дитині отримувати гідну освіту, годування, забезпечення одягом і задоволення інших потреб дитини.

Важливою є група *прав у сфері громадянських (особистих) відносин*, які являють собою загальні, притаманні всім людям права, що забезпечують їх фізичне і біологічне існування як особистості та закріплюються на конституційному рівні. При цьому, деякі права даної категорії, хоча і гарантуються дитині з інвалідністю Основним законом держави, проте все ж таки не можуть бути ними реалізовані до моменту настання певного віку або через обмеження чи позбавлення їх дієздатності за станом здоров'я.

Як відзначає М.А. Маніна, на дитину поширюються майже всі права людини, однак з урахуванням певних особливостей. На жаль, жодна стаття Конституції України не встановлює будь-яких вікових обмежень щодо реалізації прав і свобод і виконання обов'язків і не містить прямого посилання на особливості їх здійснення

само дитиною. Проте не викликає сумніву той факт, що самостійна реалізація конституційних прав і свобод в однаковому обсязі між цими віковими категоріями неможлива [25, с. 50].

Найбільш обширною групою є *права у сфері соціального забезпечення*. Наразі, соціальний захист таких учасників суспільних відносин, є однією з основних функцій держави, яка ставить собі за мету створення необхідних умов для забезпечення фізичного, інтелектуального розвитку та духовного виховання дитини з інвалідністю і забезпечення її повної соціалізації.

Досліджуючи питання соціального захисту дітей з інвалідністю, деякі науковці розглядають його як цілеспрямовану, розраховану на тривалий період, стратегічну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та інших інститутів, зорієнтовану на розв'язання існуючих проблем та створення правових, соціально-економічних, культурних, організаційних умов і гарантій, забезпечення недискримінаційного сприятливого соціального середовища для всебічного особистісного розвитку дітей з інвалідністю та повноцінної соціальної інтеграції їх у систему суспільних відносин [50, с. 40].

Беручи за основу визначення поняття прав дітей з інвалідністю, їх класифікацію, видається можливим виділити притаманні їм основні ознаки:

- визнаються вищою соціальною цінністю та закріплені міжнародними нормами і національним законодавством;
- виступають об'єктом правової охорони з боку публічної адміністрації та громадських організацій;
- як наслідок, передбачають можливість застосування державного примусу, вразі зазіхання з боку інших учасників суспільних відносин;
- мають абсолютний характер та є рівними для будь-якої неповнолітньої особи з ознаками інвалідності, незалежно від міри втрати здоров'я та ступеня обмеження її життєдіяльності;
- становлять цілісну систему, що складається з різноманітних груп прав;
- визначають форми можливої поведінки, яка покликана забезпечити зростання та гармонійний розвиток дітей з інвалідністю;

– реалізуються з метою задоволення власних інтересів особисто або законними представниками;

– забезпечують, в процесі досягнення зрілості, реалізацію духовних потреб та емоційне збагачення впродовж життя.

Як відзначають деякі автори, говорячи про необхідність розширення як самих прав дитини, так і засобів їх належного забезпечення, охорони та захисту, потрібно чітко усвідомлювати, що дана сфера відносин найтіснішим чином пов'язана з такими важливими та дотичними до неї сферами державного управління в цілому, як, наприклад, державна демографічна політика, державна політика щодо сім'ї, державна молодіжна політика, державна політика у сфері освіти, державна політика у сфері суспільної моралі тощо. Іншими словами, необхідно чітко бачити всі інші сфери нормативно-правового регулювання, які так чи інакше пов'язані з правами дитини [51, с. 15].

Тож, за результатами проведеного дослідження, можемо зробити висновок, що права дітей з інвалідністю є основним (базовим) елементом їх статусу, для забезпечення їх правової охорони та адміністративно-правового регулювання потрібен комплексний підхід та взаємодія багатьох суб'єктів, серед яких публічна адміністрація, громадські організації, їх родини, кожен учасник суспільства в цілому та звісно сама дитина, як основний суб'єкт, особистість, яка прагне розвиватись, вдосконалюватись та бути повноцінний учасником суспільства.

1.2. Сутність, функції та особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю

Україна, бажаючи отримати статус повноправного члена Європейського союзу, впевнено крокує шляхом запровадження та реалізації різноманітних реформ, у тому числі і адміністративної, прагнучи відповідати критеріям соціально орієнтованої, правової та демократичної держави.

З цього приводу слушно зазначив С.В. Петков, необхідне оновлення правової бази відносин держави з особою, які мають здійснюватися не лише в напрямі

модернізації відповідальності людини перед державою, а й навпаки — влади перед людиною, що за сучасних умов є способом організації влади всього українського суспільства [52, с. 4].

Виходячи з цього, формується бачення необхідності утворення нових юридичних механізмів з високим рівнем ефективності та вдосконалення вже запроваджених засобів, завдяки яким гарантується реалізація та забезпечується охорона прав, свобод та інтересів вразливої верстви населення нашої країни, яку представляють діти з інвалідністю. Враховуючи їх нездатність, у деяких випадках, самотійно реалізовувати надані їм права і здійснювати їх охорону, правова регламентація дієвих механізмів свідчитиме про наявність в українському суспільстві цивілізаційних цінностей, заснованих на теорії людиноцентризму.

Як ми вже з'ясували у попередньому підрозділі нашого дослідження, права дітей з інвалідністю виступають доволі важливим об'єктом правової охорони та предметом адміністративно-правового регулювання. Для того щоб дитина, яка має стійкий розлад функцій організму, певні вади фізичного чи розумового розвитку, що ускладнюють процес її зростання, розвитку та соціалізації, отримала можливість реалізувати гарантовані їй на рівні міжнародного права та національного законодавства права особистості, в державі мають бути запроваджені певні заходи, що забезпечують охорону таких прав та «вживлено» у свідомість людини нетерпимість до будь-яких проявів дискримінації особи за ознаками інвалідності.

Однією з характерних ознак суспільства є те, що воно постійно знаходиться в умовах еволюціонування, це проявляється у постійних змінах характеру і змісту відносин між його членами та регулюючого впливу публічної адміністрації на порядок їх реалізації. Такий розвиток соціуму базується, в першу чергу, на соціально орієнтованих заходах і програмах, що застосовуються державою на користь людини, оскільки саме людина є найвищою цінністю держави. Основним мірилом рівня розвитку суспільства являється ставлення домінуючої частини суспільства до найменш захищених, а від так найбільш вразливих його членів. Враховуючи такі правила існування та функціонування суспільства, питанням соціальної інтеграції та адміністративно-правовій охороні прав дітей з інвалідністю

приділяється велика увага в усьому цивілізованому світі. Сьогодні кожна держава світу стикається з таким соціальним явищем як інвалідність, що актуалізує тему пошуків сутності та регламентації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

За розміщеними на офіційному порталі Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю статистичними даними Міністерства соціальної політики, Міністерства охорони здоров'я та Пенсійного фонду України на початок 2019 року в Україні дітей з інвалідністю налічувалось 161,6 тис. осіб. Станом на 01 січня 2020 року, офіційний портал Міністерства соціальної політики містить статистичні дані, згідно яких, в Україні налічувалось вже 163,9 тис. дітей з інвалідністю.

Як ми бачимо, цей показник поступово зростає, що свідчить про гостроту проблеми дитячої інвалідності. Через свій психічний або фізичний стан такі діти потребують від держави, громадських організацій та суспільства в цілому, вжиття заходів спрямованих на адміністративно-правову охорону їх прав та забезпечення повноцінної участі в суспільному житті на рівні з іншими дітьми.

Тож метою дослідження, на основі проведеного аналізу наукових праць, обрано з'ясування сутності адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю та формування авторського бачення поняття адміністративно-правової охорони, визначення її особливостей, функцій їх видів та механізму реалізації.

Проблеми адміністративно-правової охорони розглядали у своїх роботах: С. Алексеев, Н.Г. Білінець, В.В. Галуцько, Р.О. Денчук, О. Єщук, І. Коросташова, О.М. Правоторова, Л. Рогач, О. Стукаленко та інші автори. Питання охорони та захисту прав осіб з інвалідністю були предметом дослідження в роботах Є.Ю. Соболя, Р.О. Павлюкова, В.С. Тарасенко та ін.

Ратифікація Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 [3] зобов'язала Україну, як державу-учасницю, забезпечити захист та створити належні умови для реалізації особами з інвалідністю своїх законодавчо визначених прав. Основна мета цієї Конвенції полягає у спонуканні країн-учасниць до провадження внутрішньої політики стосовно осіб з інвалідністю таким чином, щоб забезпечити формування толерантного середовища у суспільстві, в якому діти з інвалідністю

відчуватимуть себе абсолютно рівними, з однаковими правами та можливостями, стосовно інших людей, що не мають ознак інвалідності та особливих потреб в процесі життя. Втілюючи норми Конвенції, Україна має запровадити заходи та забезпечити умови інтеграції дітей з інвалідністю до загального суспільного життя, створити систему підтримки, що дасть змогу реалізувати суспільну активність, мобільність та незалежність дитини з інвалідністю від сторонньої допомоги.

За словами М. Щербатюка, програмного директора Української гельсінської спілки з прав людини, нажаль, державні доповіді «Безперешкодний доступ осіб з інвалідністю до об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури та зв'язку» (2012 р.), «Освіта осіб з інвалідністю в Україні» (2012 р.), «Про становище осіб з інвалідністю» (2013 р.), не відображають повною мірою реальної ситуації з дотриманням прав людей з інвалідністю після ратифікації даної міжнародної угоди [53].

Обравши курс євроінтеграції, Україна зобов'язалась запровадити визнані європейською та світовою спільнотою стандарти у сфері прав дітей з інвалідністю щодо всіх напрямків їх життєдіяльності та належним чином забезпечити їх адміністративно-правову охорону.

У даному контексті, на думку Є.Ю. Соболя, на сьогодні важливим є законодавче закріплення рівних прав і можливостей дітей з інвалідністю на медичне, соціальне забезпечення, здобуття освіти, працевлаштування [54, с. 23]. Таке законодавче закріплення прав, забезпечить можливість визначити порядок та умови адаптації суспільства до потреб дітей з інвалідністю і особливості їх адміністративно-правової охорони.

Ми розділяємо думку багатьох учених-адміністративістів, згідно якої, людиноцентристська теорія адміністративного права, пріоритетним напрямком якої є права і свободи людини, має стати домінуючою в сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

За твердженням О. Стукаленко, реформування політичної системи, що відбувається сьогодні в Україні, здійснення адміністративної реформи на підставі співвідношення інтересів держави й інтересів громадян спонукають адміністративну

науку до пошуку ефективних і якісно нових шляхів урегулювання адміністративних відносин. Одним із шляхів є узгодження понятійного апарату, який використовується та розроблення наукових категорій, які б відбивали реалії сьогодення [55, с. 15].

У процесі наших наукових пошуків, під час аналізу міжнародних актів та національного законодавства, було виявлено факт оперування в їх текстах дещо відмінними, і, в той же час, схожими правовими категоріями, а саме «охорона» та «захист».

Проаналізувавши норми Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 [3], Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» від 21.03.1991 № 875-XII [44], Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III [7], Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI [56] варто відзначити, що такі правові категорії як «охорона» та «захист» прав, у суспільних відносинах дійсно застосовуються паралельно та мають різні смислові і правові значення.

Ратифікована Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 в статті 1 визначає свою мету таким чином: заохочення, захист й забезпечення повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також заохочення поважання притаманного їм достоїнства [3]. Тобто даний нормативний акт використовує категорію «захисту» прав осіб з інвалідністю, не звертаючись при цьому до категорії «охорона».

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» від 21.03.1991 № 875-XII, виходячи із самої назви та ст. 6 «Захист прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом», оперує правовою категорією «захист» [44].

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI, знову ж таки, серед основних напрямків державної політики щодо запобігання та протидії дискримінації виділяє необхідність забезпечення ефективного захисту осіб та/або груп осіб, які постраждали від дискримінації [56].

У свою чергу, чинний Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III навпаки застосовує в процесі регулювання суспільних відносин категорією «охорона», визнаючи в ст. 1 «Визначення термінів», що охорона дитинства - це система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав [7]. Крім того, направленість норм згаданого Закону саме на охорону дитини та її прав, як учасника суспільних відносин, виплаває з його назви.

Як зазначає С.Я. Вавженчук, закони, що регламентують порядок охорони певних об'єктів, містять як норми, що встановлюють правила поведінки суб'єктів по відношенню до охоронюваного об'єкту, так і порядок захисту цих об'єктів від протиправної поведінки та посягань. Водночас, закони, що регулюють питання захисту (прав споживачів, економічної конкуренції, населення від інфекційних хвороб, тощо), за своїм змістом спрямовані на регламентацію порядку дій суб'єктів права з метою недопущення порушення гарантованих прав, максимального усунення можливостей такого порушення або порядку відновлення порушених прав шляхом закріплення відповідних прав, повноважень цих суб'єктів та органів державної влади, громадських організацій тощо [57, с. 46].

Таким чином, ми можемо говорити про той факт, що більшість нормативно-правових актів, метою яких є врегулювання питань порядку реалізації дитиною з інвалідністю своїх прав, регламентують умови і процедуру їх захисту вже за фактом порушення, в певній мірі ігноруючи закріплення умов недопущення порушення таких прав, шляхом їх охорони, як засобу превентивного. Стосовно гарантованих прав такої вразливої частини людства, як діти з інвалідністю, варто відзначити, що краще попередити ситуацію з порушенням їх прав а ніж потім здійснювати їх захист та відновлення.

Тож, як бачимо, питання співвідношення цих понять є складним та остаточно не визначеним як на рівні закону, так і на доктринальному рівні. Вживання в нормативних актах та у практичній діяльності понять «захист» та «охорона», як понять тотожних у сфері прав дітей з інвалідністю, ускладнює усвідомлення процесів та перешкоджає належній реалізації їх прав, свобод та інтересів.

Таким чином, для встановлення сутності адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, варто з'ясувати зміст понять «охорона» та «захист». З цього приводу варто відзначити, що тривалий процес дослідження цього питання породив велику кількість точок зору на ці дві правові категорії, які фактично можна розділити за їх змістом на три напрямки. Прихильники першого ототожнюють «охорону» та «захист», та пропонують вживати їх як синоніми [58, с. 64; 59, с. 66], в свою чергу прихильники другого напрямку – ведуть мову про те, що одна категорія поглинає іншу, тобто одна виступає основною а друга похідною частиною [60, с. 219; 61, с. 4]. І представники третього напрямку вирізняють ці дві категорії як абсолютно окремі явища.

Дослідивши вказані наукові погляди на питання співвідношення цих правових категорій, розділяємо позицію правознавців, відповідно до якої «охорону» і «захист» потрібно розмежовувати, не допускаючи їх ототожнення.

За Великим тлумачним словником сучасної української мови, «захищати», означає: пильно стежити за недоторканністю чого-небудь і багато робити для цього; боронити, обстоювати погляди, права, інтереси, честь кого-небудь. «Захищатися» - обстоювати свої погляди, права, інтереси, честь і т. ін. [62, с. 433]. «Охороняти» - оберігати від небезпеки кого-, що-небудь; забезпечувати, гарантувати недоторканність кого-, чого-небудь; оберігати від руйнування, знищення, завдання шкоди і т. ін. [62, с. 870].

За цими тлумаченнями можемо дійти висновку, що на відміну від «правового захисту», така категорія як «правова охорона» являє собою комплекс заходів, що мають на меті створення сприятливих умов, завдяки яким забезпечується реалізація гарантованих законодавством прав особи, а за умови порушення цих прав, з'являються підстави та умови для застосування засобів їх захисту.

На думку С.Я. Вавженчука, стосовно співвідношення захисту та охорони прав аналіз діючого законодавства свідчить, що дані терміни вживаються поряд, але здебільшого мають різне значення [57, с. 45].

На думку Н.В. Коломєць, правовий захист прав дитини в Україні являє собою діяльність уповноважених осіб щодо застосування правових форм та методів,

спрямованих на забезпечення та реалізацію прав, свобод та законних інтересів дитини [63, с. 149].

Позиції щодо суттєвої різниці між цими поняттями дотримується більшість учених, які досліджували дане питання, звертаючи увагу на недопущення ототожнення понять «охорона» й «захист» і вважає, що «охорона» в юридичному розумінні означає позитивний стан норм права, спрямований на недопущення порушення суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, відображає статику правовідносин. У свою чергу «захист» характеризується динамікою через реалізацію засобів і форм, що передбачені законодавством для відновлення правового становища потерпілого, притягнення винного до юридичної відповідальності й застосовуються тоді, коли суб'єктивне право вже порушено [64, с. 192].

Свій погляд на сприйняття дефініцій «охорона» та «захист» прав має А. Мордовець, він вважає, що охорона прав і свобод є станом правомірної їх реалізації під контролем соціальних інститутів, але без їх втручання. Заходи захисту застосовуються тоді, коли здійснення прав та свобод ускладнене, але вони ще не порушені. Якщо права та свободи порушені, то їх потрібно не захищати, а відновлювати [65, с. 88].

З огляду на існуючі наукові бачення змісту цих термінів можна дійти висновку, що поняття «охорона» є значно ширшим за поняття «захист». Охорона прав дітей з інвалідністю включає в себе правові засоби і підстави їх реалізації та попередження порушення, є формою врегулювання відносин між такими дітьми та органами публічної адміністрації. У свою чергу захист прав дітей з інвалідністю є засобом імперативної реалізації охоронюваних прав таких суб'єктів публічних правовідносин. Тобто охорона прав дітей з інвалідністю має місце до вчинення правопорушення, після нього такі діти потребують вже правового захисту.

С.Я. Вавженчук характеризує правову охорону – як абстрактну, правотворчу і правозастосовчу діяльність, здійснювану за допомогою норм права та в межах правових норм [57, с. 46].

Дослідивши понятійну складову правових категорій «охорона» та «захист», можемо підсумувати, що основна мета правової охорони – забезпечити регулюючим

впливом з боку публічної адміністрації та законодавства недопущення порушень гарантованих державою прав, шляхом реалізації контрольно-наглядової функції, це процес який розпочинається з моменту закріплення у правовій нормі відповідного права дитини та триває постійно. Правовий захист в свою чергу, характеризується наявністю активної діяльності самої дитини з інвалідністю або суб'єктів, які в силу своїх функцій, повноважень чи завдань, покликані сприяти процесу реалізації ними наданих їм прав людини. Процедура правового захисту може бути ініційована з моменту вчинення правопорушення, яке посягає або містить реальну загрозу правам дитини з інвалідністю.

Забезпечити охорону прав дітей з інвалідністю покликана саме галузь адміністративного права завдяки засобам адміністративно-правової охорони. На таке її завдання звертає увагу В. Аверьянов, відзначаючи, що вирішальна роль у правовому регулюванні взаємин між державою і людиною належить галузі адміністративного права, норми якої мають забезпечувати конкретне застосування конституційних приписів щодо різноманітних прав і свобод громадян у їх численних стосунках з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, посадовими особами [66, с. 11].

На основі отриманих результатів опрацювання та аналізу наукових поглядів на зміст правових категорій «охорона» та «захист», звернемо увагу на понятійну суть та зміст «адміністративно-правової охорони».

Як зазначає О.М. Правоторова, адміністративно-правова охорона є такою, що деякою мірою пов'язана з охоронною функцією права, проте не тотожна їй, адже до предмета адміністративно-правової охорони належать питання попередження порушення права, а за класичним правилом охоронна функція права включається в дію вже після порушення певного нематеріального чи матеріального блага особи [67, с. 157].

Досліджуючи питання сутності адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, її можна розглядати як діяльність публічної адміністрації та інших суб'єктів надання публічних послуг, що врегульована нормами адміністративного

права та підкріплена державним примусом. Причому така діяльність направлена на нормотворення, профілактику правопорушень та здійснення контрольної діяльності.

І.М. Коросташова розглядає адміністративно-правову охорону як систему правових засобів, комплекс різних заходів і створення необхідних умов щодо закріплення, забезпечення реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [68, с. 70].

З огляду на таке бачення змісту адміністративно-правової охорони, потрібно відзначити, що автор веде мову про захист прав, свобод і законних інтересів, фактично поєднуючи категорії охорони та захисту.

Схожу позицію в своєму монографічному дослідженні висловлює О.М. Єщук відзначаючи, що не викликає сумніву теза про те, що попередження правопорушень (профілактика злочинів) і відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що здійснюються публічною адміністрацією, є предметом адміністративного права та становлять основу розуміння адміністративно-правової охорони [69, с. 16].

Автор наголошує, що основу адміністративно-правової охорони становлять попередження правопорушень та відновлення порушених прав, хоча останнє фактично являється способом захисту прав, а не їх охорони. Оскільки відновленню підлягає лише те, що вже порушено або зазнало якихось змін чи втручання, з боку суб'єктів правовідносин, за межами волі та без згоди носія відповідних прав чи уповноваженого суб'єкта, коли це стосуватиметься прав дитини з інвалідністю, яка не матиме повної дієздатності.

О.В. Сукманова, характеризуючи адміністративно-правову охорону як різновид адміністративно-правових відносин, що здійснюється на певних засадах за допомогою визначеного інструменту публічного адміністрування, визначає її, як сукупність адміністративно-правових норм, за допомогою яких публічною адміністрацією здійснюється регулювання адміністративних правовідносин щодо захисту охоронюваних законом прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави, а також попередження та запобігання вчиненню правопорушень з

використанням заходів примусу для відновлення таких прав в межах закону [70, с. 65, с. 141].

Як вбачається з досліджених понять адміністративно-правової охорони, вона характеризується як діяльність уповноважених суб'єктів, наділених відповідними правомочностями нормотворення, з метою здійснення регулюючого впливу на суспільні відносини і недопущення посягання на права особи.

Отже, пропонуємо визначити адміністративно-правову охорону прав дітей з інвалідністю як інститут адміністративного права, складовими елементами якого виступають однорідні норми даної галузі, які направлено на попередження порушення прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідністю, що здійснюється органами публічної адміністрації для повноцінного і на рівних умовах користування такими дітьми всіма правами людини, заохочуючи соціум до поваги властивої їм людської гідності.

Оскільки основним завданням правової, соціальної, демократичної держави є забезпечення охорони прав і свобод її громадян, адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю, які являються частиною суспільства нашої держави, включає в себе систему правових норм, що закріплюють право таких дітей на збереження життя, безбар'єрне середовище, на освіту, на охорону здоров'я тощо та передбачає і регламентує напрямки діяльності органів публічної влади щодо забезпечення реалізації таких прав.

У кожному правовому середовищі, на думку Н.М. Оніщенко, право виконує відповідні функції, проте їх «регулювальна» або «охоронна» дія є різною в різних суспільствах та різних хронологічних межах. Тому право, як найбільш дієвий регулятор суспільних відносин, вирізняється також своїм функціональним навантаженням, у якому домінують або регулятивні, або охоронні властивості. Ефективність правового регулювання серед багатьох чинників не в останню чергу зумовлюється результативністю правового впливу – правовими функціями [71, с. 8]

На сьогоднішній день складно собі уявити будь-який розділ або сферу науки, яка не використовуватиме поняття «функція», при цьому його зміст і суть матимуть різне значення, залежно від наукової сфери застосування. Проте спільним для

функцій, незалежно від галузі застосування даної категорії, є направлений вплив на зовнішні обставини для їх впорядкування.

За тлумачним словником «функція» характеризується як явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [62, с. 1552].

Як зазначає В.М. Зінченко, в юридичній науці поняття «функція» характеризує соціальну роль держави і права. Майже віковий досвід активного використання поняття «функція права» сьогодні не дає змоги констатувати наявність єдиного погляду на цю проблему. Якщо синтезувати багаточисленні точки зору, то можна зробити висновок, що під функцією права розуміють або соціальне призначення права, або його напрями правового впливу на суспільні відносини, або і те та інше разом [72, с. 45].

П.М. Рабінович пропонує під функціями юридичної науки розуміти основні напрями її впливу на соціальні явища, насамперед на право і державу, на суспільні відносини, на формування і розвиток особи [31, с.157].

Враховуючи таке бачення функцій, в питаннях адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, їх варто розглядати як певні напрями впливу на соціум в цілому та поведінку кожного учасника суспільних відносин безпосередньо, з метою формування розвинутого, правового та толерантного суспільства.

Тож пропонуємо, під «функціями адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю» розуміти формально визначені, об'єктно орієнтовані напрями впливу на суспільні відносини, спрямовані на формування допустимої поведінки учасників публічних правовідносин, встановлення певних заборон для її забезпечення та закріплення процедурних форм діяльності публічної адміністрації у сфері встановлених і закріплених законодавством прав дітей з інвалідністю.

Практика наукових досліджень свідчить, що процес вивчення та пізнання будь-якого явища, в тому числі правового, в обов'язковому порядку потребує здійснення класифікації, яка виступає інструментарієм пізнання властивостей досліджуваного

об'єкта. В межах нашого дослідження класифікації потребують функції адміністративно-правової охорони дітей з інвалідністю.

Ми цілком погоджуємось з О.М. Єщук, яка основними напрямками впливу права на суспільні відносини, які виникають у сфері адміністративно-правової охорони, з метою їх упорядкування, називає втілення в життя спеціально-юридичних функцій: регулятивної та охоронної [73, с. 31].

Проте вважаємо, що для повноцінної реалізації заходів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, до її функцій слід включити процедурну, яка визначатиме напрями впливу на процедурні аспекти правової охорони, враховуючи реформування адміністративних правовідносин у бік «сервісності».

Розвиток демократичних ідей і їх втілення в діяльності держав, як зазначає О. Миронець, зміщують акцент розуміння адміністративних правовідносин із суто виконавчо-розпорядчих, а також внутрішньо-організаційних на такі, що мають «сервісний або ж обслуговуючий» характер. Регулятивна й охоронна функції мають бути спрямовані на створення сприятливих умов ефективної реалізації прав і обов'язків суб'єктів адміністративно-правових відносин [74, с. 62].

У сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, право реалізує своє основне соціальне призначення шляхом регулювання суспільних відносин у різноманітних формах. Забезпечити охорону гарантованих законодавством прав, свобод та інтересів видається можливим завдяки таким формам: нормативний чи правозастосовчий акт, встановлення правового статусу, визначення правосуб'єктності учасників правовідносин, окреслення компетенції органів публічної влади.

З'ясувавши, що основними напрямками впливу права на суспільні відносини у сфері адміністративно-правової охорони є застосування *регуляторної, процедурної та захисної функцій*, вважаємо за необхідне визначити їх суть та механізм реалізації.

За визначенням, що наводить О.Ф. Скакун, регулятивна функція – це функція упорядкування суспільних відносин, у зазначеній сфері, визначення лінії поведінки людей, наділення їх певними правами та обов'язками [75, с. 226].

Регулятивна функція впливає із соціального призначення права — регулювати суспільні відносини. Ця функція спрямована на закріплення суспільних відносин, забезпечення або гальмування їх розвитку [76, с. 155].

На переконання О.М. Миронець, функціональний напрям впливу адміністративного права на суспільні відносини з метою організуючого або упорядковуючого управління ними, а відповідно, і їх суб'єктами, варто визначити як регулятивну функцію [77, с. 126].

На наш погляд, слушною є думка Т.Н. Радько, що регулятивну функцію характеризує, як зумовлений соціальним призначенням основний напрямок впливу права на суспільні відносини, який, перш за все, має свій прояв у встановленні позитивних правил поведінки, наданні позитивних прав та активних обов'язків суб'єктам права [78, с. 172].

На думку В. Ісаєвої, регулятивна функція спрямована на закріплення суспільних відносин або забезпечення їх розвитку. Вони (*відносини*), таким чином, вводяться правом у певні рамки. Функція правового регулювання може бути спрямована на впорядкування і розвиток суспільних відносин, визначення конкретних напрямів поведінки людей, реалізацію ними своїх прав і обов'язків [79, с. 45].

Таким чином, регуляторна функція адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризується як визначена соціальним призначенням, спрямована на регламентування і вдосконалення суспільних відносин у сфері реалізації та охорони прав таких дітей, визначення напрямів і способів поведінки учасників публічних правовідносин у визначеній сфері, процедури публічного управління, з метою охорони наданих прав дитини з інвалідністю, як повноцінного члена суспільства.

Процедурна функція права, є відносно новою та не притаманною класичному уявленню щодо класифікації функцій адміністративного права.

Питання процедурності адміністративно-правових відносин доволі тривалий час дискутується у наукових колах та у сфері законотворення. У світлі запроваджених в Україні адміністративних реформ, переорієнтації державного

апарату з суто управлінських відносин на публічно-сервісне обслуговування, важливого значення набуває регламентація адміністративної процедури у питаннях забезпечення належної реалізації прав особистості та їх охорони і захисту від втручання і посягань з боку інших учасників суспільних відносин. Зазначене безпосередньо стосується і питання адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. На нашу думку, для охорони прав таких дітей, як і будь-яких інших суб'єктів адміністративних правовідносин, недостатньо просто реалізувати регуляторну функцію - запровадивши позитивні правила поведінки, або захисну функцію - встановивши заборони і приписи. Для належної охорони прав, крім зазначеного, держава має чітко регламентувати її процедуру.

Досліджуючи процедурну функцію адміністративного права Ю.В. Пирожкова формує висновок, що це є цілеспрямованим напрямом впливу адміністративного права, що орієнтований на зовнішнє публічно-сервісне процедурне забезпечення реалізації матеріальних норм, встановлених в межах інших галузей права, які власних процедурних норм позбавлені [80, с. 40].

О.І. Миколенко визначає поняття процедурної форми (функції) як встановлений адміністративно-процедурними (процесуальними) нормами порядок (стан, лад), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративної процедури (процесу) та дії інших її учасників [81, с. 190].

Таким чином, процедурна функція адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризується як спрямований напрям впливу на процедурні аспекти діяльності публічної адміністрації, щодо реалізації владних повноважень та публічно-сервісної діяльності в питаннях забезпечення належної охорони прав таких дітей.

Захисна функція адміністративно-правової охорони, на відміну від регуляторної, характеризується тим, що в її основу закладено правові норми-заборони.

У цьому аспекті, слушною є думка К.Г. Волинка, згідно якої, захисна функція забезпечує нормальну реалізацію регулятивної функції, охоплюючи попередження і припинення правопорушення, саме охороняючи ці відносини, право забороняє дії,

які порушують умови нормального розвитку, що суперечать інтересам суспільства, держави і громадян, і тим самим витісняє їх [82, с. 102].

Щодо змісту захисної функції, то О.Ф. Скакун визначає її як таку, що забезпечує встановлення та гарантування державою заходів юридичного захисту та юридичної відповідальності, яка має на меті витіснення шкідливих для суспільства відносин та охорону позитивних [75, с. 226].

О.М. Миронець визначає, що захисна функція адміністративного права полягає в охороні цією галуззю відносин, які ним регулюються, а також порушених прав, свобод суб'єктів цього виду правовідносин. Її ж реалізація, складається із закріплення на законодавчому рівні заходів юридичної відповідальності за правопорушення, а також визначення та ефективності правозастосовчої діяльності по притягненню правопорушників до адміністративної відповідальності [74, с. 66].

Завданням захисної функції, на думку В.В. Ісаєвої, є здійснення впливу на суспільні відносини шляхом поступового витискування тих явищ, які є небажаними для суспільства. Ця функція здійснюється заради охорони особистості і суспільної безпеки з допомогою встановлення заборон та негативних наслідків порушень, шляхів виконання прийнятих щодо правопорушників рішень і т. ін. [79, с. 45].

Узагальнивши погляди науковців на суть даної функції, варто відзначити, що вона знаходить свій прояв і застосування не лише у випадках вчинення правопорушення. Її основна мета – запобігання (попередження, профілактика) порушення норм права і прав особистості, яка реалізується за допомогою встановлення заборон певних форм поведінки суб'єктів та наслідків, у вигляді санкцій, при їх порушенні.

На думку В.М. Зінченко, право не тільки охороняє загально-позитивні, фундаментальні суспільні відносини, воно також спрямоване на подолання сторонніх конкретному суспільству відносин. Домінантним спрямуванням охоронної функції слід вважати не стільки викорінення небажаних явищ, скільки саме охорону тих відносин, які такої охорони потребують. Саме охороняючи ці відносини, право природньо попереджує, карає дії, що порушують умови

нормального розвитку і суперечать інтересам суспільства, держави та громадян [72, с. 47].

Таким чином, захисна функція адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризується як спрямована на попередження їх порушень з боку інших учасників суспільних відносин шляхом встановлення певних заборон, приписів та заходів примусу і негативних наслідків у вигляді відповідальності за їх недотримання та порушення.

Важливе значення для втілення на практиці досліджених функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю має механізм їх реалізації. З'ясування його змісту є необхідним кроком для вдосконалення процесу адміністративно правової охорони дітей з інвалідністю. Перевага даної правової категорії полягає в тому, що за її допомогою можна показати і пояснити функції адміністративно-правової охорони як «живу», фактичну і постійно здійснювану роботу органів публічної адміністрації у сфері забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів дітей з інвалідністю. Крім того, категорія «механізм» дозволяє проникнути всередину функції, з'ясувати її будову і порядок руху усіх її «вузлів і деталей».

Як стверджує П.М. Рабінович, вивчення стану механізму правового регулювання дає змогу з'ясувати, якою мірою юридично забезпечено здійсненність того чи іншого закону, адже без повноцінного механізму реалізації він «зависає у повітрі», перетворюється на обіцянку, декларацію, гасло. Маючи уявлення про належний «набір» елементів такого механізму, можна встановити, яка його «ланка» відсутня або не спрацьовує через ті або інші вади, а отже, вимагає певного «ремонту» [83, с. 169].

С. Алексєєв розуміє під механізмом правового регулювання взяту в єдності всю сукупність правових засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини [84, с. 30].

Таким чином, механізм реалізації функцій представляє собою систему взаємопов'язаних та узгоджених елементів, що забезпечують масштабність, результативність і легітимність їх здійснення. Цими елементами, як стверджує О.Ф.

Скакун, виступають засоби (норми права, суб'єктивні права і юридичні обов'язки, рішення судів тощо, об'єктивовані в правових актах); способи (дозволяння, зобов'язування, заборона); форми (використання, виконання, додержання, застосування) [75, с. 499].

Саме завдяки адміністративно-правовій складовій механізму реалізації функцій охорони прав дітей з інвалідністю, забезпечується правовий вплив на правовідносини, що виникають між всіма учасниками з приводу реалізації прав таких дітей у всіх сферах їх життя. Застосування даного механізму має на меті правовий вплив на діяльність органів публічної влади у сфері забезпечення дотримання прав дітей з інвалідністю та створення передумов налагодження безбар'єрного середовища і укорінення соціальної моделі розуміння інвалідності, що сприятиме належній реалізації такими дітьми своїх прав та інтересів, виключення випадків дискримінації за ознакою інвалідності, надасть змогу побудувати відкрите інклюзивне суспільство та забезпечить реальний і ефективний захист прав в разі їх порушення.

Підсумовуючи досліджені погляди на сутність та функції адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, враховавши власні бачення на об'єкт дослідження, вважаємо за доцільне визначити наступне:

Адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю характеризується наявністю наступних ознак, що розкривають її сутність:

- забезпечує дотримання прав визначених законодавством суб'єктів, які не досягли повноліття та мають ознаки інвалідності, шляхом певного правового впливу на інших учасників правових відносин;

- здійснюється завдяки визначеній системі правових засобів, з боку публічної адміністрації, для задоволення потреб у нормальному розвитку та зростанні в умовах соціуму;

- гарантом її належної реалізації, як всередині країни так і за її межами, виступає держава;

- суть правового впливу, що реалізується в її рамках, має превентивний, попереджувальний характер;

- забезпечується шляхом визначення конкретних напрямів та правил поведінки учасників відносин у сфері прав дітей з інвалідністю;

- як наслідок недотримання встановлених правил, передбачає можливість застосування примусу.

Отже, адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю в своїй основі має суб'єктивне право вимоги таких дітей або їх законних представників, щодо їх додержання і утримання від посягання на них; апарат примусу для недопущення порушених цих прав. З іншого боку, характеризується наявністю відповідного обов'язку соціуму та кожного окремого суб'єкта правовідносин, в тому числі і суб'єкта владних повноважень щодо додержання норм права, якими врегульовано питання охорони прав, свобод і законних інтересів таких дітей.

1.3. Принципи та правові засади адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю

У більшості випадках, коли ми чуємо словосполучення «дитина з інвалідністю», то уявляємо собі дитину, яка через певні вади фізичного або психічного здоров'я не здатна повноцінно приймати участь у суспільних відносинах зі своїми однолітками чи соціумом загалом. Історія розвитку людства свідчить, що такі діти завжди зазнавали утисків, дискримінації, знущань та навіть насильства через свої ознаки інвалідності, вони не сприймалися як рівні та повноправні члени суспільства, визнавалися результатом генетичної помилки тощо. Говорячи про дитину з інвалідністю, більша частина суспільства вважає, що вона не здатна досягти успіхів у навчанні або побудувати блискавичну кар'єру, порівняно зі звичайною дитиною, якій пощастило не мати стійкого розладу функцій організму, що впливає на її життєдіяльність.

Як відзначає Р.О. Моїсеєнко, в Україні продовжується щорічне зростання інвалідності у дітей, що вимагає створення умов та засад як для максимального попередження виникнення інвалідності, так і більш раннього початку реабілітаційних заходів для дітей, заснованих на міждисциплінарному підході,

створенні єдиного реабілітаційного простору, впровадженні сучасних підходів до фінансування реабілітаційних послуг та ефективного моніторингу індивідуальної програми реабілітації для кожного пацієнта [85, с. 17].

Зростання показників інвалідності населення України, в тому числі і дітей, зумовлене рядом факторів, що суттєво впливають на стан здоров'я нації, серед яких можна назвати рівень соціально-економічного розвитку суспільства, доволі низький рівень доходів, а від так і життя більшості населення країни, якість продуктів харчування, незадовільний стан системи охорони здоров'я та невдалі спроби публічної адміністрації реформувати її, рівень екологічної ситуації.

Світова спільнота вже декілька десятиліть живе за новими «правилами» сприйняття особи з інвалідністю. Враховуючи прагнення розвинутої країни мати статус правової, соціальної та демократичної, стимулює до збільшення рівня соціальної захищеності громадян, у тому числі і осіб з інвалідністю, оскільки зростання цього рівня вважається показником загального розвитку суспільства певної держави.

Розвиток соціальної сфери обумовлено тим, що в сучасному суспільстві найвищою цінністю держави виступає людина, її життя та здоров'я, недопускаючи при цьому будь-якої дискримінації за будь-якими ознаками, включаючи інвалідність. Тобто кожен громадянин, незалежно від його стану здоров'я, має однаково рівну важливість для своєї країни та рівні можливості в реалізації гарантованих йому прав, свобод та інтересів і відповідно гарантованість їх охорони від протиправних посягань з боку кожного члена суспільства та самої держави, в особі органів публічної влади.

Питаннями принципів адміністративного права і принципів правової охорони природи займалися багато науковців, таких як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, О.М. Ключев, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, Ю.Ф. Кравченко, О.М. Музичук, В. П. Петков та ін.

Умови життя та соціальний стан особи з інвалідністю постійно зазнають вплив різноманітних факторів, зміст і суть яких залежить від пануючої у суспільстві моделі інвалідності. Наразі, в світі набирає обертів соціальна модель інвалідності,

яка порівняно з медичною моделлю, як зазначає Н.О. Бондар, не є провиною самого інваліда, а є неминучим результатом його обмеження. Інвалідність є продуктом фізичних, організаційних і відносних бар'єрів, що складаються у суспільстві та прямують до дискримінації. Усунення дискримінації вимагає змін у стилі життя і мислення суспільства, системі його організації [86, с. 246].

Україна, прагнучи отримати статус повноправного члена Європейського Союзу, запровадила велику кількість реформ з метою побудови суспільства «нового зразка», здатного інтегруватися до європейської спільноти. Одним із напрямків реформування обрано соціальну сферу та питання дотримання і охорони прав осіб з інвалідністю, що характеризує країну як соціальну. Це, в свою чергу, вимагає нових підходів до сприйняття і розуміння інвалідності, основ охорони прав осіб з інвалідністю, шляхом запровадження інституту адміністративно-правової охорони, заснованого на сучасних принципах.

Тож, наше дослідження матиме на меті визначення переліку принципів адміністративно-правової охорони, на яких побудовано діяльність публічної адміністрації при здійсненні охорони прав дітей з інвалідністю, виділення їх ознак.

У питаннях адміністративно-правової охорони провідна роль відведена процедурі публічного адміністрування. Воно направлено на спонукання учасників суспільних відносин дотримуватись встановлених правил поведінки, не допускаючи порушення охоронюваних прав відповідних суб'єктів, якими в межах нашого дослідження, виступають діти з інвалідністю.

В умовах сучасного світу, на думку О.В. Паровишника, роль та значення адміністративного права для забезпечення прав осіб з інвалідністю складно переоцінити через те, що більшість їх прав реалізуються у відносинах, урегульованих адміністративно-правовими нормами й за участю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, що мають повноваження державно-владного характеру [87, с. 10-11].

Державна політика у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю являє собою систему заходів, що сприяють попередженню посягань на гарантовані цим дітям прав, недопущенню їх дискримінації за ознаками інвалідності

та протидії насильству, закріплених на рівні нормативно-правового акту. Суб'єктами реалізації зазначених заходів виступає не тільки публічна адміністрація, а й громадські формування та суспільство в цілому.

В процесі дослідження питань, щодо адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, стає очевидною наявність великого обсягу правових норм та нормативних актів, якими визначено правові засади здійснення заходів адміністративно-правової охорони. Цими нормативно-правовими актами визначаються завдання, функції та повноваження публічної адміністрації в напрямку забезпечення охорони прав дітей з інвалідністю, форми і методи їх діяльності.

В ході дослідження адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю вважаємо обов'язково необхідним визначення сутності та змісту такої фундаментальної категорії права, як поняття «правові засади». Його з'ясування має, як теоретичне так і практичне значення.

На переконання М.І. Легенького, термін «правові засади» зустрічається в законодавстві України доволі часто і використовується в розумінні нормативно-правової бази регулювання того чи іншого напрямку суспільних відносин [88, с. 27].

Як відзначає О.І. Безпалова, для реалізації правоохоронних заходів потребується передусім вироблення та прийняття відповідних нормативно-правових актів, які виступають правовими засадами реалізації державної політики у правоохоронній сфері [89, с. 89].

Основні правові засади здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, на рівні національного законодавства, регламентовано Законом України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III визначаючи, що система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері [7], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в

Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ [44] та Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI [56].

Вивчення системи прав дітей з інвалідністю та забезпечення і здійснення їх охорони обумовлює необхідність з'ясування поняття, видів та змісту принципів адміністративно-правової охорони визначеної категорії суб'єктів.

Дослідження питання, що стосується принципів права, завжди перебувало в центрі уваги науковців, які вивчали теорію права.

М.В. Онищук звертає увагу на ту обставину, що принципи права стали одними з первинних об'єктивних проявів права від часів його виникнення. Початково вони втілювали морально-етичні та релігійні ідеали людства від часів трансформації додержавного суспільства в державу. Із часом принципи права стали концентровано втілювати уявлення суспільства та його окремих індивідуумів про «право» і «неправо», чинне і бажане право, а з розмежуванням права на приватне і публічне, національне і міжнародне, матеріальне і процесуальне принципи права стали ідеологічним уособленням сутності суспільних відносин, що виступали предметом зазначених складників права. Так, іще у класичному римському праві була поширеною формула «*principium est potissima pars coniugae rei*» – «принцип є найважливішою часткою всього» [90, с. 146].

За твердженням А.М. Колодія, будь-які принципи, у тому числі і принципи права, є продуктом людської діяльності, результатом якої вони виступають й інтереси якої вони задовольняють. Принципи є соціальними явищами, як за джерелом виникнення, так і за змістом: їх виникнення зумовлюється потребами суспільного розвитку і в них відображаються закономірності суспільного життя. Головними джерелами цих принципів є політика, економіка, мораль, ідеологія, соціальне життя [91, с. 42].

За Великим тлумачним словником сучасної української мови «принцип» - основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; основний закон якої-небудь точної науки; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; спосіб створення або здійснення

чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації і т. ін. [62, с. 1125].

Словник іншомовних слів, характеризує «принцип» (від лат. *principium* – начало, основа) – як первоначало; те, що лежить в основі певної теорії науки; внутрішнє переконання людини; основне правило поведінки [92, с. 628].

Енциклопедичний словник з державного управління, характеризує «принцип» – як основне вихідне положення будь-якої теорії чи вчення, вихідні засади пояснень чи керівництва до дії; основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи права, державного устрою тощо. Їм притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ [93, с. 560-561]

Принципи права, на думку О.Ф. Скакун, - це об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язування), які пред'являються до учасників суспільних відносин з метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами - це своєрідна система координат, в рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, що визначає напрямок його розвитку [24, с. 240].

Тож принципи права, цілком обґрунтовано можна характеризувати як одне з фундаментальних (основоположних) понять теорії права та окремих галузей.

Одночасно, варто відзначити, що визначення принципів права виключно як основоположних начал або керівних положень є не повним. Так, не враховуються властиві принципам права такі характеристики, як нормативна закріпленість, імперативність і соціальна обумовленість, що особливо є актуальним для норм адміністративного права. Вивчення зазначених характеристик може дати можливість сформулювати визначення принципів адміністративного права на загальнотеоретичному рівні [94, с. 122].

М. Козюбра, підходить до розуміння принципів права, і самого права - як явища багатогранного, багаторівневого і багатовимірного. На думку автора,

онтологічний підхід до їх аналізу дає змогу розкрити зв'язки принципів права з людським буттям, глибше зрозуміти їхню сутність і буттєву структуру. Ним висловлюється думка, що принципи права не можуть бути зведені до зовнішньо виражених знакових форм, які існують незалежно від суб'єкта - людини, як і саме право - до замкнутої, логічно несуперечливої системи норм, сформульованих у законах та інших державних нормативних актах [95, с. 144].

Принципи права безперечно належать до числа його основних механізмів, головних конструкцій. Відносно права слід мати на увазі, що принцип - це перш за все ідея, але не тільки. Як саме право не зводиться до ідей, а охоплює і норми, і соціальні відносини, так і його принципи виходять за межі тільки ідей і знаходять нормативний та правозастосовчий зміст. Інакше кажучи принципи права - це перш за все ідеї, що в процесі розвитку набувають зовнішніх форм правової норми та відносин.

Дію даного механізму перетворення певного принципу права в його норму, яка визначає порядок розвитку суспільних відносин можна продемонструвати на правах людини, в тому числі з інвалідністю, як суб'єкта з особливими потребами. Після завершення Другої світової війни світовою спільнотою приймається Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945, яким проголошується, актуальна на той час, ідея поваги до честі і гідності особи та рівності їх прав [96]. Враховуючи ту обставину, що дана ідея мала важливе значення на загальносуспільному рівні, вона знайшла своє подальше втілення у Загальній декларації прав людини від 10.12.1948, закріпивши, що визнання гідності, притаманне кожній людині, і рівні та невід'ємні їх права являються основою свободи, справедливості та загального миру [27] та Конвенції про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006, закріпивши, що кожна людина має всі передбачені в Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини, права й свободи без будь-якого розрізнення [3]. Держави-учасниці вказаних міжнародних актів, дотримуючись взятих на себе зобов'язань, втілюють згадану ідею гідності та рівності всіх людей до свого національного законодавства, тим самим надаючи їм вже статусу не просто правової ідеї, а вже правової норми. Яка в свою чергу, маючи ознаки загальнообов'язковості, починає

застосовуватись всіма учасниками суспільних відносин у повсякденному житті. Але варто відзначити, що не кожна правова ідея стає окремою нормою, вона може бути втілена у велику кількість норм, що будуть започатковані саме на її основі.

Отже, можна стверджувати, що спочатку зміст принципів права намічається самим життям, спонтанно, у суспільних соціальних відносинах, що складаються у реальному житті та отримують пізніше регламентацію і захист з боку держави у комплексах суб'єктивних прав учасників правовідносин. Виникнення принципів права, як загальносоціальних, є необхідною умовою наступного їх закріплення у вигляді юридичних принципів і норм, тому що свідчить про актуальність їх для суспільства і необхідність їх юридичного оформлення. Саме так у надрах громадянського суспільства, в межах правоутворення, за допомогою юридичної практики зароджуються нові юридичні принципи, що еволюційно відмінюють дію застарілих, не актуальних принципів [91, с. 42].

Враховуючи те, що адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю є складовою частиною адміністративного права і регулюється його нормами, її принципи та правові засади, як спеціалізовані, мають формуватися на основі загальних принципів, притаманних галузі адміністративного права.

Як зазначає І.В. Арістова, адміністративному праву, як невід'ємній складовій загальної системи права України, має належати провідне місце у вирішенні проблем на шляху розбудови соціальної, правової, демократичної держави, яка інтегрується у європейську спільноту на базі спільних європейських принципів та стандартів в галузі забезпечення прав людини [97, с. 238],

Досліджуючи інститут принципів адміністративного права Р. Мельник висловлює бачення, що їх можна визначити як основні ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст адміністративного права, відображають закономірності його розвитку і визначають напрями й механізми адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [98, с. 51].

Група авторів висловила власну позицію, за якою принцип є підґрунтям права, він виступає активним центром, спроможним виконувати провідну і керуючу роль у формуванні та розвитку адміністративного права. Принципи у загальному вигляді

виражають природу цієї галузі, забезпечують єдність його змісту, накреслюють спрямованість і найбільш суттєві риси регулювання діяльності у цій сфері [99, с. 33-34].

На переконання В. Колпакова, принципи адміністративного права – це позитивні закономірності, пізнані наукою та практикою, закріплені у правових нормах, або узагальнення чинних у державі юридичних правил [100, с. 18]

Під принципами адміністративного права, авторами ще однієї колективної наукової доробки, пропонується розуміти найбільш загальні та стабільні вимоги, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення права, свобод і законних інтересів приватних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [101, с. 40].

Тож принципи адміністративного права, які є його основоположними ідеями та центром, фактично виражають та характеризують зміст об'єктивних потреб, що сформувались в середині суспільства, реалізація яких має бути забезпечена та здійснена публічною адміністрацією, з урахуванням ідеї сервісності і дотриманням прав, свобод та інтересів учасників цих відносин. Також варто відзначити, що принципи адміністративного права належним чином функціонують лише у своїй єдності, не дозволяючи відокремленого існування будь-якого з них.

У результаті наукових пошуків, було сформовано характерні риси принципів адміністративного права:

1) вони формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства та держави;

2) визначають найбільш загальні й стабільні вимоги, що сприяють їх утвердженню та захисту суб'єктами публічної адміністрації, визначають характер адміністративного права і напрямки його подальшого розвитку;

3) установлюють керівні засади-настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється та організується діяльність суб'єктів адміністративного права;

4) принципи адміністративно права характеризуються прогресивністю, засвідчують ідеальні для умов сучасності основоположні засади поведінки суб'єктів адміністративного права, які є реально досяжними [101, с. 40].

Тобто принципи даної галузі права наділені властивістю створювати необхідні передумови для забезпечення прогресивного формування і вдосконалення адміністративного права в дусі сучасності, в чому і заключаються їх важливість та основоположність. Саме завдяки принципам визначаються нормативні кордони правової науки, а враховуючи постійну динаміку, в питаннях розвитку та розгалуження правової думки, принципи також перебувають у постійному русі, пристосовуючись до умов сьогодення.

Ситуація у сфері охорони, забезпечення та захисту прав дітей з інвалідністю, яку ми наразі маємо в Україні, формувалась десятиліттями спільними зусиллями багатьох країн світу. В рамках цих заходів розвивалась нормативно-правова база, як у сфері міжнародного так і національного права, змінювались підходи щодо сприйняття дитини з інвалідністю іншими членами суспільства - як повноправного та рівного учасника суспільних відносин. Іншого «забарвлення» для таких дітей набули конституційні права людини, оскільки соціум запровадив активну реалізацію політики безбар'єрного середовища. Ґрунтуючись на вже дієвих принципах адміністративного права, у світі формуються принципи правової охорони прав, в тому числі дітей з інвалідністю, що своєю метою мають забезпечення гідних умов для зростання, розвитку та повноцінної соціалізації дітей з інвалідністю в суспільне середовище.

Діяльність суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правову охорону прав дітей з інвалідністю, має будуватись з урахуванням певних тенденцій, закономірностей та ряду інших обставин, що у своєму поєднанні та завдяки комплексному підходу становлять принципи такої охорони.

Враховуючи ту обставину, що наразі в наукових колах відсутнє визначення сутності безпосередньо «принципів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю», пропонуємо провести аналіз наукових поглядів в паралельному напрямку, а саме щодо змісту поняття «принципи адміністративно-правової

охорони» в різних галузях права та щодо різних видів встановлених прав особи та відносин, учасниками яких вони виступають.

Досліджуючи питання охорони прав громадян у сфері екології, Є.А. Липій доходить висновку, що принципи адміністративно-правової охорони екологічних прав громадян можна визначити як вихідні, основоположні, об'єктивно зумовлені засади організації державного управління у сфері реалізації громадянами їх екологічних прав, їх охорони, виявлення та припинення їх порушень та притягнення винних осіб до відповідальності [102, с. 188].

З даної наукової позиції стає зрозумілим, що автор сприймає принципи охорони як засади організації управління державою процесом реалізації громадянами своїх прав у сфері екології. При цьому, принципи охорони наділяються завданнями, які на нашу думку виходять за межі «охорони», а саме виявлення та припинення правопорушень, які посягають на екологічні права громадян, та притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності, що більше відповідає правовій категорії «захист прав».

Вивчаючи наукові погляди на поняття та зміст принципів адміністративно-правової охорони господарських відносин, Л.І. Рогач пропонує під ними розуміти загальні основні керівні положення, безпосередньо закріплені в нормах права (текстуальне закріплення) та ідеї, які виводяться зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення) і визначають особливості та закономірності розвитку правової охорони господарських відносин за допомогою норм адміністративного права [103, с. 93].

Дана наукова позиція автора, на нашу думку, не враховує ряд обставин та ознак таких окремих правових явищ як «принципи права» та «норми права».

Про відмінність або тотожність цих правових явищ вже давно триває суперечка у правових наукових колах, Г.О. Сverdлик з цього приводу відзначає, що ототожнення правових принципів з нормами права є майже рівнозначним запереченню правових принципів взагалі [104, с. 48-49].

Характеристика принципів адміністративно-правової охорони як положень, безпосередньо закріплених в нормах права, на наш погляд не зовсім відповідає доктрині права.

З цього приводу, слушну думку висловила І.П. Бахновська, відповідно до якої, принципами права є не тільки ті положення, що закріплені в законодавстві й інших джерелах правових норм, але й основоположні ідеї правосвідомості, які отримали загальне визнання в діяльності органів правосуддя, інших суб'єктів внутрішньодержавного і міжнародного права, незважаючи на відсутність їхньої формальної фіксації в об'єктивному праві. На думку авторки, говорити про закріплення принципів права в нормах права можна лише в аспекті їх змісту. В такому випадку доцільніше використовувати термін “втілення”, а не “закріплення”, оскільки він досить часто призводить до того, що “норми права” використовуються як синонім терміна “статті” або інших структурних елементів нормативно-правових актів [105, с. 44].

Таким чином формується думка, що принципи права можуть віднайти своє закріплення у положеннях нормативно-правових актів. Закріпити принцип в окремо взятій нормі права уявляється неможливим у зв'язку з його широким змістом.

О.В. Сукманова, досліджуючи публічне адміністрування охорони права власності, формує власне бачення принципів адміністративно-правової охорони права власності в Україні – це керівні засади, які не є встановленими правилами поведінки, проте відповідно до яких формується характер і зміст правової охорони права власності, а також визначаються напрями належної та ефективної охорони права власності публічною адміністрацією в межах власних повноважень на різноманітних рівнях адміністративно-правових режимів [70, с. 97].

На наш погляд, така позиція автора найбільш повно розкриває та характеризує розуміння принципів адміністративно-правової охорони, адаптуючи його до обраної сфери наукових пошуків.

Відносно принципів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, варто відзначити їх роль у формуванні та забезпеченні функціонування галузі адміністративного права і законодавства в напрямку

гарантування дотримання прав цих суб'єктів, враховуючи потреби та інтереси самих дітей з інвалідністю, даючи їм можливість реалізуватись як особистість, шляхом повної соціалізації.

Таким чином, пропонуємо визначити принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю як основоположні ідеї, керівні засади, об'єктивні вимоги до суб'єктів публічної адміністрації, що проявляють регулюючу сутність адміністративного права у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, і формуються на ідеях попередження порушень гарантованих державою прав, задля можливості повноцінного і на рівних умовах користування такими дітьми всіма правами людини, заохочуючи соціум до поваги властивої їм людської гідності.

Саме завдяки принципам адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, відбувається формування державної політики у сфері охорони даної категорії членів суспільства, визначаються засади та адміністративні процедури діяльності публічної адміністрації в цьому напрямку, закріплюються права таких дітей, допустимі правила поведінки інших членів суспільства по відношенню до охоронюваних прав, та державний примус за їх порушення, як правовий засіб стимулювання до правомірної поведінки.

Повноцінне наукове дослідження принципів адміністративно-правової охорони дітей з інвалідністю потребує проведення їх класифікації.

Для її здійснення потрібно звернутись до вже наявних у наукових колах поглядів на види принципів у теорії права та адміністративного права, враховуючи ту обставину, що адміністративно-правова охорона та її принципи є складовою даної основоположної галузі права.

Науковцями в галузі теорії права, за функціональним призначенням і об'єктом відображення виділено: – загальносоціальні (соціально-правові) принципи – відображають систему цінностей, що властиві суспільству та мають чи повинні мати правову форму вираження і забезпечення (принципи пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими; єдності суспільних і особистих інтересів; верховенство громадянського суспільства над державою; різноманітності

та рівноправності різних форм власності та інші); – спеціально-юридичні (спеціально-правові) принципи – узагальнюють засади формування та існування власне права як специфічного соціального явища (принципи верховенства права; взаємної відповідальності держави та особи; верховенства закону; юридичної рівності перед законом і судом; точного та неухильного дотримання конституції, міжнародних договорів, законів і підзаконних нормативно-правових актів та інші) [106, с. 122].

Ю.П. Битяк зазначає, що в сучасних умовах, має йтися, по-перше, про внутрішні закономірності самого права як певного формально-змістовного юридичного явища, а по-друге - про зовнішні вимоги, що ставляться до організації і функціонування адміністративного права. Обидві групи принципів (внутрішні та зовнішні), це не якісь самостійні, особливі, незалежні одна від одної категорії, а лише різні аспекти відтворення виконавчої діяльності держави, пов'язані з різними критеріями підходу до наукового аналізу. Незважаючи на умовність, такий диференційований підхід до аналізу видів і змісту принципів адміністративного права дозволяє, повніше й адекватніше їх дослідити та виробити відповідні пропозиції [99, с. 34].

Інша група науковців виокремлює загальні та спеціально-галузеві принципи адміністративного права. До загальних віднесені: принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина, верховенства права, законності, рівності громадян перед законом, демократизму правотворчості й реалізації права, взаємної відповідальності держави і людини, гуманізму і справедливості між державою та людиною. Спеціально-галузеві запропоновано поділяти на основні галузеві принципи адміністративного права (служіння публічної адміністрації суспільству і людині, обмеженість втручання публічної адміністрації в громадянське й особисте життя людини, повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері, зв'язаність публічної адміністрації законом і підконтрольність суду, оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування, гласність, відповідальність, самостійність діяльності публічної адміністрації) і принципи

окремих інститутів адміністративного права (принципи державної служби, адміністративної відповідальності, принципи адміністративної процедури тощо) [107, с. 63-70].

Як бачимо, прослідковується тенденція та схильність наукових думок до поділу принципів адміністративного права на загальні та спеціальні (спеціально-галузеві), останні в свою чергу поділено на загальносоціальні і спеціально-галузеві.

В.Б. Авер'янов зазначає, що загальні принципи мають фундаментальне значення для всієї галузі адміністративного права. Як правило, вони виявляються і деталізуються в принципах спеціальних, характерних для окремих інститутів адміністративного права: принципах державної служби, принципах адміністративної відповідальності, принципах адміністративного процесу тощо [108, с. 49].

Щодо загальних принципів адміністративного права, слід відзначити їх конституційне походження, вони регламентовані Конституцією України, а завдяки законам та іншим нормативно-правовими актами більш детально розкриваються та знаходять своє правозастосування.

Загальносоціальні (соціально-правові) відображають систему цінностей, що властиві суспільству та мають чи повинні мати правову форму вираження і забезпечення, наприклад, принципи пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими; єдності суспільних і особистих інтересів; верховенство громадянського суспільства над державою; різноманітності та рівноправності різних форм власності та інші. Спеціально-юридичні (спеціально-правові) – узагальнюють засади формування та існування власне права як специфічного соціального явища, наприклад, принципи верховенства права; взаємної відповідальності держави та особи; верховенства закону; юридичної рівності перед законом і судом; точного та неухильного дотримання конституції, міжнародних договорів, законів і підзаконних нормативно-правових актів та інші [106, с. 122].

Принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю є різновидом принципів адміністративного права, тож пропонуємо виділити наступні їх види: - конституційні; - загальні; - спеціальні.

Конституційні принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю є найбільш фундаментальними, нормативно визначені Конституцією України, деталізовано конституційними законами, відображають рівень соціального розвитку людства, забезпечують загальне регулювання адміністративно-правових відносин у суспільстві, щодо забезпечення охорони та можливості реалізації прав дітей з інвалідністю, залишаючись при цьому принципами конституційними.

О.М. Пасенюк, досліджуючи питання принципів в адміністративному праві, звертає увагу на те, що у вітчизняній юридичній науці та практиці традиційно забагато говориться про власне наявність прав, хоча саме по собі легальне визначення (тобто «утвердження») навіть найширшого кола прав ще не означає, що людина в змозі фактично скористатися цими правами, тобто що вони реально забезпечені. При цьому науковець наголошує, що основний обсяг діяльності держави (як і всієї публічної влади) щодо прав людини зводиться не стільки до реагування на аномальні діяння, що порушують зазначені права, скільки до позитивних дій зі створення умов для ефективної реалізації громадянами своїх прав. Саме це і становить справжній зміст конституційних принципів в їх практичному втіленні в публічно-правовій сфері [109, с. 108-109].

До групи конституційних принципів пропонуємо долучити такі:

- принцип верховенства права – обов'язковий елемент конституційного ладу демократичної, соціальної та правової держави. Має на меті захист прав і свобод людини та громадянина, виходячи із засад справедливості, свободи, рівності та гуманізму.

Конституційний Суд України доходить висновку, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи [110];

- принцип волі і рівності – в основі розуміння даного принципу закладено ідею свободи особистості як беззаперечної цінності, жоден учасник суспільних відносин не повинен зазнавати утисків особистої волі з боку інших суб'єктів, за виключенням випадків понесення відповідальності за вчинені правопорушення, крім того – свобода обмежується гарантованими правами і свободами інших людей. Рівність визначених державою можливостей для своїх громадян – є основою свободи. Стосовно розуміння принципу рівності своє бачення, у Рішенні 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, висловив Конституційний Суд України зазначивши, що відповідно до положень Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Принцип рівності всіх громадян перед законом – конституційна гарантія правового статусу особи [111].

Стосовно застосування принципу рівності, в практиці Конституційного Суду України наявне Рішення від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004, за яким виділення з усієї категорії громадян, які не здатні пересуватися самостійно, лише інвалідів першої групи та надання їм переваги щодо голосування за межами виборчої дільниці, на думку Конституційного Суду України, порушує принцип рівності громадян перед законом, визначений частиною першою статті 24 Конституції України [112];

- принцип поваги до честі та гідності – знаходить свій прояв у ставленні до особи як найвищої цінності держави з боку абсолютного кола учасників суспільних відносин, не зважаючи на будь-які притаманні їй ознаки та особливості (включаючи інвалідність). Кожному гарантовано повагу до гідності, вподобань, способу життя, здібностей і потреб. Своє закріплення даний принцип знайшов не тільки в рамках національного законодавства, його визначено ст. 5 Загальної декларації прав людини, яка проголошує - ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання [27]. Аналогічний погляд на даний принцип закріплено ст. 3 Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод [113] та ст. 15 Конвенції про права осіб з інвалідністю [3].

Стосовно змісту даного принципу, у своєму Рішенні від 22 травня 2018 року № 5-р/2018, Конституційний Суд України наголосив, що людську гідність необхідно трактувати як право, гарантоване статтею 28 Конституції України, і як конституційну цінність, яка наповнює сенсом людське буття, є фундаментом для усіх інших конституційних прав, мірилом визначення їх сутності та критерієм допустимості можливих обмежень таких прав. Наведене опосередковано підтверджується унікальним значенням людської гідності в Конституції України, за якою, зокрема, людина її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68) [114];

- принцип невідчужуваності, непорушності та гарантованості прав – характеризується тим, що з моменту народження кожна людина отримує гарантію від держави щодо наявності у неї всіх наданих людині прав, причому позбутись або якимось чином бути їх позбавленою людина не може.

На думку О.Г. Кушніренко та С.Ю. Возгріна невідчужуваність прав і свобод людини – це їх внутрішня іманентна, «неминуча» властивість людини, їх невід'ємність від неї. Ця властивість прав і свобод полягає в тому, що можливості людини, які в них відображаються, є неодмінною, закономірною приналежністю кожної людини [115, с. 142].

Без наявності таких гарантованих прав людина не матиме змоги проявити і сформулювати себе як особистість;

- принцип справедливості – є складовою частиною принципу верховенства права, характеризується наявністю рівноваги.

О. Скакун визначає справедливість як міру морально-правової домірності вкладеного та отриманого в усіх сферах життєдіяльності людини та їхнього правового забезпечення. Принцип справедливості, на думку авторки, містить у собі

вимогу відповідності між практичною роллю різних індивідів (соціальних груп) у житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками, злочином і покаранням, заслугами людей та їхнім суспільним визнанням [75, с. 224].

За висновками Конституційного Суду України, елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [116].

Конституційний Суд України визначив, що додержання конституційних принципів соціальної і правової держави, верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Основного Закону України) обумовлює здійснення законодавчого регулювання суспільних відносин на засадах справедливості та розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України [117].

Одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею [118].

Загальні принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю – це основоположні ідеї, якими закріплено правові засади організації та побудови відносин між такими членами суспільства, як дитина з інвалідністю, та публічною адміністрацією, як гаранта дотримання і реалізації їх прав. Остаточне своє закріплення та дію проявляють у спеціальних принципах адміністративно-правової охорони.

До групи загальних принципів пропонуємо залучити такі:

- принцип законності – закріплює вимогу неухильного дотримання приписів Конституції України, як Основного закону, інших законів та нормативно-правових актів, у всіх без винятку відносинах, що виникають і тривають в державі. При чому, варто розуміти, що даний принцип не може знайти свої втілення і діяти лише в

односторонньому напрямку, його засади мають бути дотримані як органами публічної адміністрації так і дітьми з інвалідністю, адміністративно-правова охорона прав яких забезпечується його приписами.

- принцип правової регламентації (визначеності) – для започаткування та розбудови правових відносин між будь-якими учасниками, включаючи дітей з інвалідністю, незалежно від їх правового статусу, вбачається необхідність на законодавчому рівні запровадити відповідні правила, умови поведінки. Тобто учасники таких відносин мають бути впевнені про законність своїх дій та прийнятих ними рішень.

А.М. Приймак, пропонує розглядати принцип правової визначеності як сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення перш за все стабільного правового становища індивіда шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування. При цьому, основною у групі вимог до визначеності законодавства він називає вимогу чіткого формулювання правової норми [119, с. 54].

Стосовно даного принципу, наявна думка Конституційного Суду України, згідно якої, одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями; обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки [120];

- принцип демократизму правотворчої процедури – який передбачає участь громадян, державних та недержавних організацій у процесі правотворчості, ступінь забезпечення демократичного порядку підготовки та прийняття правових актів: врахування суспільної думки й інтересів широких верств населення [121, с. 84].

З огляду на предмет наших наукових пошуків, реалізацію даного принципу можна охарактеризувати, як залучення осіб з інвалідністю та громадських організацій, метою діяльності яких є охорона та захист прав осіб та дітей з

інвалідністю, до процесу нормотворення з питань, що стосуються їх життєдіяльності та адаптації до соціуму. Як наслідок його впровадження, у рамках проекту «Інклюзивні рішення для рівноправного та відповідального суспільства» (IDEAS), що фінансується Європейською Комісією та виконується Британською Радою, видано посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю «Нічого для нас без нас». Його мета – надати інформацію людям з інвалідністю та їх організаціям щодо ролі і значимості їхньої участі в процесах прийняття рішень, які можуть впливати на їхнє життя; надати знання, які допомогли б їм активно і впевнено діяти, доводити свої потреби до різних державних інституцій і спільно шукати шляхів їх вирішення, сприяти активізації демократичних процесів розбудови суспільства [122, с. 3];

- принцип взаємної відповідальності держави і людини – саме наявність такої взаємної відповідальності є запорукою встановлення довіри особи до публічної адміністрації, яка має не тільки врегульовувати виникаючі в державі відносини а і забезпечити охорону прав одних учасників соціуму від посягань інших, причому дотримуючись встановлених законодавством правил і умов, недопускаючи порушення прав особи діями своїх органів та посадових осіб.

Держава та всі її органи, як відзначає Л.В. Міщенко, визнають пріоритет права, підкоряються праву і правовому закону, не можуть знехтувати його приписами і несуть політичну, юридичну і моральну відповідальність перед народом за невиконання взятих на себе обов'язків [123, с. 545];

- принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина – визначає, що діяльності публічної адміністрації, враховуючи тенденції розвитку людиноцентризму, має на меті першочерговим і головним завданням – всебічну охорону прав громадян, шляхом законодавчого регулювання та профілактичних заходів не допустити їх порушення з боку будь-кого. Дана правова засада – є ядром функціонування держави.

Конституційний Суд України, у своєму Рішенні від 13 червня 2019 року № 4-р/2019, виходить із того, що Україна як правова держава має своїм пріоритетом гарантування прав і свобод людини і громадянина. З цією метою держава

зобов'язана запроваджувати юридичне регулювання, яке відповідає конституційним нормам і принципам, необхідне для забезпечення реалізації прав і свобод кожної особи та їх ефективного поновлення. При цьому окремі конституційні цінності, зокрема недоторканність людини як гарантія від посягань з боку інших осіб на права і свободи, насамперед основоположне право на свободу, потребують посиленних гарантій їх захисту [124].

Спеціальні принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю – це основоположні ідеї та правові засади, які являють собою базис організації та здійснення процедурної діяльності (адміністративної процедури) публічною адміністрацією в напрямку охорони прав дітей з інвалідністю, забезпечуючи відповідність отриманого результату умовам законності та справедливості.

Досліджуючи даний вид принципів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю варто відзначити, що з погляду О. Єщук, система спеціальних принципів адміністративно-правової охорони формується на основі та за допомогою: 1) моральних принципів; 2) принципів державного управління; 3) загально-методичних принципів публічного адміністрування; 4) принципів забезпечення правопорядку [125, с. 93].

До групи спеціальних принципів пропонуємо залучити такі:

- принцип зв'язаності публічної адміністрації законом – конкретизує положення принципу законності. Даний принцип вимагає не простої відповідності дій та адміністративних актів публічної адміністрації нормам закону, а і дотримання адміністративних процедур в ході виконання своїх обов'язків щодо охорони прав дітей з інвалідністю.

Принцип зв'язаності адміністрації законом передбачає обов'язок уповноважених органів та посадових осіб розподіляти свої повноваження відповідно до закону, приймати свої рішення, виходячи із загальних правил і принципів права, бути нейтральним і недискримінаційним [126, с. 152].

На думку Р.С. Мельника, суб'єкт публічної адміністрації у своїй діяльності має керуватися не будь-яким законом (принцип законності), а лише тим, що є правовим

за своєю сутністю або, інакше кажучи, заснованим на принципі верховенства права [127, с. 227];

- принцип недискримінації та толерантності – передбачає здійснення заходів з адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю з урахуванням шанобливого ставлення до кожного учасника цих відносин, враховуючи його відмінності та особливості, вимагає прояву поваги до особливостей таких дітей.

Принцип створює умови, за яких установляються неприпустимість обмеження прав, свобод і обов'язків людини залежно від антропологічних чи соціальних ознак [128, с. 397].

За словами О. Губаря, толерантність - це абсолютно культурне явище в тому сенсі, що вона не детермінується індивідуалістичною, егоїстичною природою людини. Здогадка про те, що необхідно поважати гідність іншого, щоб зберегти й підтримати свою, могла виникнути тільки на основі розуму [129, с. 15];

- принцип використання повноваження з належною метою – характеризується використанням публічною адміністрацією своїх регулятивних та охоронних повноважень лише з метою вжиття всіх необхідних заходів для проведення профілактики та недопущення порушень прав дітей з інвалідністю.

На необхідність дотримання даного принципу у своїй Постанові від 06.03.2008 № 2, наголосив Пленум Вищого Адміністративного Суду України, відзначивши - судам необхідно враховувати, що у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень належить перевіряти, чи прийняті (вчинені) вони з використанням повноваження з метою, із якою це повноваження надано [130];

- принцип добросовісності – характеризується потребою в сумлінному та чесному ставленні суб'єктів, чиї права охороняються, при виконанні ними своїх юридичних обов'язків і здійсненні суб'єктивних прав.

Тобто в межах даного принципу, дитина, чиї права охороняються, та публічна адміністрація, яка вживає заходів для адміністративно-правової охорони цих прав, мають дотримуватись правил добросовісності у відносинах між собою, жодна зі

сторін не повинна зловживати своїми правами і можливостями, що надані в силу закону.

Наразі науковці говорять про дві форми прояву принципу добросовісності. Перша з них – суб'єктивна, відповідно до якої сторони повинні діяти у відносинах один з одним чесно і справедливо. Інша – об'єктивна – висуває добросовісність як вимогу дотримання сторонами розумних стандартів чесності у відносинах [131, с. 13].

Отже, результати дослідження питання щодо змісту та класифікації принципів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю свідчать, що такі діти, незважаючи на наявні стійкі фізичні чи психічні розлади функцій їх організму, все ж таки виступають повноправними членами нашого суспільства, проте через наявні розлади у функціонування їх організму потребують особливої уваги з боку публічної адміністрації та соціуму в цілому.

Регламентовані на рівні міжнародного права та національного законодавства, класифіковані за видами, основоположні ідеї з питань охорони прав таких учасників суспільних відносин мають на меті не просто вжиття профілактичних заходів для недопущення порушень таких прав, а запровадження у суспільстві «сприятливого клімату» для повноцінного зростання і розвитку таких дітей, надання їм можливості проживання в безбар'єрному середовищі, результатом чого буде їх повна соціалізація та повноправне залучення до комфортного проживання поміж інших громадян.

Протягом останніх десятиліть у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до інвалідів. Основою цих змін є визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їх прав. Обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення інвалідів до духовного, культурного, спортивного життя [132, с. 1-2]

Підкреслюючи практичне значення принципів, Р. З. Лівшиц писав, що вони пронизують процес реалізації права, а тому і у разі застосування законів, і в разі заповнення прогалин у правовому регулюванні вони слугують векторами правозастосовної діяльності. Принципи права концентрують результат розвитку права, в них втілюється нерозривний зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього [133, с. 200].

Принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю можна визначити основоположними ідеями, неухильне дотримання яких свідчить про високий рівень ефективності публічного адміністрування у сфері прав таких дітей та рівень соціалізації та гуманістичності суспільства.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи результати дослідження загальної характеристики адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, ми дійшли таких висновків.

Досліджуючи права дітей з інвалідністю, як об'єкт правової охорони та регулювання формуємо бачення про те, що цими правами виступають охоронювані абсолютні та рівні форми можливої поведінки неповнолітніх осіб, з ознаками інвалідності, направлені на задоволення потреб, що забезпечують їх зростання та гармонійний розвиток. Права дитини з інвалідністю забезпечують її буття, формують її як особистість та повноправного члена суспільства. Тож від належної регламентації розуміння цих прав, здійснення їх класифікації за певними групами на теоретичному рівні, залежатиме процес реалізації даних прав, рівень захищеності від посягань з боку інших учасників суспільних відносин. Права дітей з інвалідністю є основним (базовим) елементом їх статусу, для забезпечення їх правової охорони та адміністративно-правового регулювання потрібен комплексний підхід та взаємодія багатьох суб'єктів, серед яких публічна адміністрація, громадські організації, їх родини, кожен учасник суспільства в цілому та звісно сама дитина – як основний

суб'єкт, особистість, яка прагне розвиватись, вдосконалюватись та бути повноцінний учасником суспільства.

Однією з форм дотримання прав дітей з інвалідністю визнається адміністративно-правова охорона, проте, для законодавчого регламентування застосування даного попереджувального заходу у сфері прав людини, виникає потреба для розмежування дефініцій «охорона прав» та «захист прав». З цією метою дисертантом формується авторське визначення поняття адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю. Для належної реалізації дотримання прав дітей з інвалідністю, інститут адміністративно-правової охорони має виконувати ряд функцій, завдяки яким досягається максимально ефективний результат діяльності публічної адміністрації у цій сфері. Тож в межах дослідження сформовано бачення, що функціями охорони є напрями впливу на суспільні відносини, спрямовані на формування допустимої поведінки учасників публічних правовідносин, встановлення певних заборон для її забезпечення та закріплення процедурних форм діяльності публічної адміністрації. Враховуючи, що процес вивчення та пізнання будь-якого явища потребує здійснення класифікації, що є інструментарієм пізнання властивостей досліджуваного об'єкта, проведено класифікацію функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

Також з'ясовано зміст категорії принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, як основоположних засад, що проявляють регулюючу сутність адміністративного права у досліджуваній сфері та формують ідею профілактичного напрямку публічного адміністрування в питаннях прав дітей. Запропоновано здійснення класифікації принципів охорони за змістом правовідносин, в яких вони проявляють свою сутність та знаходять застосування.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

2.1. Сутність та види форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю

Перехід української державності на політику людиноцентризму, за умовами якої – людина є центром всіх дій держави та її апарату, направленими на охорону і захист її прав, свобод та інтересів, є вимогою сучасності, обов'язковою умовою розвитку держави як демократичної, правової та соціальної, а також сприяє процесу євроінтеграції.

Але все це на даний час є лише прагненням України, оскільки реальний стан справ у державі свідчить про доволі низький рівень захищеності прав людини, більшість правових норм, що мають забезпечити охорону її прав мають суто декларативний характер. Це пояснюється не тільки рівнем економічного розвитку країни, як ми звикли це чути від представників публічної влади, в першу чергу, на нашу думку, причиною такої ситуації з охороною прав особи є неналежним чином сформовані та регламентовані законодавчо форми діяльності публічної адміністрації у сфері адміністративно-правової охорони прав людини. Особливо гостро дана проблема проявляється у сфері прав осіб з інвалідністю, в тому числі і дітей, які мають ознаки інвалідності.

Сфера підвищення соціальних стандартів і рівня соціального захисту в Україні знайшла своє відображення у ст. 419 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в який закріплено, що сторони посилюють діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації [134].

Наявна на даний час практика соціально-економічної політики у сфері прав дітей з інвалідністю є застарілою, не відповідає вимогам сучасності та має суттєві відмінності від високогуманного міжнародного рівня стандартів у сфері адміністративно-правової охорони прав даної категорії членів суспільства.

На думку М.В. Кравченко, правове поле хоча й містить багато позитивних кроків на шляху вирішення численних проблем осіб з інвалідністю, але є переважно декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження. Отже, існуюча система державної політики у сфері прав осіб з інвалідністю потребує суттєвих змін і доповнень та модернізації [132, с. 3].

Діяльність держави в питаннях охорони прав дітей з інвалідністю має нарешті відійти від практики простої «компенсації», що здійснюється у вигляді соціальних виплат особам з інвалідністю і запровадити політику пристосування суспільства та навколишньої інфраструктури до сприйняття дітей з ознаками інвалідності як повноцінних членів суспільства, які потребують не співчуття а повноцінного сприйняття, та їх потреб для повноцінного зростання, розвитку і повної соціалізації, усунувши будь-які існуючі для цього бар'єри.

Саме тому актуальності наразі набуває питання встановлення та запровадження конкретних форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, що мають здійснюватися публічною адміністрацією, для гарантування дотримання цих прав і недопущення їх порушення з боку абсолютного кола суб'єктів суспільних правовідносин.

Як зазначає О.М. Правоторова, однією з важливих ознак державної влади є форми адміністративної діяльності публічної адміністрації, які у свою чергу є певними адміністративними інструментами у виконанні тих чи інших завдань у механізмі адміністративно-правової охорони. Первинним серед адміністративних інструментів є форми адміністративної діяльності публічної адміністрації [135, с. 124].

Тож метою дослідження є визначення сутності та видів форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, шляхом запровадження власної

дефініції цієї правової категорії та характеристики застосовуваних публічною адміністрацією форм правової охорони.

Для проведення даного дослідження, формування власної позиції з приводу досліджуваного питання, використовувались роботи таких науковців: В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, Ю.П. Битяк, І.О. Бандурка, О.І. Вінгловська, А.В. Дакал, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, М.І. Матузов, Л.І. Миськів, В.С. Нарсєянц, А.М. Нечаєва, П.М. Рабінович, В.П. Сальніков, Є.Ю. Соболю, І.В. Цибуліна та багато інших.

К. Булатов, В. Галунько, І. Голосніченко, Л. Кожура, М. Ковалів, В. Курило, О. Нікітенко, Л. Рогач, А. Сачаво, О. Остапенко, О. Угровецький, В. Хатуєв, В. Шаповал та ін.

Факт ратифікації Конвенції про права дитини від 20.11.1989 року [30] та Конвенції про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 року [3] засвідчив визнання Україною тієї обставини, що діти мають право на особливе піклування і допомогу, згідно Декларації прав дитини, прийнятої резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року [136] дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження.

Визнання на міжнародному рівні такого особливого статусу дитини, та її особливих потреб у зв'язку з інвалідністю, зобов'язує Україну забезпечити реалізацію визначених потреб, що покликані здійснити органи публічної адміністрації, шляхом застосування інституту адміністративно-правової охорони прав, що забезпечить прояв ознак правової держави та формування суспільної свідомості по відношенню до такої категорії членів суспільства як діти з інвалідністю.

Як зазначає у своєму дослідженні Є.Ю. Соболю, діяльність держави щодо осіб з інвалідністю виявляється у створенні правових, економічних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у покращенні здоров'я, матеріальному забезпеченні, трудовій діяльності тощо [137, с. 237].

Тобто здійснення заходів з охорони прав дітей з інвалідністю є безпосереднім завданням публічного адміністрування з боку держави, яке має бути здійснено з урахуванням вимог сьогодення та інтересів суб'єктів, чії права підлягають охороні.

Як слушно зауважила А. Колісник, що публічне адміністрування як вид управлінської діяльності та взаємодії відповідних гілок державної влади й місцевого самоврядування наразі потребує оновлення й реформування. Передусім, це стосується перегляду існуючих підходів до правового регулювання статусу суб'єктів публічного адміністрування, форм та методів реалізації останнього. Адаптація публічного управління до умов інформаційного суспільства, що передбачають впровадження електронного урядування, як нової форми взаємодії влади і суспільства набуває особливого значення у контексті євроінтеграційних прагнень України [138, с. 7].

Розвиток України, як сучасної соціально-орієнтованої, правової і демократичної держави, з урахуванням прийнятих до виконання та запровадження міжнародних і європейських цінностей у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, вимагає відповідного пристосування процедури публічного адміністрування до теорії людиноцентризму та інтересів даної категорії громадян.

Наразі термін публічне адміністрування не знаходить єдиного розуміння в наукових колах та відповідно сприймається науковцями дещо по-різному.

Деякі науковці висловлюють точку зору, яка визначає публічне адміністрування як регламентовану законами й іншими нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що спрямована на здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень і надання встановлених законами адміністративних послуг [139, с. 7].

О.В. Кузьменко слушно підкреслює, що публічне адміністрування – це діяльність публічної адміністрації щодо задоволення загальних публічних інтересів соціуму [140, с. 23].

На думку А. В. Андреева категорія «публічне адміністрування» більше кореспондується з новою «людиноцентристською» доктриною адміністративного

права та відповідає сучасним реаліям практичної діяльності держави [141, с. 148-149].

На наш погляд, слушну думку з цього приводу висловив О. М. Волков, який розглядає публічне адміністрування як діяльність виконавчо-розпорядчого типу щодо забезпечення реалізації та захисту суб'єктивних публічних прав приватних осіб, а також з вироблення і реалізації державної політики, нормативно-правового регулювання з надання публічних послуг з управління державним майном і здійснення правозастосовних функцій, зокрема контролю та нагляду [142, с. 508].

Таким чином можна визначити, що публічне адміністрування, одним із своїх напрямків, визначених функціями і повноваженнями державних органів та органів місцевого самоврядування, має реалізацію державної політики та здійснення контрольних-наглядових і обслуговуючих заходів превентивного характеру, з метою здійснення адміністративно-правової охорони і недопущення порушень прав дітей з інвалідністю.

Публічна адміністрація передбачає не тільки чітку визначеність і детермінованість її компетенції, а й наявність чіткого механізму її реалізації в практичній діяльності, що виражається в певних діях, котрі сприймаються як такі, що містять владні приписи [143, с. 471].

Наразі інститут публічного адміністрування в Україні перебуває на стадії свого формування та становлення. Реформаційні процеси, що тривають практично у всіх галузях та напрямках адміністрування, потребують уваги практиків та стимулюють наукові пошуки в напрямках подолання суперечностей у поглядах на зміст, процедуру, коло засобів та звісно форм зовнішнього прояву дій органів публічної адміністрації щодо регулювання суспільних відносин загалом та безпосередньо адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю

Слід відзначити, що інститут публічного адміністрування у світі було започатковано у Сполучених штатах Америки, ще у 1881 році, свій подальший прояв та закріплення отримав у країнах європейської спільноти. Тож маємо право стверджувати, що запровадження даного правового інституту в Україні потребує відповідного пристосування законодавчої бази. Саме приведення нормативної бази у

відповідність до умов сьогоденних реалій в питаннях адміністрування, шляхом закріплення понятійного апарату, визначення правових механізмів та форм здійснення охоронних заходів, дозволить позбутись прогалин і правових колізій в законодавчих та нормативно-правових актах, що врегульовують питання охорони прав дітей з інвалідністю.

У своєму дисертаційному дослідженні О.В. Золотоноша відзначає, що сьогодні, в часи значних суспільних перетворень, намагання органів державної влади запровадити європейські стандарти, у функціонуванні органів державної влади здійснюються кардинальні зміни, на глобальному рівні переосмислюється їх діяльність. Сучасна побудова органів публічного адміністрування нині не відповідає сучасним вимогам суспільства. Усі ці чинники спонукають органи влади до впровадження дієвої системи публічного адміністрування, основною метою якого має стати забезпечення покращення якості життя громадян та процвітання країни в цілому [144, с. 13].

Узагальнюючи досліджені наукові погляди, пропонуємо під публічним адмініструванням охорони прав дітей з інвалідністю розуміти врегульований нормативними актами, здійснюваний публічною адміністрацією відокремлений вид діяльності управлінського, виконавчо-розпорядчого та сервісного характеру, направлений на реалізацію міжнародних зобов'язань України та національного законодавства, що їм відповідає, щоб запобігти порушень прав дітей з інвалідністю і забезпечення можливості їх повноцінної соціалізації.

Враховуючи направленість адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю на створення умов, що сприяють попередженню порушень визнаних державою прав, свобод та інтересів таких дітей з боку інших учасників суспільних відносин, ця діяльність публічної адміністрації, управлінського та виконавчо-розпорядчого характеру, має провадитись у певних правових формах.

На думку О.М. Єщук, публічна адміністрація має спрямовувати всю свою адміністративну силу на всебічне забезпечення і захист прав, свобод та законних інтересів невідладних фізичних і юридичних осіб, приведення своєї підзаконної правотворчої діяльності до стандартів Європейського Союзу (*Acquis communautaire*

(*acquis*), щоб в кінцевого результаті належним чином здійснювати адміністративно-правову охорону всіх сфер вітчизняного суспільства. Тому однією з важливих ознак державної влади є форми адміністративної діяльності публічної адміністрації, які в свою чергу є певними адміністративними інструментами у виконанні тих чи інших завдань в механізмі адміністративно-правової охорони. Первинним серед адміністративних інструментів є форми адміністративної діяльності публічної адміністрації [69, с. 172].

Тож до початку дослідження сутності та видів відповідних форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, вважаємо за потрібне з'ясувати сутність поняття правової категорії - форма діяльності суб'єктів публічної адміністрації, проаналізувавши наукові позиції в цьому напрямку.

Словник іншомовних слів характеризує «форму» (від лат. *forma* – зовнішність, устрій) як – всякий зовнішній вираз якого-небудь змісту; вид, устрій, тип, структура чогось [92, с. 820].

За Великим тлумачним словником сучасної української мови «форма» це: - тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; - спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз; - спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; - суворо встановлений порядок у будь-якій справі [62, с. 1543].

Енциклопедичний словник з державного управління, формами державно-управлінської діяльності визначає – зовнішні, постійні й типізовані вияви практичної активності державних органів щодо формування й реалізації управлінських цілей і функцій та забезпечення їх власної життєдіяльності [93, с. 741].

Р.М. Опацький, характеризуючи власне бачення з цього приводу зазначає, що етимологічно слово «форма» (походить від латинського *forma*) означає зовнішній вигляд, зовнішнє окреслення, видимість чого-небудь. Форма - це безпосередній атрибут адміністративної діяльності, що забезпечує взаємний зв'язок, найбільш доцільну залежність елементів діяльності, що вносить у їх співвідношення упорядкованість, стабільність і динамізм [145, с. 252].

За сформованою дефініцією, яку наводить Я.В. Лазур, форма управління – це зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюють органи державної влади для реалізації поставлених перед ними завдань. Термін «форма» означає вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Якщо функції управління розкривають основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління – це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність [146, с. 249-250].

На думку, М.К. Якимчука форма являє собою акт волевиявлення посадової особи, що вчиняється з дотриманням принципу законності та у відповідності до наданої управлінської компетенції [147, с. 230].

В. Галуцько та В. Курило визначають, що під формами діяльності публічної адміністрації розуміють зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій посадових осіб і органів публічної адміністрації, здійснене в межах режиму законності та компетентності для досягнення адміністративно-правової мети – публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [148, с. 225–226].

Тобто форму адміністративної діяльності можна охарактеризувати, як зовнішнє оформлення діяльності органів публічної адміністрації, що проявляється у реалізації їх функцій, вчинення процедурних дій, визначених на рівні нормативно-правових актів.

Узагальнюючи наукові погляди на питання форм публічного адміністрування, О. Кузьменко наводить такі їх ознаки: 1) це спосіб зовнішнього вираження діяльності публічної адміністрації та її посадових осіб; 2) залежить від змісту компетенції публічної адміністрації; 3) зумовлені реалізацією завдань і функцій суб'єктів владних повноважень (виконання адміністративних зобов'язань) у межах її компетенції; 4) у більшості випадків вимагають юридичної регламентації; 5) вибір форм діяльності зумовлений специфікою поставленої мети, зумовлює найбільш ефективний варіант діяльності; 6) тягнуть за собою певні наслідки [149, с. 88].

Аналізуючи праці та погляди науковців з досліджуваного питання, доходимо висновку, що поняття форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю включає в себе значне коло дій та заходів, що реалізуються органами публічної адміністрації в напрямку охорони прав дітей з інвалідністю для уникнення їх дискримінації за ознакою інвалідності та безперешкодної інтеграції їх до суспільства.

Тож в межах нашого дослідження, враховуючи наявні наукові поглядів на розуміння сутності форм публічного адміністрування, пропонуємо під формами адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю розуміти зовнішній прояв діяльності посадових осіб і органів публічної адміністрації у сфері адміністрування виконавчо-розпорядчих та публічно-сервісних заходів, у межах закону та своєї компетенції, з метою недопущення порушень прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідністю.

Форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризуються тим, що:

- 1) виражають зовнішньо функціонування публічної адміністрації в питаннях охорони прав;
- 2) обмежені компетенцією публічної адміністрації у сфері охорони прав;
- 3) є юридично закріпленими;
- 4) здійснюються у процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності;
- 5) безпосередня форма обирається публічною адміністрацією залежно від мети її застосування, для забезпечення ефективної реалізації прав дітей з інвалідністю;
- 6) їх застосування, як правило має певні правові наслідки.

Наразі, в наукових колах наявна велика кількість різних поглядів на питання визначення видів форм публічного адміністрування в різних сферах суспільних правовідносин.

Обрання та застосування відповідної форми публічного адміністрування в конкретній життєвій ситуації, посадовою особою чи органом публічної адміністрації

залежить від ряду обставин. Серед них можна виділити компетенцію суб'єкта застосування, що має певні законодавчі рамки, характерні особливості об'єкта впливу та кінцевий результат адмініструючого впливу, що виступає метою даної діяльності публічної адміністрації. Як ми уже зазначали вище, форми мають регламентуватись на рівні нормативно-правового акту. Тож, зважаючи на їх широке коло вважаємо за потрібне дослідити наукові погляди на питання класифікації та закріплення форм публічного адміністрування, з метою визначення видів форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

Авторський колектив енциклопедичного словника з державного управління основними формами державно-управлінської діяльності називає: - правову, за допомогою якої управлінські рішення і дії набувають характеру встановлення та застосування правових норм; - організаційну, яка охоплює різноманітні дії, спрямовані на реалізацію оперативних завдань та матеріально-технічних операцій. Всі інші форми є похідними від них. Оскільки процес державного управління може розглядатися як форма відносно його змісту, то існують також процесуальні форми управління, і вони притаманні всім видам державної діяльності. Процесуальна форма передбачає обов'язкове введення правових норм шляхом застосування певних організаційних норм (наприклад відповідних процедур, регламентів, схем) [93, с. 741].

В.Р. Біла відзначає, що поділ форм публічного адміністрування на правові та організаційні є способом їх класифікації за ознакою юридичних наслідків, дозволяє глибше пізнати їхню сутність та взаємодію, визначити межі та необхідність правового регулювання кожного їх виду, однак не означає їх відокремленого існування [150, с. 114-115].

Власну позицією висловлює О.В. Кузьменко, класифікуючи форми публічного адміністрування за значенням наслідків, які виникають у результаті їх використання: на правові та неправові. До правових належать форми, використання яких спричиняє виникнення юридичних наслідків (встановлення норм права, застосування норм права, укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій), а до неправових належать форми,

які безпосередньо юридичного значення не мають і не спричиняють виникнення адміністративно-правових відносин (провадження організаційних дій, виконання матеріально-технічних операцій) [149, с. 89].

Тобто правові форми публічного адміністрування, з даної точки зору, проявляються у правотворенні та правозастосуванні. В.О. Демиденко серед правових форм вирізняє установчу, нормотворчу, правозастосовчу та контрольну [151, с. 200].

Класифікацію форм функціонування публічної адміністрації В.К. Колпаков пропонує проводити за такими критеріями: першим критерієм визнаються наслідки (правовий ефект) застосування тієї чи іншої форми. За цим критерієм вони поділяються на правові і неправові форми. До правових належать форми, використання яких спричиняє виникнення юридичних наслідків. Це, наприклад, прийняття нормативних та індивідуальних актів перебування правових норм, укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій. До неправових належать форми, які безпосередньо юридичного значення не мають (проведення ревізії, нарада, консультація). Другим критерієм виступає спосіб реалізації методів публічного адміністрування. За цим критерієм форми публічного адміністрування поділяють на прийняття нормативних актів; прийняття ненормативних актів; укладання адміністративних договорів; вчинення реєстраційних та інших юридично значущих дій; здійснення організаційних дій; виконання матеріально–технічних операцій [152, с. 40].

Дещо іншу класифікацію форм публічного адміністрування пропонує І.П. Яковлев, виокремлюючи наступні форми публічного адміністрування: 1) процедурна форма – правове або інколи не правове (хоча здійснюване на підставі визначеної матеріальними юридичними приписами компетенції) впорядкування структури адміністрування: визначення суб'єктів, підстав, послідовності, строків, альтернатив тощо; 2) правова форма закріплення і розвитку адміністрування, що не виключає його фіксування за допомогою інших соціальних регуляторів, які відіграють субсидіарну роль, підпорядковуючись правовій регламентації та

базуючись на ній; 3) форми зовнішнього вираження адміністрування (у філософській термінології – «функціонування» змісту) [153, с. 151-152].

Проте, ми не можемо повністю погодитись з таким баченням видів форм публічного адміністрування, оскільки виділена науковцем форма зовнішнього вираження адміністрування дублює саме розуміння форми, що є зовнішнім проявом діяльності публічної адміністрації (адмініструванням).

Щодо форм здійснення адміністративно-правової охорони, варто звернути увагу на думку В. Галуцького який вважає, що адміністративно-правова охорона здійснюється в трьох формах: - правотворчій, коли створюються закони та підзаконні нормативно-правові акти; - правозастосовній, коли втілюються в життя встановлені адміністративно-правові норми; - правоохоронній, що включає засоби адміністративного впливу до порушників прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [154, с. 242–247].

На переконання А.А. Мозгової, з урахуванням розуміння основної сутності адміністративно-правової охорони прав і свобод людини і громадянина як сукупності відповідного юридичного інструментарію, спрямованого на їхню реалізацію та захист, напрями цієї охорони доцільно класифікувати наступним чином: публічно-сервісна, контрольно-наглядова та попереджувальна діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування [155, с. 77].

На основі проведеного аналізу, можемо зробити висновок, що форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю входять до складу загальної системи форм адміністративно-правового публічного адміністрування та кінцевою метою мають недопущення порушень прав дітей з інвалідністю, створення необхідних умов для їх взаємодії з суспільством, уникаючи випадків утисків та дискримінації за ознакою інвалідності. Проте, таким формам властива певна специфіка, що зумовлена сферою суспільних відносин, в якій вони мають проявити свою дію для досягнення максимально ефективного результату, який виключатиме необхідність застосовувати заходи правового захисту вже порушених прав дітей з інвалідністю.

На основі зазначеного пропонуємо визначити, що адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю здійснюється публічною адміністрацією з метою ефективного попередження посягань на них та порушень, з боку абсолютного кола учасників суспільних відносин у таких формах: *правоустановча, правозастосовча та правоохоронна*.

Правоустановча форма реалізації державних інтересів, на думку Р.А. Калюжного, передбачає здійснення державою таких заходів: по-перше, надання юридичної чинності тим суспільним відносинам, які існують у суспільстві і які безпосередньо державою не породжуються. До них належать соціальні норми, які регулюють звичаї, ритуали, традиції, товарообмінні відносини тощо; по-друге, держава безпосередньо здійснює нормотворчу діяльність. Діяльність держави у даній сфері містить видання законодавчими, представницькими і іншими органами державної влади актів нормативно-правового характеру, обов'язкових для виконання усіма державними органами, громадськими об'єднаннями, органами місцевого самоврядування, посадовими особами і громадянами [156, с. 24-25].

Як зазначає Ю.В. Мельник, дана правова форма є досить складною, оскільки характеризується наявністю у системі публічного управління великої кількості правотворчих процедур, які використовуються органами управління для адміністративної правотворчості, конкретизують та уточнюють завдання та функції управління, що передбачені Конституцією та законами України. При цьому слід зауважити, що правотворча діяльність органів виконавчої влади завжди повинна носити підзаконний характер, тобто здійснюватися у суровій відповідності із законом [157, с. 16].

Умови застосування даної форми адміністративно-правової охорони регламентовано ч. 5 ст. 4 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ яка визначає, що з метою реалізації особами з інвалідністю прав та свобод людини і громадянина під час розроблення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій, національних стандартів, кодексів усталеної практики, стандартів, технічних умов, проведення дослідно-конструкторських, науково-дослідних робіт враховуються

потреби осіб з інвалідністю та/або застосовуються принципи розумного пристосування та універсального дизайну [44].

Врахування таких потреб осіб з інвалідністю під час нормотворення забезпечує дотримання їх прав в подальшому, оскільки наявність нормативно встановленого правила зобов'язує учасників правовідносин їх дотримуватись.

Саме шляхом нормотворення органи місцевого самоврядування, діючи в межах наданих їм повноважень, розробляють програми, що направлені на здійснення належної реалізації заходів щодо охорони прав осіб з інвалідністю. Заходи, що закріплені такими програмами набувають ознак загальнообов'язковості для виконання всіма суб'єктами на яких розповсюджується їх дія.

Застосування публічною адміністрацією *правоустановчої* форми адміністративно-правової охорони характеризується встановленням, санкціонуванням, зміною або скасуванням державою, в особі її органів, загальнообов'язкових правил поведінки, суворе дотримання яких забезпечить стабільність та правопорядок у сфері правовідносин щодо недопущення порушень прав, якими наділяються діти з інвалідністю для забезпечення належного розвитку, зростання та соціалізації без будь-яких бар'єрів, чи то фізичних чи психологічних. Ці правила стосуються всіх сфер їх життя: охорони здоров'я, освіти, доступності інфраструктури, соціального захисту, права на працю тощо.

Завдяки даній формі встановлюються: 1) правила набуття та підтвердження статусу дитини з інвалідністю – породжують відповідні права у сфері охорони здоров'я, соціальних виплат, реабілітації тощо; 2) умови здобуття освіти – породжують право на здобуття освіти на умовах інклюзії, з урахуванням висновків медико-соціальної експертизи та пільги у сфері надання освітніх послуг; 3) умови соціалізації – породжують право на відсутність дискримінації та поваги до честі і гідності, відсутність будь-яких проявів насильства та знущань, на доступність комунікації із суспільством та право на отримання відкритої інформації з будь-яких джерел; 4) умови працевлаштування – породжують право на працевлаштування на спеціальні робочі місця, в межах встановлених квот; 5) умови доступності інфраструктури – породжують право на доступ до будь-яких установ, підприємств,

закладів на зазнаючи перешкод; 6) умови планування та забудови населених пунктів – породжують право на врахування особливих потреб дітей з інвалідністю на розумне пристосування та універсальний дизайн; 7) житлові умови – породжують право на забезпечення належними житловими умовами таких дітей та членів їх сімей, з відповідним пристосуванням до їх потреб.

Наявність регламентованих на рівні закону прав дітей з інвалідністю породжує обов'язок держави в особі її органів забезпечити їх дотримання шляхом адміністративно-правової охорони у правозастосовчій формі та обов'язок інших учасників суспільних відносин утриматись від порушення цих прав або посягання на них. Тобто всі учасники відносин мають своїми правомірними діями реалізувати правозастосування встановлених законодавчих норм, правил та вимог щодо прав дітей з інвалідністю.

Реалізація публічною адміністрацією *правозастосовчої* форми адміністративно-правової охорони проявляється, з одного боку у наданні адміністративних послуг дитині з інвалідністю, яка прагне реалізувати своє право, з іншого боку у вчиненні правомірних дій, зобов'язаних в силу закону суб'єктів, по відношенню до прав дітей з інвалідністю. Її реалізація дає змогу дитині з інвалідністю отримати через спеціально уповноважені органи публічної адміністрації можливість належним чином та повноцінно скористатись своїми правами і, в той же час, є засобом, що охороняє ці права від посягань з боку інших суб'єктів, проти волі цієї дитини або в супереч її інтересам.

На думку В.Я. Місюри, парадигма сервісної держави визначається такими напрямками в діяльності публічного управління: задоволення законних потреб й інтересів громадян, захист прав і свобод особи, соціальний захист населення. Задоволення потреб громадян шляхом надання публічних послуг є найголовнішим державним пріоритетом і соціальною цінністю, тому сервісна політика країни передусім соціально орієнтована, підпорядкована стандартам якості та підкріпленою заходами ефективної адміністративної модернізації системи публічного управління [158, с. 144-145].

Більша частина гарантованих державою прав для дитини з інвалідністю реалізується шляхом звернення такої особи до органу публічної адміністрації з проханням (вимогою) забезпечити його реалізацію. Враховуючи переформатування публічної адміністрації в публічно-сервісну, дане питання регулюється нормами Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI, за нормами якого адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [159].

Адміністративна послуга для досягнення кінцевого результату має пройти декілька етапів, і вже з настанням першого з них починає діяти правозастосовча форма адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Суб'єкт надання такої послуги, в процесі її реалізації, повинен забезпечити дотримання прав суб'єкта звернення протягом всього етапу адміністративного обслуговування до отримання кінцевого результату.

Процедуру надання адміністративної послуги можна поділити на такі етапи:

1) суб'єктом звернення подається необхідний пакет документів, обсяг якого визначається нормативними актами. Його обсяг та правильність оформлення перевіряється суб'єктом надання послуги – який має чітко дотримуватись вимог нормативного акту з цього приводу, уникаючи випадків порушення охоронюваного права дитини з інвалідністю;

2) опрацювавши отриманий пакет документів, суб'єкт надання адміністративної послуги, за відсутності підстав для відмови має здійснити надання цієї послуги, уникаючи випадків безпідставної відмови у її наданні, тим самим допустивши порушення охоронюваного права дитини з інвалідністю;

3) видати суб'єкту звернення адміністративний акт (або інший документ), що засвідчує результат надання адміністративної послуги, при цьому дотримуючись встановлених строків надання таких послуг.

Крім того, щоб дитина з інвалідністю мала можливість реалізувати свої право через адміністративну послугу, їй має бути забезпечено доступність до неї.

Правомірна поведінка інших (не владних) суб'єктів суспільних правовідносин, виступає формою реалізації встановлених законодавчих норм. Реалізація норм права, на думку Б.В. Малишева, пов'язана з правомірною поведінкою суб'єктів. Процес перетворення положень норми права в конкретні обов'язки та права суб'єктів у межах відповідних правовідносин має назву – реалізація норм права [160, с. 8].

Г.В. Свириденко стверджує, що поняття «правомірність» до деякої міри характеризує також все те позитивне, що визначає певний суспільно-державний устрій, систему взаємовідносин у ньому, усталені традиції та звичаї тощо. Авторка відзначає, що правомірна поведінка як належний або корисний різновид правової поведінки є обов'язковим та необхідним елементом панування режиму законності і правопорядку в суспільному і державному житті, свідченням високого рівня правової культури та правосвідомості особи, функціонування ефективного механізму забезпечення та захисту прав і свобод людини тощо [161, с. 49; с. 63].

Тож правомірну поведінку суб'єктів в питаннях адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю можна визначити як суспільно корисну правову поведінку, що за своїм змістом збігається із вказівкою закону і відповідає інтересам суспільства. Даній поведінці, як правовому явищу притаманні наступні ознаки: 1) суспільна користь; 2) відповідає нормам права; 3) наділена свідомо вольовим характером суб'єкта; 4) відповідає інтересам суспільства, в наслідок чого охороняється державою.

Саме через правомірну поведінку суб'єктів проявляється сутність правопорядку, який прагне забезпечити адміністративно-правова охорона у сфері прав дітей з інвалідністю, застосовуючи превентивні заходи.

Забезпечити дотримання умов та процедур здійснення правозастосовчої форми адміністративно-правової охорони покликаний інститут контролю та нагляду – як засіб реалізації правоохоронної форми.

Реалізація публічною адміністрацією *правоохоронної* форми адміністративно-правової охорони проявляється у вигляді контрольного-наглядних заходів, що

проводяться з метою виявлення та припинення фактів порушень прав дітей з інвалідністю на будь-якому етапі їх реалізації.

О.Н. Ярмиш та В.О. Серьогін дотримуються думки, що дана форма діяльності органів публічної адміністрації являє собою систему спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта (*яким фактично виступає суб'єкт, дії якого перевіряються – курсив наш*) з метою виправити його відхилення від заданих параметрів [162, с. 48].

Як відзначає В.М. Гаращук, функція контролю наявна на будь-якій стадії організації державного управління. Вона не поглинається іншими і не є допоміжною, а пронизує усі інші, активно впливає на них, корегує і навіть формує нові напрямки управлінської діяльності. Цілі контролю поділяються на стратегічну та тактичну. Стратегічною ціллю контролю є забезпечення законності й дисципліни в суспільстві взагалі та в державному управлінні зокрема. Тактична – полягає в спостереженні та аналізі відповідності діяльності усіх суб'єктів суспільних відносин встановленим державою параметрам, у певному «корегуванні» відхилень від цих параметрів [163, с. 12-13].

Аналізована форма адміністративно-правової охорони безпосередньо регламентована нормами чинного законодавства, зокрема Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ передбачає обов'язок державних органів та органів місцевого самоврядування відповідно до: ч. 1 ст. 9 - контролювати виконання запроваджених програм щодо осіб з інвалідністю; ч. 3 ст. 141 – контролювати використання фінансової допомоги юридичним особам при працевлаштуванні осіб з інвалідністю; ч. 7 ст. 19 – контролювати дотримання належних умов праці, де зайняті особи з інвалідністю, тощо [44].

За нормами Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-ІІІ, ч. 3 ст. 18 передбачено обов'язок органів опіки та піклування здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей. У сфері освіти, за ч. 12. ст. 19 – центральний орган виконавчої влади здійснює контроль за дотриманням норм навантаження у навчальних

програмах та планах, з урахуванням медичних рекомендацій для дітей, в тому числі з ознаками інвалідності. У сфері догляду за дітьми-сиротами або позбавленими батьківського піклування та проживають у сім'ї усиновителів чи дитячих будинках, за ч.ч. 10, 14 ст. 24 – здійснюється контроль за умовами проживання таких дітей [7].

Дана форма адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю здійснюється і в багатьох інших сферах, враховуючи обсяг прав таких дітей в межах правоустановчої форми, адже процедура її реалізації відображена в інших законах та нормативно-правових актах.

На думку деяких авторів, контрольна-наглядова діяльність – це правова форма діяльності, яка виражається в здійсненні юридично значущих дій за перевіркою відповідності виконання й додержання підконтрольними суб'єктами правових приписів і припиненні правопорушень відповідними організаційно-правовими засобами. Спонукальними обставинами такої діяльності є: потреба у створенні сприятливих умов для реалізації правових приписів у поведінці, діяльності різних суб'єктів суспільних відносин; забезпечення ефективності правового регулювання; відновлення режиму законності, правопорядку та державної дисципліни у разі їх порушення [76, с. 399].

Обов'язково варто відзначити, що дана форма адміністративно-правової охорони не включає в себе заходів направлених на відновлення порушених прав дітей з інвалідністю та притягнення винних осіб до відповідальності, оскільки це виходить за межі охорони. Враховуючи результати нашого дослідження, відзначені в попередніх розділах, охорона має місце до моменту порушення права, це є її межею. Виявлення факту порушення призводить по вступу в дію іншої правової категорії – адміністративно-правового захисту, яка передбачає наявність активних дій з боку суб'єкта, який зазнав посягань на свої права, із застосуванням відмінних від охорони форм та механізмів реалізації.

Таким чином, узагальнюючи досліджені погляди науковців на сутність та види форм публічного адміністрування, можна зробити висновок, що форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю є проявом здійснення ними виконавчо-розпорядчої діяльності та надання відповідних адміністративних

послуг з метою попередження правопорушень у сфері прав, свобод та інтересів дітей з інвалідністю в процесі їх соціалізації.

При цьому, форми публічного адміністрування у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю мають відповідати вимогам законності, а також вчинятись в межах компетенції органу публічної адміністрації та сприяти реалізації прав і законних інтересів дітей з інвалідністю.

2.2. Поняття та система методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю

Країни світу, які визначають своїм пріоритетом соціально розвинуте суспільство, формують внутрішню політику на основі демократичних принципів, у основу яких закладено повагу та непорушність основ честі і гідності особистості, незалежно від майнового стану, політичних і релігійних переконань та ряду інших ознак, поряд з ознаками інвалідності.

Ураховуючи центральне місце особи, її найвищу цінність для держави, одним із провідних завдань державного апарату є створення максимально сприятливих умов, законодавчо закріплених, для забезпечення охорони прав, свобод та інтересів людини. У питаннях здійснення такої охорони органами публічної адміністрації особливий напрямок, враховуючи ряд об'єктивних причин, становлять права осіб з інвалідністю, в тому числі дітей, які мають ознаки інвалідності. Це зумовлено непристосованістю навколишнього оточення та свідомості соціуму до потреб таких осіб, відсутністю у них в більшості випадків можливості самостійно і в повній мірі реалізувати свої права, а також забезпечити їхню охорону від порушень з боку інших учасників суспільних відносин.

Регулювання цих правовідносин є прерогативою адміністративного права, про що наголошують деякі автори, відзначаючи сучасний розвиток української держави та суспільства характеризується розширенням спектра суспільних процесів інтенсивними змінами у розвитку правової системи. Становлення України як правової держави, побудови в ній громадянського суспільства, формування в

державі не тільки «персоноцентричного підходу», а й дитиноцентричного підходу, адміністративне право відіграє роль однієї з провідних та вагомих галузей права [164, с. 137].

Виступаючи регулятором відносин у сфері публічного адміністрування дана галузь визначає порядок та умови здійснення адміністративно-правової охорони, що покликана забезпечити непорушність прав дітей з інвалідністю шляхом застосування попереджувальних заходів. Провідне місце адміністративно-правової охорони в системі засобів забезпечення законності, в питаннях дотримання прав людини, пояснюється важливістю побудови та врегулювання суспільних відносин в державі з дотриманням законодавчих приписів та норм, враховуючи необхідність застосування заходів захисту за фактом вчинення правопорушення та нехтування правами людини.

Важливість та пріоритетність для держав світу напрямку здійснення охорони прав дітей з інвалідністю визнано на міжнародному рівні, про що свідчать: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [27], якою проголошено право людини на рівний захист; Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. [30], в якій наголошується, що діти мають право на особливе піклування і допомогу; Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р. [3], яка визнала необхідність заохочувати й захищати «права людини» всіх осіб з інвалідністю, зокрема тих, хто потребує активнішої підтримки.

Україна, виявивши бажання брати активну участь у міжнародних відносинах, зі статусом рівного партнера, ратифікувавши вказані акти міжнародного права та визнавши їх юридичну силу, зобов'язалась забезпечуючи їх реалізацію на своїй території стосовно визначених категорій учасників суспільних правовідносин.

Як ми вже з'ясували в межах нашого дослідження, адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю відбувається у певних формах, що сприяють належній організації та максимальній ефективності реалізованих в цьому напрямку публічною адміністрацією заходів, тим самим надаючи дитині з інвалідністю можливість зростати і розвиватись у соціально-орієнтованому суспільстві, яке враховуючи вимоги принципу толерантності, поваги до честі та гідності

особистості, сприймають таких дітей як повноправних та повноцінних членів суспільства.

Дослідивши форми адміністративно-правової охорони, варто звернути увагу на потребу в дослідженні організаційної складової даного виду охорони прав дітей з інвалідністю, що представлена методами реалізації попереджувальних заходів, шляхом провадження правоустановчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності публічної адміністрації.

Як відзначає у своєму дослідженні О.М. Єщук, значну роль у функціонуванні будь-якої сфери відіграють методи адміністративної діяльності публічної адміністрації як інструментарій адміністративного права. Не є виключенням із цього і проблема адміністративно-правової охорони, оскільки без методів адміністративної діяльності публічної адміністрації в механізмі адміністративно-правової охорони неможливо реально забезпечити охорону порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [69, с. 182-183].

Враховавши означену важливість методів, як інструментарію реалізації окреслених форм діяльності публічної адміністрації, в питаннях здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю та недостатню дослідженість в цьому напрямку, можна наголосити на актуальності наукових пошуків щодо з'ясування змісту та системи методів діяльності публічної адміністрації по охороні прав дітей з інвалідністю для забезпечення можливості їх повноцінного проживання в суспільстві, не зазнаючи будь-яких утисків та дискримінації за ознаками інвалідності.

Тож метою нашого дослідження обрано формулювання поняття та окреслення системи методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, для застосування їх у сфері практичної реалізації засобів охорони прав таких дітей.

Також слід відзначити, що методи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю ще не були предметом спеціального наукового дослідження.

Дослідженням методів правового регулювання, питанням щодо прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю, які охороняються та захищаються органами публічної влади було приділено роботи таких науковців, як: С. С. Алексєєв,

З.С. Гладун, Г. В. Грянка, В.М. Кондратенко, Н.П. Коробенко, О. П. Котляренко, С.С. Коханчук, В. Я. Малиновський, В.П. Мельник, О.В. Паровишник, С.В. Пасічніченко, О.С. Платоненко, В.О. Серьогін, Є.Ю. Соболев, В. Тарасенко, О.В. Ткаля, Д. А. Шемелін, Л.П. Шумна, М.В. Чічань, О.Н. Ярмиш, та іншими.

Перш ніж переходити до визначення поняття та з'ясування системи методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, спочатку потрібно звернутись до доктринальних поглядів, які характеризують дане правове явище та дослідити наукові погляди, щодо сутності методів адміністративної діяльності публічної адміністрації .

Метод, як правова категорія, є об'єктом дослідження багатьох науковців у сфері юридичної науки, проте немає єдності думок щодо визначення його сутності. В юридичній науці, найчастіше метод характеризують як сукупність прийомів і засобів правового впливу на відносини, що виникають в суспільстві.

За Великим тлумачним словником «метод» - спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо); спосіб дії, боротьби і т. ін. [62, с. 664].

Словник іншомовних слів, характеризує «метод» – як спосіб пізнання дійсності і її відтворення в мисленні; спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети, для виконання певної операції [92, с. 497].

Д.А. Тимоха, в енциклопедичному словнику з державного управління, характеризує «метод» (від грец. *methodos* – шлях дослідження, вчення) – як сукупність прийомів (операцій) практичного та теоретичного сприйняття й пізнання (засвоєння) явищ природи та суспільного життя, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [93, с. 386].

Деякі автори, характеризують методи - як способи і прийоми, що дають змогу упорядкувати і ефективно організувати реалізацію функцій і повноважень органів публічної влади [165, с. 170].

Тобто, завдяки методу реалізується можливість з'ясувати характер правових відносин, які виникають між регулюючим суб'єктом та об'єктом правового регулювання, при чому це може бути будь-яка сфера правовідносин. Методи

правового регулювання мають тісний зв'язок з формами регулювання відносин, оскільки метод виражається через форму.

Досліджуючи питання адміністративно-правового регулювання, Д. А. Шемелін доходить висновку, що найбільш оптимальним є сприйняття методу правового регулювання як нормативно закріпленої сукупності способів, засобів, прийомів впливу держави на суспільні відносини за допомогою права. Для здійснення цього впливу на суспільні відносини право застосовує три основні засоби: припис, дозвіл і заборону. Крім того, автор відзначає, що такий розподіл конкретних засобів правового регулювання, звичайно, не є єдино вірним, або безальтернативним [166, с. 453].

На думку С. Кічмаренка, така правова категорія, як метод, у контексті адміністративного права насамперед потрібна для визначення, яким саме чином відбувається певне правове явище чи здійснюється певний процес [167, с. 124].

Варто відзначити, що адміністративно-правові методи покликані регулювати не тільки щоденні явища, завдання та функції органів публічної адміністрації. Одним із напрямків їх регулюючого впливу виступають довгострокові задачі, що направлені на налагоджену та ефективну реалізацію публічною владою заходів щодо врегулювання суспільних відносин у сфері охорони прав та інтересів особи.

Слушна думка, на предмет дослідження, висловлена В. Галуцько, за якою методи адміністративної діяльності публічної адміністрації – це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин з метою публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [148, с. 151].

О.Н. Ярмиш та В.О. Серьогін під методами діяльності органів публічної влади розуміють конкретні прийоми і способи організації роботи та безпосереднього функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування [162, с. 50].

В.Я. Малиновський дотримується позиції, що метод державного регулювання є способом практичної реалізації управлінських функцій завдяки організаційно-

розпорядчому впливу суб'єкта на поведінку і суспільну діяльність керованого об'єкта з метою досягнення визначених цілей [168, с. 365].

Під методом зазвичай розуміють спосіб або засіб досягнення поставленої мети. Відповідно до цього адміністративно-правовими методами є способи та прийоми безпосереднього й цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах і відповідній формі на підпорядковані їм органи та громадян [99, с. 155].

На переконання М.Н. Курко, методами державного управління є сукупність способів, прийомів та засобів впливу суб'єктів на об'єкти управління, для досягнення цілей розвитку держави. Одним з ключових термінів даного визначення є поняття «цілі». Тобто методи державного управління виявляються обумовленими загальною системою відносин держави і суспільства в залежності від цілей держави. [169, с. 39].

Означені методи мають суттєве значення для системи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, оскільки саме їх наявність, належне визначення їх змісту та регламентованість, сприяють успішній реалізації функцій і завдань, що стоять перед цими органами у сфері охорони прав та інтересів особи, а в межах нашого дослідження – охорони прав дітей з інвалідністю.

Це формує думку, що методи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, полягають у запровадженні ефективних правових засобів та інструментів, що спричиняють вплив на поведінку учасників суспільних відносин, з метою приведення її до ознак правомірної, та свідомість соціуму для створення сприятливих умов у сфері дотримання прав дітей з інвалідністю, забезпечивши тим самим реалізацію функцій та завдань публічної адміністрації.

Як відзначає В.К. Колпаков, для методів державного управління характерні певні особливості, а саме:

по-перше, вони реалізуються в процесі державного управління;

по-друге, вони виражають керівний (упорядковуючий) вплив суб'єктів управління на об'єкти управління; становлять зміст цього впливу і завжди мають своїм адресатом конкретний об'єкт (індивідуальний чи колективний);

по-третє, в методах державного управління завжди міститься воля держави. В них виражаються повноваження владного характеру органів виконавчої влади;

по-четверте, вони використовуються суб'єктами управління як засіб реалізації закріпленої за ними компетенції;

по-п'яте, методи мають свою форму, зовнішнє вираження [170, с. 183-184].

Аналіз досліджених наукових поглядів, суть та завдання методів державного регулювання відносин, дає підстави дійти висновку про подібність до їх змісту методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Спільним для цих методів є джерело – нормативно-правові акти та мета – врегулювання відносин у суспільстві та спонукання до правомірної поведінки.

Враховуючи отримані результати, для визначення поняття методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, першочергово необхідно з'ясувати притаманні їм характеризуючі ознаки, до яких слід включити:

- знаходять своє застосування в управлінських заходах публічної адміністрації, щодо запобігання порушенням прав дітей з інвалідністю;

- суб'єктом реалізації виступають органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, діючи від імені держави, в інтересах певної категорії громадян, якими виступають діти з інвалідністю;

- у зв'язку з цим, наділені державно-владним характером, що визначає їх загальнообов'язковість;

- мають направлену дію на волю та поведінку учасників суспільних відносин для недопущення порушень прав дітей з інвалідністю та прояву будь-яких ознак їх дискримінації;

- застосовуються суб'єктом владних повноважень для реалізації своїх функцій і завдань у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю;

- процедурні правила та форми їх реалізації закріплено нормативно-правовими актами, що забезпечує їх дієвість та результативність.

З огляду на виділені ознаки, пропонуємо під методами адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю розуміти: систему прийомів і способів реалізації завдань та функцій органів публічної адміністрації, що направлені на

волю та поведінку учасників суспільних правовідносин, з метою забезпечення охорони гарантованих прав дітей з інвалідністю на пристосоване безбар'єрне середовище, в порядку та формах визначених законодавством.

Серед науковців є різні погляди щодо класифікації методів державного управління.

Досліджуючи методи адміністративної діяльності публічної адміністрації, колектив авторів відзначає, що основними методами адміністративного права є заохочення, переконання і примус [148, с. 143].

Метод переконання, на думку В.Я. Малиновського, є основним, притаманним всім, без винятку, аспектам організаційної діяльності органів управління. Разом з тим, в необхідних випадках управлінські органи застосовують і метод примусу [168, с. 367].

Деякі автори пропонують методи діяльності органів публічної влади класифікувати на правові, організаційні, соціально-психологічні [165, с. 170].

О.А. Шатило, методи публічного адміністрування пропонує класифікувати за певними критеріями наступним чином: - за формою вираження (правові, неправові); - за ступенем владного впливу (імперативні, рекомендаційні, заохочувальні, уповноважуючі); - за суб'єктним складом (одноосібні, колегіальні); - залежно від правових властивостей (нормативні, індивідуальні); - залежно від ступеня врахування у владному впливові інтересів і правових можливостей його об'єктів (адміністративні, економічні) [171, с. 6].

Проте така класифікація, на нашу думку, дещо виходить за межі розумінні методів регулювання і більше стосується форм адміністративної діяльності.

Д.А. Тимоха, залежно від характеризуючих ознак методів регулювання, класифікує їх виділивши певні групи:

- за змістовою характеристикою їх розділяють на такі групи: правового регулювання, організаційно-розпорядчі (адміністративні), економічні, соціально-політичні, соціально-психологічні та морально-етичні;

- за спрямованістю впливу: орієнтовані на загальнодержавний рівень, різноманітні структури, окремих працівників;

- за організаційними формами: тип впливу; спосіб здійснення впливу; часова характеристика;
- за характером управлінського впливу: прямої та непрямой дії;
- за характером впливу на свідомість людини та її поведінку: стимулювання, примус [93, с. 386].

Здійснення регулювання відносин, у будь-якій сфері, відбувається завдяки нормативно-правовим актам, які приймаються органами публічної адміністрації в процесі реалізації покладених на них завдань та функцій, з метою охорони прав та інтересів людини. У процесі такого регулювання застосовуються різноманітні методи, які покликані сприяти максимальній ефективності цього процесу та позитивного результату, тобто дотримання прав. Метою адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю є специфічний об'єкт: гарантоване державою коло прав найменш захищеної верстви населення держави. Для досягнення визначеної мети, органи публічної адміністрації мають використовувати в своїй діяльності широкий спектр регулюючих методів для забезпечення належної адміністративно-правової охорони.

Ми звертали увагу на погляди більшості науковців, які дотримуються думки, що найпоширенішими методами адміністративного регулювання наразі виступають методи переконання та примусу. Їх вагоме значення для адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю важко переоцінити. Використання методу переконання в правовій державі в якості основного для органів публічної адміністрація, яка прагне привести поведінку всіх членів суспільства до ознак правомірної, свідчить про рівень розвитку суспільства в цілому. Проте і метод примусу має своє місце в процесі регулювання правовідносин, він являється способом обмеження поведінки, встановлює певні рамки.

Наявність значної кількості методів свідчить, що будь-яка діяльність органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав та свобод осіб з інвалідністю, передбачає використання цілої сукупності методів, які у своєму симбіозі забезпечують ефективну реалізацію покладених на ці суб'єкти функцій держави, а саме: створення та забезпечення реальних умов для можливості користування

особами з інвалідністю всіма правами, свободами та законними інтересами, які надані їм на законних підставах [172, с. 95].

Тож на основі проведених наукових пошуків та аналізу існуючих поглядів на класифікації методів адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, з боку органів публічної адміністрації, пропонуємо власну класифікацію методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю: 1) метод переконання; 2) метод примусу; 3) організаційний метод; 4) економічний метод; 5) метод заохочення; 6) метод моніторингу та контролю.

Метод переконання, шляхом застосування певних заходів, стимулює учасників адміністративно-правових відносин до правомірної поведінки, яка виключає можливість порушення будь-яких гарантованих державою прав дитини з інвалідністю, будь-які прояви дискримінації та жорстокого поводження за ознакою інвалідності. Головним завданням даного методу є зміна правосвідомості соціуму по відношенню до особи з інвалідністю, як неповноцінної, нездатної бути повноправним членом суспільства, через свої вади здоров'я чи розумового розвитку.

Переконання, як відзначає В.О. Ткаля, має бути своєрідним базовим методом взаємин людини і держави в Україні, як система заходів правового та неправового характеру. Воно полягає у застосуванні різноманітних виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів, що мають формувати у громадян високу правосвідомість, розуміння необхідності виконання вимог закону та стимулювати бажану державі поведінку. Таким чином, основною метою переконання є формування правової свідомості в особі, її переконаності в доцільності виконання правових норм, виховання високої правосвідомості, внутрішньої потреби, звички дотримуватись закону, а також профілактика правопорушень та вплив на деформовану або погано сформовану індивідуальну свідомість правопорушників [173, с. 163].

Якщо органи публічної влади належним чином реалізували свої завдання та функції, за допомогою методу переконання, учасники суспільних відносин, на яких цей регулюючий вплив було направлено, мають добровільно виконувати наявні приписи і свідомо ставитись до їх належного виконання.

Переконання, як спосіб регулюючого впливу, має здійснюватися на постійній основі, а не лише в якісь особливі дні. Його адресатами мають виступати всі правосуб'єктні учасники суспільних відносин, щоб уникнути неправомірної поведінки зі свого боку та діти з інвалідністю, для ознайомлення та усвідомлення кола і повноти своїх прав як людини.

Як стверджує Р.Д. Саунін, переконання – метод адміністративного права, який полягає в попередженні правопорушень шляхом впливу на свідомість і поведінку людей, у результаті чого ті свідомо дотримуються правових норм [148, с. 144-145].

Одним із прикладів реалізації даного методу у сфері охорони прав дітей з інвалідністю є видання методичного посібника «Права людини: знати, щоб захищати. Що треба знати про захист прав дітей з інвалідністю», який містить загальну інформацію про права людини, інформацію про два основні міжнародні документи, ратифіковані Україною – Конвенцію ООН про права дитини та Конвенцію ООН про права інвалідів, а також інформацію про можливі шляхи використання цих документів в обстоюванні прав дітей з особливими освітніми потребами. Посібник буде корисний батькам дітей з особливими освітніми потребами, керівникам закладів освіти та педагогам, у класах яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, громадським діячам [174, с. 2].

Метод примусу проявляється у нормативному регламентуванні певного правила поведінки, яке має забезпечити охорону прав дитини з інвалідністю.

Примус, як метод публічного управління, І. П. Голосніченко характеризує як спосіб цілеспрямованого впливу на поведінку громадян, а також діяльність підприємств і організацій, органів, служб та службовців апарату державної виконавчої влади в інтересах забезпечення оптимального рівня виконання вимог законодавства [175, с. 87].

О.В. Ткаля характеризує примус - як допоміжний метод впливу, що здійснюється в більшості випадків виключно після використання та на підставі переконання [173, с. 163].

Примус характеризується як найжорсткіший засіб публічного управління, його суть за вказівкою держави зобов'язати суб'єкта діяти в межах правових норм, деякі

науковці називають даний метод авторитарним. При цьому нормальне функціонування державного апарату та правового суспільства без його застосування є неможливим.

Владно-примусові особливості публічного управління в ринкових умовах, на думку Г.В. Грянки, якісно змінюється, хоч і зберігає свою принципову природу. Здійснення загальних функцій, обслуговування суспільних потреб не усуває застосування владно-регулювальних і примусових заходів публічного управління, але вони становлять лише допоміжну основу змісту цієї діяльності. Лише в підтримання встановленого правопорядку держава залишається непохитною і широко застосовує владно-примусові засоби [176, с. 206].

Як відзначає О.П. Котляренко, примус є крайнім заходом, що використовується як об'єктивно необхідний. Його реалізація впливає на формування психічного укладу громадян, їхнього світогляду, сприяє виробленню звичок, правомірної поведінки [177, с. 111].

Як відзначалось в нашому дослідженні, будь-який метод публічного регулювання, в тому числі і примус, регламентовані нормами чинного законодавства. Метод примусу, за допомогою якого реалізується адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю, знайшов своє відображення, для прикладу, в Законі України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III [7] та Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII [44]. Відповідно до їх зобов'язуючих (примушуючих) норм передбачено, зокрема, обов'язок батьків здійснити реєстрацію новонародженої дитини, забезпечити рівень життя та необхідні умови, належне виховання та розвиток, регламентовано заборону застосування насильства та дискримінації [7; 44]. Інші учасники суспільних відносин, у тому числі й органи публічної адміністрації, зобов'язані в силу примусу дотримуватись законодавчо встановлених правил щодо прав дітей та не посягати на них своїми діями, і забезпечити створення безбар'єрного середовища. Крім означених Законів, даний метод публічного регулювання закріплено великою кількістю нормативно-правових актів, дія яких направлена на волю та свідомість учасників суспільних відносин у

сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, з метою недопущення їх порушень та нехтування, шляхом встановлення правових заборон, що сприяє процесу повної соціалізації таких дітей.

Правові заборони, будучи зумовленими, передусім, потребами розвитку і функціонування соціально-політичної системи, відіграють роль своєрідного стабілізуючого чинника, обмежуючи в певному обсязі права і свободи, але водночас гарантуючи їх дотримання у встановлених межах. Правові заборони є найважливішими юридичними засобами охорони особистих, індивідуальних, політичних, соціально-економічних і культурних свобод людини та громадянина [178, с. 31].

Організаційний метод. Одним із ключових складових елементів адміністративно-правової охорони виступає організаційний компонент. Механізм державного регулювання не може функціонувати без належної організації, орган публічної адміністрації позбавляється можливості застосування заходів примусу, щодо належного виконання суб'єктами правовідносин правових норм стосовно охорони прав дітей з інвалідністю, якщо публічною адміністрацією не забезпечено (не організовано) умови для такого виконання. Крім того, варто відзначити, що організація умов – це безпосередній обов'язок держави та її органів.

Призначення організаційного методу полягає в зазначенні способів реалізації переліку прав, обов'язків та компетенції публічної адміністрації у сфері забезпечення необхідних умов для ефективної адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

Заходи, які реалізуються публічною адміністрацією у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, із застосуванням організаційного методу, регламентовано на рівні законодавства та спрямовано на виконання завдань органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Серед цих заходів можна виділити, наприклад: подання пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яким регламентовано права дітей з інвалідністю та процедура їх реалізації. У межах вдосконалення, публічна адміністрація має готувати висновків на проекти

нормативних актів, щодо відповідності їх чинному законодавству та реальному стану справ у сфері адміністративно-правової охорони.

Державою має бути забезпечена можливість встановлення правового статусу дитини з інвалідністю, для чого є необхідним не лише наявність законодавчої норми, яка визначає ознаки інвалідності, а і функціонування установи для проведення медико-соціальної експертизи, з метою визначення ступеня інвалідності. У разі підтвердження статусу дитини з інвалідністю має бути організовано процедуру оформлення та видачі відповідного посвідчення, яким присвоєний статус підтверджується і забезпечується доступ до категорії прав, що передбачені для таких дітей.

Щоб вимагати від суб'єктів суспільних відносин дотримання прав дітей з інвалідністю у сфері охорони здоров'я, публічною адміністрацією мають бути створені безпечні умови та умов для охорони здоров'я, забезпечення ліками та реабілітація.

Завдяки організаційним діям публічної адміністрації здійснюється розвиток системи послуг з підтримки сімей з дітьми, які мають ознаки інвалідності, в сфері освіти забезпечуються умови для її здобуття, навіть в домашніх умовах, залежно від ряду обставин. З метою організації можливості здобуття освіти дітьми з інвалідністю, законодавством передбачено функціонування інклюзивно-ресурсних центрів, що діють на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України [179].

Одним із обов'язків публічної адміністрації передбачено вжиття організаційних заходів щодо створення закладів культурного призначення, запровадження державних програм та сприяння діяльності громадських організацій осіб з інвалідністю, метою яких виступає охорона прав їх членів.

Як зазначено в Національній доповіді «Про становище осіб з інвалідністю в Україні», слід констатувати, що на сьогодні діяльність усіх національних інституцій, у тому числі органів державної влади, громадських об'єднань тощо, спрямована на створення таких умов, за яких особи з інвалідністю зможуть вести незалежний спосіб життя і брати активну участь у всіх його аспектах. [180, с. 4].

Організаційний метод створює передумови для застосування наступного виду методів - економічного.

Економічний метод. Як визначають В. В. Стадник та М.А. Йохна, економічні методи управління – це система економічних важелів і заходів, за допомогою яких здійснюється вплив на керовані об'єкти з метою досягнення поставленої мети і забезпечення єдності інтересів суспільства, підприємства та окремих працівників [181, с. 66].

Реалізація даного методу адміністративно правової охорони прав дітей з інвалідністю проявляється завдяки здійсненню соціального забезпечення шляхом: надання соціальної допомоги, пільг, компенсацій, стипендій, встановлення додаткових гарантій у сфері трудових прав батькам таких дітей, забезпечення автотранспортом, за наявності відповідного медичного висновку тощо. Основоположним нормативно-правовим актом, який регулює питання соціального захисту дітей з інвалідністю є Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ [44].

Найважливіша мета соціального захисту населення, на переконання І.М. Шурми, - створення умов для вільного та всебічного розвитку особистості, її гідного існування. Соціальний захист у державі повинен передбачати два взаємопов'язані напрями дій - надання громадянам рівних можливостей для забезпечення належного життя власною працею та підтримку недієздатних і соціально вразливих верств населення. Держава має виступати гарантом захищеності таких людей, брати на себе обов'язок із забезпечення умов для їх нормального життя, навчання, професійної підготовки, адаптації та інтеграції в соціальне середовище [182, с. 38].

Як відзначає К.С. Міщенко, на законодавчому рівні в Україні задекларовано головні принципи функціонування сфери соціального захисту осіб з інвалідністю. До них належать: забезпечення державних соціальних гарантій; доступність для інвалідів системи соціального захисту, соціального обслуговування та соціальних послуг; безкоштовність отримання адміністративних послуг у державних та комунальних установах і закладах; відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також підприємств, установ,

організацій, незалежно від їх форм власності, за забезпечення у повному обсязі прав осіб з інвалідністю [183, с. 9].

У своєму дослідженні В. Тарасенко визначає, що соціальний захист дітей з інвалідністю варто розглядати як систему гарантованих державою економічних, соціальних і правових заходів, які забезпечують дітям з обмеженими можливостями умови для подолання й компенсації існуючих у них обмежень шляхом надання необхідної допомоги, матеріального обслуговування, соціально-побутового, медичного забезпечення, з метою створення рівних можливостей у суспільному житті з іншими громадянами [184, с. 8].

В.П. Мельник характеризує соціальний захист осіб з інвалідністю, як коло прав, гарантій, пільг, послуг та матеріальне забезпечення. Зважаючи на публічно-правовий характер відносин соціального захисту, такі права, пільги та гарантії для осіб з інвалідністю встановлюються нормативно-правовими актами. Наразі соціальний захист осіб з інвалідністю в системі державного соціального захисту становить досить розгалужений перелік елементів [185, с. 5].

Метод заохочення є специфічним, мало застосовуваним, але при цьому дієвим способом здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Застосовуючи даний метод управління, публічна адміністрація прагне спонукати учасників суспільних відносин не просто до правомірних дій у сфері прав дитини, а зацікавити суспільство у запровадженні сталої практики, своїми діями всіляко залучати дітей з інвалідністю до життя соціуму, створюючи їм необхідні для того умови.

Сутність заохочення, на думку Р.Д. Сауніна, полягає в тому, що воно стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну поведінку: заохочення призначено для стимулювання активної діяльності суб'єктів адміністративного права, формування правомірної поведінки, зміцнення засад справедливості та дисципліни в адміністративно-правовому регулюванні [148, с. 143].

Чинне законодавство таку активну діяльність передбачає. Зокрема ч. 6 ст. 5 «Організація охорони дитинства» Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III передбачено, що держава сприяє трудовим колективам,

громадським та благодійним організаціям, іншим об'єднанням громадян та фізичним особам у їх діяльності, спрямованій на поліпшення становища дітей, охорону їх прав та інтересів, заохочує розвиток усіх форм благодійності, патронату і спонсорства щодо дітей шляхом надання податкових, інвестиційних, митних, кредитних та тарифних пільг у порядку, встановленому законами України [7].

Тобто заохочення, як певне благо, пропонується державою будь-якому суб'єкту в обмін на дії та поведінку, результатом яких буде задоволення потреб дитини у сфері дотримання та охорони її прав та інтересів. Застосування даного методу охорони сприяє розвитку правосвідомості особи.

Як стверджує М.Г. Шульга, застосування методу стимулювання означає формування таких економічних умов і стимулів, які створюють у виконавців зацікавленість у кінцевих результатах праці. При цьому об'єкти управління не одержують обов'язкових вказівок, а мають змогу виявити ініціативу в обранні засобів діяльності для реалізації своїх матеріальних інтересів. Зазвичай це зводиться до одержання податкових, майнових пільг, матеріального заохочення тощо [99, с. 158].

О.Г. Стрельченко, досліджуючи заохочення як метод управління, характеризує його як засіб впливу, який через інтереси та свідомість направляє волю людей на здійснення корисних, з погляду суб'єкта управління, діянь. Заохочувальний вплив застосовується за результатами виконання справ. Заохочення як метод управління – це нормативно закріплений засіб впливу, який через інтереси та свідомість направляє волю людей на здійснення корисних, з погляду суб'єкта управління, діянь у встановлених межах і у відповідній формі, що застосовується за результатами виконаних об'єктом справ [186, с. 8].

Метод стимулювання також застосовується до підприємств та об'єднань осіб з інвалідністю. Відповідно до ч. 1 ст. 14-1 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ, підприємства та організації громадських організацій осіб з інвалідністю мають право на пільги із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів України з питань оподаткування. Застосовувати зазначені пільги такі підприємства та

організації мають право за наявності дозволу на право користування пільгами з оподаткування, який надається на квартал, півріччя, три квартали, рік центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни [44].

Метод моніторингу та контролю. На значимості даного методу наголошувалось в аналітичній доповіді щодо дотримання прав дитини. Моніторинг виконання пріоритетних завдань щодо дотримання прав дитини та постійне відстеження результатів реалізації прийнятих рішень у сфері захисту прав дітей мають відповідати сучасним вимогам та загальноприйнятим світовим стандартам. Експертне середовище, в тому числі фахівці недержавного сектору, неодноразово висловлювали занепокоєння тим, що в Україні системно не проводиться моніторинг дотримання прав дитини. Це значно знижує результативність соціальної політики в інтересах дітей [187, с. 5].

Даний метод адміністративно-правової охорони реалізується з метою встановлення факту дотримання прав дітей з інвалідністю не лише в соціумі (доступність, пристосованість, безбар'єрність, відсутність дискримінації), а й в межах родини чи закладу, де такі діти перебувають на вихованні (відсутність застосування насильства), на предмет створення необхідних їм умов для повноцінного розвитку, зростання та соціалізації.

Моніторинг являє собою діяльність по збору та обробці інформації щодо дотримання прав дітей з інвалідністю органами публічної адміністрації, що мають відповідні повноваження у цій сфері, з метою усунення будь-яких проявів порушень прав дітей з інвалідністю чи обставин, які на ці права посягають, шляхом удосконалення законодавства, запровадження нових напрямків державної політики у цьому напрямку.

Контроль, за переконанням З.С. Гладуна, це вид діяльності, який полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції [188, с. 178].

Даний метод адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю реалізується під час оформлення ліцензій, дозволів, проектів, сертифікатів тощо.

Тож, підсумовуючи результати проведеного дослідження необхідно відзначити, що діяльність публічної адміністрації у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю та застосовувані при цьому методи мають на меті: підвищення рівня правової обізнаності учасників суспільних відносин про права і потреби дітей з інвалідністю, умови їх належної реалізації; удосконалення та забезпечення дієвості нормативно-правових актів у сфері прав дітей з інвалідністю; формування свідомості соціуму, за якої, дитина з інвалідністю сприймається не як об'єкт, що потребує жалості та матеріальної підтримки, а як повноцінний суб'єкт відносин, який потребує розумного пристосування оточуючого середовища для участі у житті соціуму; усунення будь-яких проявів дискримінації за ознаками інвалідності та зростання рівня поваги до честі і гідності дітей з інвалідністю, попередження випадків застосування до них проявів насильства; зростання рівня соціального забезпечення для подолання бідності осіб з інвалідністю тощо.

2.3. Адміністративні процедури застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю

Держави світу з високим рівнем соціального розвитку базують процес свого державотворення та державної політики на дотриманні демократичних принципів, які визнають найвищою цінністю держави людину, її права та інтереси. Це, в свою чергу, вимагає дотримання при розбудові правовідносин, у тому числі адміністративно-правових, поваги до честі та гідності кожного учасника суспільних відносин, незважаючи на його погляди, майновий стан, а також наявність у нього ознак інвалідності.

Враховуючи теорію людиноцентризму, яка наразі є основоположною для сучасного адміністративного права, більшість функцій та завдань публічної адміністрації направлено саме на необхідність забезпечення дотримання та охорони конституційних прав, свобод та інтересів особи доступними в державі правовими засобами. Незважаючи на принцип рівності, особливої уваги в питаннях адміністративно-правової охорони прав, з боку органів публічної адміністрації,

потребують діти з інвалідністю, враховуючи відсутність у них можливості самотійно, і в повній мірі реалізувати свої права та забезпечити їх охорону від порушень з боку інших учасників суспільних відносин.

Визначення кола прав таких дітей на рівні Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 р. [27], Конвенції про права дитини від 20.11.1989 р. [30], Конвенції про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р. [3] та імплементація їх норм до національного законодавства, саме по собі не є достатнім для того, щоб можна було з впевненістю говорити, що права дитини з інвалідністю дотримано та охороняються на належному рівні.

Діяльність публічної адміністрації щодо здійснення адміністративно-правової охорони прав таких дітей, прийняття ними відповідних рішень, є явищем динамічним, що потребує постійного регулювання, удосконалення та здійснення відповідних заходів і застосування необхідних засобів правового впливу, з дотриманням встановлених правил (процедур).

Про факт постійного перебування процедури в стані динаміки наголошує О.І. Миколенко, але ця динаміка відбувається не хаотично, а за певним алгоритмом. За такого підходу, «процедура» залишається послідовністю дій, об'єднаних спільною метою, тобто поняттям динамічним, але, як і будь яка дія, набуває свого зовнішнього вираження в поняттях статичних [81, с. 150-151].

Дотримання певних процедур у ході публічного адміністрування та адміністративно-правової охорони має суттєве значення для діяльності органів влади та місцевого самоврядування, оскільки їх основним завданням і призначенням є вирішення конкретних ситуацій, які виникають в межах адміністративно-правових відносин, і, як результат, – винесення адміністративного рішення. До речі, такі ситуації, у своїй більшості, мають позитивний характер, потребують встановлення юридичного факту, підтвердження наявності компетентностей, тобто є проявом реалізації особою гарантованих законодавством прав або здійснення їх охорони.

Перед українською державою стоїть завдання створення стабільної та відповідальної публічної адміністрації, що є головним фактором побудови сучасної демократичної держави. У зв'язку з цим важливого значення набуває встановлення

такої регламентації відносин між публічною адміністрацією та приватною особою, яка могла б ефективно забезпечити реалізацію прав останніх і унеможливити їх порушення з боку владарюючих суб'єктів [189, с. 5].

На відсутність такої правової регламентації звертає увагу Ю.І. Цвіркун, за його словами, процедура прийняття рішень та здійснення дій суб'єктами публічної адміністрації поки що чинним законодавством України не визначена [190, с. 101].

Хоча для забезпечення процедурного врегулювання процесу реалізації засобів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю в Україні останнім часом запроваджено ряд реформ у сфері механізму охорони прав таких дітей. Проте і досі є прояви порушення їх прав, свобод та інтересів у різних сферах їх життєдіяльності, що актуалізує наукові пошуки у напрямку визначення сутності, особливостей та законодавчої регламентації адміністративних процедур застосування засобів адміністративно-правової охорони.

Тож, метою дослідження обрано визначення сутності та видів адміністративних процедур, що вчиняються при застосуванні адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю, виділення їх ознак.

Дослідженнями питань адміністративних процедур та адміністративно-правових засобів займалися такі вчені як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, С.Г. Братель, В.Д. Бринцев, Н.Л. Губерська, Є.В. Додін, Т.О. Коломоєць, Б.М. Лазарев, Л.М. Москвич, Н.Р. Нижник, В.Г. Перепелюк, Л.Л. Попов, Н.Г. Саліщева, Є.Ю. Соболев, В.Д. Сорокін, Ю.О. Тихомиров, Ю.М. Фролов та інші.

Історія свідчить, що Україна у своїх прагненнях до європейської інтеграції, здійснила спробу дослідити реальну ситуацію у сфері дотримання прав осіб з інвалідністю, наявність бар'єрів на шляху їх соціалізації. Результати такої спроби відображено в Постанові Верховної Ради України «Про стан забезпечення в Україні встановлених чинним законодавством соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів» від 20.02.2003 № 560-IV. У цій постанові відзначено, що незважаючи на позитивні моменти в роботі Кабінету Міністрів України в питаннях захисту прав осіб з

інвалідністю, немає суттєвих практичних зрушень у вирішенні проблем бар'єрності суспільного середовища, забезпечення безпосереднього доступу інвалідів до об'єктів соціальної інфраструктури. Не забезпечуються умови для здобуття інвалідами освіти, насамперед дітьми-інвалідами, а також професійного навчання. Існують значні проблеми щодо зайнятості інвалідів, забезпечення їх конституційного права на працю. Значна кількість проблем життєдіяльності людей з особливими потребами залишається невирішеною [191].

Проте, окреслені даною Постановою проблеми бар'єрності суспільного середовища, в своїй більшості, залишаються невирішеними. Діти з інвалідністю як і раніше не в змозі реалізувати своїх прав через недостатність нормативного закріплення та належного застосування адміністративно-правових засобів їх охорони та відсутності чіткої адміністративної процедури, що суттєво спростила би цей процес.

З огляду на це, формується бачення необхідності спрямування правовстановлюючої діяльності органів публічної адміністрації у сфері охорони прав дітей з інвалідністю на запровадження та регламентацію адміністративно-правових заходів, що виключатимуть порушення прав і свобод таких учасників суспільних відносин та уникатимуть проявів дискримінації за ознаками інвалідності дітей, що через стійкі розлади функцій організму або вади фізичного чи розумового характеру обмежені у можливості належної реалізації своїх прав та безперешкодної інтеграції у суспільство.

Досліджуючи моделі діяльності публічної адміністрації, Є.Ю. Соболь до переліку основних завдань державного управління, складової діяльності публічної адміністрації, належить владно-організуючий та регулюючий вплив щодо реалізації і захисту прав та свобод соціально незахищених верств населення в Україні. Насамперед це стосується інвалідів, оскільки, згідно із чинним законодавством, діяльність держави щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у: виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню

прав і задоволенню потреб; охороні здоров'я; соціальному захисті; забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації інвалідів; наданні пристосованого житла; сприянні громадській діяльності [33, с. 39].

Наразі світове співтовариство сприймає та визнає інвалідність як соціальне явище а не як проблему медичного характеру самої особи. Тобто мова іде про те, що не особа з інвалідністю не відповідає нормам суспільства а норми середовища, в якому живуть особи з інвалідністю, не відповідають їх можливостям і потребам.

Як слушно зазначив В.М. Кондратенко, на суб'єктів публічної адміністрації покладено зобов'язання відійти від засад виключної практики соціального захисту осіб з інвалідністю на користь організації сприятливих і достатніх умов соціального середовища, що дозволяє цим людям реалізувати свої конституційні права та свободи на рівні з іншими громадянами країни [192, с. 2].

Тож варто звернути увагу на зміст поняття «засіб». З етимологічної точки зору воно означає «прийом; спосіб; якусь спеціальну дію, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі» [62, с. 326].

Щодо поняття «правові засоби», на думку А. Малько вони є правовими явищами, які виявляються в інструментах встановлення суб'єктивних прав, обов'язків, пільг, заборон, заохочування, нагородження та діями, пов'язаними з технологією реалізації прав і обов'язків [193, с. 326].

Тобто правові засоби є самостійною категорією, їх застосування має наслідком досягнення певного результату у сфері реалізації адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю з боку публічної адміністрації.

З огляду на зміст даної правової категорії можна стверджувати про її важливість у питаннях адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, що здійснюється публічною адміністрацією. На цей аспект звертає увагу О.Ю. Салманова, зазначаючи, що одним з ефективних структурних елементів охоронної діяльності органів держави, спрямованої на формування і розвиток суспільних відносин у різноманітних галузях на міцній нормативній основі, є адміністративно-правові засоби [194, с. 25].

Досліджуючи природу адміністративно-правових засобів, слід звернути увагу на погляди В.К. Колпакова та О.В. Кузьменко, які стверджують, що за допомогою засобів адміністративного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) здійснюється зовнішнє вираження і юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні [100, с. 31].

Тож, можемо говорити про важливість адміністративно-правових засобів, у сфері прав дітей з інвалідністю як основоположного елементу механізму охоронної діяльності органів публічної адміністрації у визначеній сфері. Належна реалізація цих засобів є запорукою уникнення будь-яких проявів порушень чи обмеження прав, свобод та інтересів дітей з інвалідністю у процесі їх соціалізації. До того ж, для досягнення позитивних результатів адміністративно-правової охорони визначеної категорії прав, значення має не тільки належна процедура реалізації, а й вибір правильного засобу правової охорони.

Із цього приводу слухна думка була висловлена Н.В. Коломоець, яка зазначила, що правові засоби являються ключовими ланками, які забезпечують цілісність права в його структурно-інструментальному розумінні, оскільки між усіма правовими засобами простежується єдність та зв'язок. Тобто якщо взяти окремо будь-який засіб захисту як інституційну складову частину, він буде самостійним, одиничним фрагментом правової дійсності, який, хоч і забезпечує реалізацію своєї місії, але його результативність є малоефективною. А от у взаємодії та єдності засоби захисту утворюють комплекс, правову узгодженість, тобто механізм, який продуктивно та результативно діє в тій чи іншій сфері правового регулювання[195, с. 87], у нашому дослідженні це стосується адміністративно-правової охорони прав дитини з інвалідністю.

Узагальнивши подані дослідження можна визначити, що адміністративно-правовими засобами охорони прав дітей з інвалідністю є визначене нормами адміністративного права коло засобів, що забезпечують попередження порушення прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідністю, запроваджуються та застосовуються органами публічної адміністрації з метою забезпечення реалізації

такими дітьми всіх прав людини й основоположних свобод, та заохочення до поваги притаманного їм достоїнства, переважно на основі адміністративного примусу.

На основі запропонованого визначення змісту поняття адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю, сформовано основні ознаки таких засобів, до яких пропонуємо віднести наступні:

- чітко врегульовані нормами права, переважно адміністративного;
- забезпечують попередження порушення прав і основоположних свобод дитини з інвалідністю, в процесі їх реалізації;
- суб'єктами, уповноваженими на їх застосування виступають органи публічної адміністрації;
- мають адміністративно-правовий порядок застосування;
- можуть наділятися примусовим або добровільним характером.

Проте, варто звернути увагу на суттєве значення адміністративної процедури в питаннях застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю. Оскільки діяльність публічної адміністрації з охорони прав особистості, що безумовно стосується і дітей з інвалідністю, не може вчинятись хаотично, без належної організації та врегулювання.

На важливості адміністративної процедури, в питаннях охорони прав особи з боку публічної адміністрації, наголошував В. Б. Авер'янов. За словами автора, необхідно розуміти, що такі процедури, які узагальнено визначаються як «адміністративні», здатні підвищувати ефективність управлінської діяльності, сприяти чіткому виконанню функцій і повноважень органів та посадових осіб. Але головне - адміністративні процедури забезпечують суворий правовий режим дотримання прав і свобод громадян і є дієвим засобом захисту проти суб'єктивізму й свавілля з боку службовців органів виконавчої влади. Невипадково в більшості європейських країн існують кодифіковані акти, присвячені дуже детальній регламентації таких процедур. Причому подібні закони в цих державах - це серцевина адміністративного законодавства. Вони визначають рівень демократії в державному управлінні [196, с. 79].

Як відзначає В.Р. Біла, проведення реформ, у тому числі й адміністративної, спрямованих на підвищення ефективності державного управління та зміцнення довіри населення до державних органів, неможливе без реформування адміністративного законодавства. Саме тому на часі питання про вдосконалення нормативного регулювання адміністративних процедур, яке неможливе без розуміння їх сутності, змісту і призначення [197, с. 12].

З точки зору авторів великого тлумачного словника «процедура» визначається, як офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь; ряд яких-небудь дій, хід виконання чого-небудь [62, с. 1179]. Ті ж автори характеризують «адміністративний порядок» як дію за розпорядженням органів виконавчої влади [62, с. 12].

В.Г. Логвінов, в енциклопедичному словнику, характеризує «процедуру» в державному управлінні, як офіційно встановлений порядок дій під час обговорення того чи іншого питання, проблеми, проекту, закону тощо; відображає порядок підготовки, розгляду, обговорення, виконання ряду операцій у процесі управління, вказівки (регламенти) стосовно порядку виконання окремої роботи (робіт) в апараті управління. Як правило, процедури розробляються на рівні структурних підрозділів органів публічної адміністрації і описують діяльність, яка здійснюється в їх підрозділах, а також її взаємозв'язок з діяльністю органу в цілому [93, с. 603].

В.Д. Бакуменко, в тому ж енциклопедичному словнику, характеризує «адміністрування», як стиль управління, за якого діяльність фокусується на процедурах і контролі правильного виконання розпоряджень [93, с. 27].

Процедуру слід розглядати крізь призму суспільних відносин; тобто послідовні дії, які складають процедуру, повинні врегульовуватися визначеними нормами права та спрямовуватися на досягнення правового результату, який відображається у певних правових наслідках [198, с. 100].

Беручи до уваги такі погляди на термінологічний зміст понять «процедура», «адміністрування», «адміністративний порядок», можемо відзначити, що адміністративна процедура в цілому характеризується як чітко регламентований

порядок діяльності органів публічної адміністрації, щодо реалізації їх безпосередніх функцій і завдань, метою якої виступає прийняття адміністративного рішення.

І.В. Бойко, під адміністративною процедурою пропонуємо розуміти структурований, нормативно закріплений порядок прийняття адміністративних актів (у тому числі й укладення адміністративно-правових договорів), спрямований на вирішення конкретних справ у сфері публічного управління [199, с. 117].

На нашу думку, таке визначення адміністративної процедури суттєво звужує її зміст, направленість та призначення загалом. Питання процедурності не може зводитись суто до порядку прийняття рішення, оскільки цьому передують процес розгляду конкретної ситуації, вирішення суперечливих моментів, формування власного бачення ситуації у суб'єкта її розгляду.

До речі, С.Г. Братель наголошує на тому, що адміністративна процедура покликана не лише забезпечити прийняття державним органом конкретного рішення по справі. Він зазначає, що оскільки адміністративна процедура функціонує у сфері публічного адміністрування, вона має обслуговуючий характер, що виражається в регулюванні великої кількості суспільних відносин. Необхідність реалізації адміністративних процедур виникає в таких випадках: коли є спір про право; у разі правопорушень; у разі необхідності офіційного встановлення наявності чи відсутності юридичних фактів або конкретних документів; у разі здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності органів держави й органів місцевого самоврядування; під час здійснення державним органом, організацією, установою яких-небудь дій на користь конкретного громадянина або іншої особи; під час вирішення організаційних питань [198, с. 101].

Враховуючи те, що головне завдання адміністративних процедур - сприяння реалізації прав і законних інтересів, О. М. Буханевич визначає адміністративну процедуру як встановлений законодавством порядок розгляду і вирішення адміністративним органом індивідуальних справ, пов'язаних зі зверненням фізичних та юридичних осіб з метою реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів [200, с. 128].

На нашу думку, таке твердження є суперечливим, оскільки включає діяльність адміністративного органу по вирішенню індивідуальних справ лише за зверненням особи, ігноруючи таким чином факт можливості ініціювання такого розгляду самим органом публічної адміністрації, в разі виявлення факту посягання на права, свободи та інтереси особи.

Як практичну форму відносин між державою та громадянином, адміністративну процедуру характеризує В.В. Серeda. На його думку, взаємозв'язок держави та громадянина проявляється через систему взаємних прав і обов'язків. Інститут адміністративної процедури є відображенням, структурним елементом, одиничним у загальному, практичною формою даного «зв'язку». Це означає, що громадянин має право на звернення до адміністративного органу (органу виконавчої влади та місцевого самоврядування), а останній зобов'язаний розглянути його та дати обґрунтовану відповідь у встановлені строки. Автор відзначає, що завдяки цьому «зв'язку», відбувається переорієнтація управлінської діяльності держави, в особі уповноважених органів, в русло аксіоми «держава існує для людини, а не людина для держави» [201, с. 279].

О.С. Лагода визначає адміністративну процедуру як установлений законом порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ органами виконавчої влади й місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [202, с. 4].

Слушне та змістовне бачення адміністративної процедури запропонував В. В. Галуцько, за яким - це встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи, що завершується ухваленням адміністративного акта [101, с. 200].

Досліджуючи адміністративну процедуру як інститут адміністративного процесу, Н. В. Галіцина визначає її завданням – сприяння реалізації прав і законних інтересів. Процедурні норми повинні становити основу позитивної діяльності органів виконавчої влади. Чітке встановлення адміністративних процедур спряє створенню комфортних умов взаємодії громадян і державних органів, забезпеченню

ефективного функціонування виконавчих структур, їхньої відкритості, прозорості процесу підготовки і прийняття управлінських рішень, обмеженню адміністративного свавілля і посадових зловживань [203, с. 174].

Погоджуємось з думкою Л.Л. Попова, який визначає адміністративні процедури – як процедури здійснення різних видів позитивної управлінської діяльності (процедури нормотворчої діяльності, процедури реалізації прав і обов'язків громадян і організацій у сфері управління, процедури контрольної діяльності), а також процедури, пов'язані з організацією роботи апарату органів виконавчої влади. Така діяльність характеризується як організаційно-процедурна, що здійснюється органами виконавчої влади в процесі реалізації своїх функцій [204, с.222].

Враховуючи те, що людина, її права та інтереси виступають основою державної політики і діяльності публічної адміністрації, запровадження інституту адміністративної процедури застосування правових засобів охорони таких прав, вимагає утворення правового механізму реалізації взаємовідносин органів публічного адміністрування та громадян, що забезпечить повноцінне користування всім спектром конституційних прав особи і можливість їх адміністративно-правової охорони.

У ході дослідження змісту правової категорії «адміністративна процедура» В.В. Галуцько виділяє наступні її ознаки:

- базується на нормах чинного законодавства;
- визначає порядок розгляду адміністративних справ;
- упорядковує повсякденну діяльність суб'єктів публічного адміністрування;
- спрямована на реалізацію та захист прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи; завершується ухваленням адміністративного акта [101, с. 200].

І.В. Бойко пропонує більш розширений перелік основних ознак адміністративної процедури, до яких відносить такі: - правовий характер, оскільки принципи та правила процедури містяться в приписах нормативно-правових актів; - владний характер, що виявляється в приписах суб'єктів публічного управління, які є

обов'язковими для інших осіб; - вміщує в себе сукупність норм, що регламентують як діяльність суб'єкта публічного управління, так і поведінку приватних осіб; - спрямована на прийняття адміністративного акта; - застосовується для вирішення конкретної адміністративної справи; - має основним призначенням забезпечення ефективної реалізації прав приватних осіб та унеможливлення їх порушення; - тягне за собою настання зовнішніх наслідків, тобто застосування процедурних правил породжує права й обов'язки осіб; - має, як правило, безспірний характер, тобто завдяки адміністративній процедурі вирішуються позитивні управлінські справи [199, с. 117].

Спираючись на проведений аналіз існуючих наукових підходів до розгляду адміністративної процедури Ю.М. Фролов до основних визначальних ознак, які характеризують її поняття, відносить такі:

1) публічний характер та особливий суб'єктний склад - адміністративна процедура здійснюється в публічній сфері, безпосередньо пов'язана із діяльністю органів публічної адміністрації і супроводжується використанням ними відповідних владних повноважень з урахуванням публічних інтересів;

2) нормативний характер - адміністративна процедура врегульована адміністративно-правовими нормами;

3) індивідуальний характер - прийняте у справі рішення стосується конкретних фізичних або юридичних осіб;

4) безспірний характер - предметом адміністративної процедури є індивідуальні адміністративні справи, в яких не вирішуються суперечки і не розглядаються скарги осіб на дії та рішення публічної адміністрації;

5) стадійний характер - передбачає послідовну реалізацію декількох стадій за умови, що кожен наступний етап має своєю «відправною точкою» правовий результат попереднього етапу;

6) особлива спрямованість - не має своїм результатом застосування примусових заходів, її мета полягає у забезпеченні реалізації прав або обов'язків певного суб'єкту правовідносин у сфері державного управління;

7) завершується прийняттям відповідного нормативного акту, обов'язкового для виконання [205, с. 696].

Запропоновані науковцями ознаки, що характеризують адміністративну процедуру, дещо збігаються, що дає підстави говорити про наявність універсальних ознак, які притаманні більшому колу наявних у наукових колах поглядів на суть досліджуваної правової категорії.

Тож пропонуємо виділити ознаки, що притаманні та характеризують саме адміністративні процедури застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю: - чітко регламентовані правовими нормами; - мають публічний та владний характер; - регламентують діяльність суб'єкта публічної адміністрації та об'єкта регулюючого впливу; - метою провадження виступає належна реалізація та адміністративно-правова охорона гарантованих дитині з інвалідністю прав; - спрямовані на отримання конкретного результату їх здійснення, як наслідок породжують нові права чи обов'язки суб'єктів; - за певних обставин мають стадійний характер; - характеризуються відсутністю спірного змісту.

Для забезпечення повного розуміння сутності адміністративної процедури, в питаннях застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю, доцільно визначити її види.

З урахуванням комплексного характеру адміністративних процедур і широкого спектру їх можливого застосування логічно постає питання виокремлення видів адміністративних процедур: заявні, які виникають виключно за наявності заяви правосуб'єктної особи; втручальні, які виникають за ініціативи суб'єкта публічної адміністрації, за наявності для цього правових підстав. З цих двох видів адміністративних процедур вже визначаються більш конкретні види, здійснення яких і забезпечує процедуру охорони та реалізації прав особи, а саме: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні тощо [101, с. 201-202].

Класифікація видів адміністративних процедур, запропонована С. Агафоновим, базується на завданнях і компетенції органів державної влади. Автор виділяє наступні їх види: організаційні процедури; нормотворчі процедури; інформаційні

процедури; пов'язані із здійсненням організаційно-технічних дій; пов'язані з розподілом, перерозподілом і делегуванням повноважень; пов'язані із здійсненням юридично значущих дій; контрольно-наглядові; пов'язані з розглядом пропозицій і заяв, і інші юрисдикційні процедури; координації і взаємодії; що реалізуються у сфері охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки, а також забезпечення безпеки особистості та ін. [206, с. 14].

На основі проведеного аналізу поглядів науковців, стосовно адміністративних процедур, в цілому в галузі адміністративного права та діяльності публічної адміністрації зокрема, вбачаємо за необхідне провести власну класифікацію адміністративних процедур застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю. Дану класифікацію здійснено з урахуванням завдань та повноважень, якими наділені органи публічної адміністрації стосовно охорони прав дітей з інвалідністю.

1) *Нормотворча*. Однією із форм адміністративно-правової охорони, в межах нашого дослідження, виділено правоустановчу діяльність органів публічної адміністрації. Тож одним із адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю можна назвати нормативно-правовий акт. Саме завдяки цим актам встановлюються загальнообов'язкові правила поведінки, що врегульовують відносини у певній сфері та спонукають їх учасників до правомірної поведінки, уникаючи посягань чи порушень прав інших членів суспільства. Для забезпечення існування демократичного, правового та соціально спрямованого суспільства, невід'ємною складовою виступає нормотворення публічної адміністрації. Така її діяльність має основоположну мету – врегулювання суспільних правовідносин, забезпечення їх розвитку в рамках права, забезпечення правопорядку, шляхом удосконалення існуючих правил.

Головне призначення нормотворчості, на думку О.Ф. Скакун – формулювання нових правових норм, котрі притаманні соціальним відносинам, тобто моделювання суспільних відносин, які з позицій держави або громадянського суспільства є припустимими чи необхідними. Зміна чинних і скасування застарілих правових

норм сприяють утвердженню нових норм, і вони входять до складу нормотворчості [207, с. 311].

Оскільки нормотворча діяльність, як підкреслює А. Нечипоренко, відноситься до публічно-правової сфери, тобто спрямована на встановлення регулятивного впливу на суспільні відносини, порядок її здійснення має бути точно й детально зафіксований з метою запобігання можливості будь-яких порушень прав і свобод людини і громадянина. Необхідно також наголосити на тому, що нормотворчість здійснюється у процесуальній формі [208, с. 377].

З метою забезпечення законності у нормотворчій сфері Конституцією України, зокрема, визначаються: коло суб'єктів, що наділені правом видавати нормативно-правові акти в державі; форми нормативно-правових актів, у яких ці органи здійснюють правове регулювання; межі повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виключно в яких вони можуть здійснювати нормотворчу діяльність [209, с. 50].

Враховуючи особливість та специфіку такого суб'єкта адміністративно-правових відносин, як дитина з інвалідністю, варто відзначити, що його правове становище регламентується Законом України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, норми якого передбачають обов'язок держави, в особі її органів та органів місцевого самоврядування, удосконалювати законодавство про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері, та забезпечити належні умови для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності [7].

Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII передбачено обов'язок держави, в особі її органів та органів місцевого самоврядування, щодо осіб з інвалідністю, який виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших

умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті [44].

Тобто завдяки адміністративній процедурі нормотворення, в межах держави здійснюється встановлення та санкціонування загальнообов'язкових правил або правил адміністративно-територіальних одиниць, щодо правомірної поведінки всіх учасників суспільних відносин стосовно дітей з інвалідністю, з метою попередження і недопущення порушень гарантованих їм прав, для повноцінної, безбар'єрної соціалізації.

2) *Інформаційна*. Інформаційна діяльність органів публічної влади займає одне з важливих місць у напрямку розбудови правового суспільства. За нормами Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування» від 23.09.1997 № 539/97-ВР, для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування їх інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації: випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо; проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування; підготовка і проведення теле- і радіопередач; - забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування [210].

Інформативним та максимально затребуваним джерелом інформації щодо прав та інтересів учасників суспільних відносин, що розповсюджується публічною владою, наразі виступає Інтернет, завдяки впровадженню е-врядування.

Як відзначає О. Бузулук, сучасний етап розвитку суспільства характеризується постійним підвищенням ролі інформаційних ресурсів в усіх сферах його життєдіяльності, особливо в галузі управління на рівні місцевого самоврядування [211, с. 114].

Успішна інформаційна діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування є нині необхідною умовою існування та розвитку незалежної

держави. Саме від спроможності державного апарату на підставі отриманої інформації формувати сенси залежить майбутнє країни. Зусилля щодо інформування населення про діяльність держави значно сприяють становленню громадянського суспільства, насамперед, через формування відповідних громадських настроїв і уподобань [212, с. 250].

Інформаційна адміністративна процедура стосовно прав особи, знайшла своє застосування в загальнонаціональному просвітницькому проекті Міністерства юстиції «Я маю право!», його метою було визначено підвищення юридичної обізнаності українців щодо гарантованих їм прав і порядку їх реалізації, охорони та захисту.

3) *Правозастосовча*. Застосування означеної адміністративної процедури, при здійсненні адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризується як реальний засіб втілити гарантоване державою право, отримати позитивний результат, скористатись благами, які це право включає.

Як доречно відмічає Б.В. Малишев, реалізація норм права пов'язана з правомірною поведінкою суб'єктів. Процес перетворення положень норми права в конкретні обов'язки та права суб'єктів у межах відповідних правовідносин має назву – реалізація норм права [160, с. 8].

Деякі науковці помилково визначають правозастосування, як процес, що притаманний тільки органам публічної адміністрації.

Хоча професор П.О. Недбайло, прогресивно для свого часу вважав, що застосовувати норми права можуть не тільки посадові особи, але і громадяни, хоча вони не можуть видавати індивідуальні акти застосування норм права і повинні звертатися до компетентних державних органів [213, с. 112].

Втілення даної адміністративної процедури може відбуватись шляхом звернення суб'єкта, наділеного відповідним правом (дитина з інвалідністю, її батьки або особи, що їх замінюють) або за власної ініціативи органу публічної адміністрації, в силу закону або в ході реалізації своїх повноважень.

Якщо розглядати першу обставину, коли відбувається особисте звернення суб'єкта, то в даному випадку йдеться про надання адміністративної послуги.

Згідно норм Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III дитина з інвалідністю - дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту [7]. Проте сама по собі дана норма Закону не наділяє дитину, яка має розлад функцій організму, статусом дитини з інвалідністю. За Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII, інвалідність як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [44].

Тож для можливості користування правами, що гарантовані дитині, яка має ознаки інвалідності, потрібно шляхом правозастосування отримати статус дитини з інвалідністю. Закріплення за дитиною цього статусу породжує наступні права, та відповідно обов'язок публічної адміністрації, застосовуючи адміністративну процедуру, забезпечити реалізацію: 1) у сфері освіти – право на здобуття освіти на умовах інклюзії, з урахуванням висновків медико-соціальної експертизи та пільги у сфері надання освітніх послуг; 2) у сфері соціалізації – право на відсутність дискримінації та поваги до честі і гідності, відсутність будь-яких проявів насильства та знущань, на доступність комунікації із суспільством та право на отримання відкритої інформації з будь-яких джерел; 3) у сфері працевлаштування – право на працевлаштування на спеціальні робочі місця, в межах встановлених квот; 4) у сфері доступності інфраструктури – право на доступ до будь-яких установ, підприємств, закладів на зазнаючи перешкод; 5) у сфері планування та забудови населених пунктів – право на врахування особливих потреб дітей з інвалідністю на розумне пристосування та універсальний дизайн; 6) у сфері житлових умов – право на забезпечення належними житловими умовами таких дітей та членів їх сімей, з відповідним пристосуванням до їх потреб; 7) у сфері соціальної допомоги – право на матеріальне забезпечення, пільги, реабілітацію.

При цьому, деякі з них реалізуються шляхом звернення самого суб'єкта (дитини з інвалідністю, її батьків або осіб, що їх замінюють), деякі з ініціативи органу публічної адміністрації.

4) *Правоохоронна*. Дана адміністративна процедура включає в себе діяльність органів публічної влади щодо організації та здійснення контролю і нагляду за дотриманням нормативно-правових актів, якими гарантуються та охороняються права дітей з інвалідністю, іншими суб'єктами суспільних правовідносин, в тому числі і посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. Варто звернути увагу на ту обставину, що правоохоронна адміністративна процедура у сфері охорони прав, не включає в себе засоби щодо захисту та відновлення порушених прав.

В рамках даної процедури свою діяльність здійснюють Уповноважений Президента України з прав дитини, який покликаний здійснювати забезпечення належних умов для реалізації громадянських, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, беручи до уваги необхідність особливого піклування про дитину, на виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав дитини, шляхом моніторингу [214] та Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю, який покликаний здійснювати забезпечення належних умов для реалізації громадянських, соціальних, економічних та культурних прав і законних інтересів людей з інвалідністю, недопущення їх дискримінації, виховання поваги до особливостей таких людей, визнаючи пріоритетність міжнародних стандартів з інтеграції людей з інвалідністю у життя суспільства, враховуючи вимоги Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, шляхом моніторингу [215].

В.П. Беляєв, характеризує контроль, як перевірку відповідності результатів заданим параметрам, його цілям, його суть полягає в тому, що уповноважені органи та особи з'ясовують, чи відповідає діяльність підконтрольних об'єктів нормативним приписам і нормативним правовим актам, поставленим перед ними завданням, і безпосередньо вживають заходів щодо усунення «відхилень». Сутність нагляду, на думку автора, полягає у забезпеченні законності та правопорядку шляхом виявлення та усунення допущених порушень закону, а також в їх попередженні [216, с. 35].

Як відзначає В.О. Величко, оскільки саме контроль за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування, безпосередньо виступає однією з найважливіших функцій державної влади, він безпосередньо пов'язаний з організацією виконання норм права, з реалізацією суб'єктами правовідносин своїх прав і обов'язків, дотриманням і охороною прав і свобод людини і громадянина [217, с. 96].

Реалізація даної адміністративної процедури має різні прояви та порядок, в залежності від сфери її застосування. Наприклад, у сфері освіти, ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності передбачено обов'язок закладу освіти забезпечити безперешкодний доступ до будівель, групових приміщень, якщо планується провадження освітньої діяльності для дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення [218]. У разі незабезпечення такої доступності заклад освіти, за рішенням органу публічної адміністрації не отримає або буде позбавлений ліцензії на провадження освітньої діяльності.

Стосовно забудови населених пунктів, центральний орган виконавчої влади у сфері містобудування та його органи на місцях, здійснюють контроль за дотриманням розумного пристосування та універсального дизайну, під час погодження проектної документації.

За нормами Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, ч. 3 ст. 18 передбачено обов'язок органів опіки та піклування здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей [7].

Тож, підсумовуючи отримані результати дослідження, наявні погляди на поняття «адміністративна процедура», пропонуємо у сфері застосування засобів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, визначити її як нормативно регламентований порядок реалізації суб'єктами адміністративно-правових відносин правоустановчих, інформаційних, правозастосовчих та правоохоронних заходів, з метою попередження та уникнення порушень прав дітей з інвалідністю та проявів дискримінації в процесі їх реалізації.

Враховуючи завдання і повноваження органів публічної адміністрації, які направлено за застосування засобів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, з метою створення інклюзивного оточуючого середовища з відсутністю будь-яких проявів дискримінації та насильства, щодо таких дітей, запропоновано виділити: нормотворчу адміністративну процедуру; інформаційну адміністративну процедуру; правозастосовчу адміністративну процедуру; правоохоронну адміністративну процедуру.

Висновки до Розділу 2

Узагальнюючи результати дослідження організації здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, ми зробили такі висновки.

Проаналізувавши суть та форми адміністративно-правової охорони визначено, що публічне адміністрування, одним із своїх напрямків, визначених функціями і повноваженнями державних органів та органів місцевого самоврядування, має реалізацію державної політики та здійснення контрольних-наглядових і обслуговуючих заходів превентивного характеру, з метою здійснення адміністративно-правової охорони і недопущення порушень прав дітей з інвалідністю. З'ясовано поняття публічного адміністрування охорони прав дітей з інвалідністю, яке здійснюється у певних формах. Пропонуємо форму адміністративної діяльності розуміти як зовнішнє оформлення діяльності органів публічної адміністрації, що проявляється у реалізації їх функцій, вчинення процедурних дій, визначених на рівні нормативно-правових актів. Сформовано поняття та ознаки форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, виділено їх види : правоустановча, правозастосовча, правоохоронна.

Досліджено поняття методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, що застосовуються публічною адміністрацією для створення сприятливих умов для повноцінної реалізації своїх прав такими дітьми. Виділено характерні ознаки цих методів, що сприяють відмежуванню їх від інших методів адміністративного права та публічного регулювання. Проведено класифікацію

методів та з'ясовано умови та сфери їх реалізації, з урахуванням доктрини адміністративного права та наукових поглядів у цьому напрямку.

У ході дослідження адміністративних процедур діяльності публічної адміністрації, у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, з'ясовано зміст адміністративно-правових засобів охорони, що забезпечують попередження порушення прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідністю, запроваджуються та застосовуються органами публічної адміністрації з метою забезпечення реалізації такими дітьми всіх прав людини й основоположних свобод. Визначається, що адміністративна процедура в цілому характеризується як чітко регламентований порядок діяльності органів публічної адміністрації, щодо реалізації їх безпосередніх функцій і завдань, метою якої виступає прийняття адміністративного рішення. Здійснюється класифікація видів адміністративних процедур застосування заходів охорони прав дітей з інвалідністю та надається їх характеристика.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

3.1. Зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та можливі шляхи адаптації в Україні

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) в даний час у світі налічується понад 1 мільярд людей з інвалідністю, тобто 15% населення світу. Міжнародні правозахисні організації наголошують на тому, що включення осіб з інвалідністю в суспільне життя як повноцінних учасників є важливою умовою дотримання прав людини, сталого розвитку, миру та безпеки. Відтак особи з інвалідністю частіше зазнають несприятливих соціально-економічних результатів, таких як низький рівень доступності освіти, погіршення стану здоров'я, низький рівень зайнятості та, як наслідок, високий рівень бідності.

Світова спільнота, прийнявши Декларацію про права інвалідів [219], як міжнародний акт рекомендаційного характеру, визнає необхідність пристосовувати національне законодавство та умови реалізації державної політики країн-учасниць до потреб осіб з інвалідністю, з метою гарантування їм рівних з іншими членами суспільства прав та свобод і надання можливості повноцінно користуватись цими правами, забезпечуючи їх правову охорону.

У 2006 році відбувається прийняття Конвенції про права осіб з інвалідністю, якою підтверджено загальність, неподільність, взаємозалежність і взаємопов'язаність усіх прав людини й основоположних свобод, а також необхідність гарантувати особам з інвалідністю повне користування ними без дискримінації та регламентовано зобов'язання держав-учасниць вживати всіх належних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, що визнаються в цій Конвенції для усунення дискримінації за ознакою інвалідності з боку будь-якої особи [3].

Україна, прагнучи бути повноправним учасником міжнародних правовідносин, розвиваючись шляхом демократизму, ратифікувала визначені вище міжнародні правові акти та визнала їх обов'язковість при формуванні та реалізації державної політики у сфері правової охорони прав дітей з інвалідністю.

Втілюючи програму заходів передбачених Конвенцією, Кабінетом Міністрів України, для забезпечення реалізації прав і задоволення потреб осіб з інвалідністю, було затверджено «Державну цільову програму «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року» [4].

Проте, незважаючи на визнання цих зобов'язань, в Україні досі залишається вкрай складна ситуація з питанням забезпечення дітям з інвалідністю рівних можливостей та доступності усіх сфер життя. Вони, як і раніше зазнають певних утисків і дискримінації за ознаками своєї інвалідності, суспільство не готово прийняти таких дітей та забезпечити їм можливість повноцінного зростання і розвитку, шляхом реалізації власних інтересів та потреб в повній мірі.

Рух українського суспільства в бік побудови і розвитку демократичної, правової та соціально-орієнтованої держави, утворення сучасної та пристосованої до вимог суспільства та кожної людини системи органів публічної адміністрації, вимагає відповідно запровадження новітніх підходів до формування і шляхів реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

Обравши одним із важливих пріоритетів державної політики європейську інтеграцію, Україна повинна забезпечити адаптацію норм національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та його відповідність ратифікованим міжнародно-правовим актам.

Прогресивні країни, прямуючи до інтегрованого цивілізованого суспільства, керуються загальною стратегічною метою – забезпечення повноцінної участі людей з інвалідністю в суспільному житті та вирішення питань, пов'язаних з залученням громадян з інвалідністю до всестороннього активного життя [220, с. 148].

Перспективи такої інтеграції були окреслені Планом дій «Україна – Європейський Союз», яким визначено, що швидкість прогресу у відносинах буде повністю залежати від зусиль України та конкретних досягнень у виконанні

зобов'язань щодо спільних цінностей. Серед цих цінностей було окреслено посилення діалогу та співробітництва щодо соціальних питань та забезпечення наближення стандартів України до стандартів і практики Європейського Союзу, зокрема у сфері соціальної політики [221].

С.К. Корнієнко та О.М. Петроє відзначають, що незважаючи на суттєві зміни у підходах до вирішення питань дітей з інвалідністю, вони продовжують належати до найбільш соціально незахищених категорій громадян. Держава суттєво відстає від європейських держав за рівнем соціального захисту дітей з інвалідністю. В Україні простежується відсутність системності та послідовності дій у процесі реформування соціальної сфери. Не має цілісної та комплексної стратегії державної політики у сфері соціального захисту дітей з інвалідністю, яка являє собою сукупність різноманітних видів слабо обґрунтованих і не підкріплених можливостями бюджетного фінансування пільг, виплат тощо. Заходи, які вживалися, були безсистемними та не мали суттєвого ефекту, істотно не вплинули на покращення життя дітей з інвалідністю [50, с. 40].

Вирішення наявних проблем у сфері охорони прав дітей з інвалідністю потребує реалізації певних кроків, зокрема удосконалення процедури публічного адміністрування, законодавчої бази, пристосованої до права країн Євросоюзу, формування правосвідомості членів суспільства та спонукання їх до правомірної поведінки, зокрема у сфері охорони та дотримання прав дітей з інвалідністю, що забезпечить таким дітям повну соціалізацію та повноцінну участь у житті суспільства.

Україна має остаточно відійти від розуміння інвалідності як медичної проблеми, держава та її органи мають запровадити політику не соціального утримання таких дітей, а політику організатора пристосування оточуючого середовища до їх потреб, надаючи максимальну можливість самостійно реалізовувати свої права у сфері освіти, культурного розвитку, реабілітації тощо.

Практика Європейського Союзу побудована на вирішенні питань охорони прав осіб з інвалідністю виходячи із розуміння гарантованості та охорони прав людини,

що забезпечує особі з інвалідністю статус повноцінного учасника соціуму, здатного до самореалізації та користування своїми правами.

Науковцями обґрунтовується необхідність розробки та реалізації активної державної політики, яка полягає у створенні політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних умов і гарантій для забезпечення всебічних потреб неповнолітніх осіб, в тому числі з інвалідністю, реалізації їх творчого потенціалу, стимулювання активної життєвої позиції тощо [222, с. 60].

Це зумовлює актуальність наукових пошуків у напрямку формування та реалізації політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, звертаючи увагу на провідний зарубіжний досвід з цього приводу, а також потребує детального та ґрунтовного аналізу права інших країн, для виділення можливих шляхів його запровадження в національній доктрині адміністративного права загалом та адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю зокрема.

Серед науковців, які займались пошуками шляхів реалізації державної політики у сфері прав осіб з інвалідністю, в тому числі і дітей, варто відзначити роботи: М. Авраменко, С. Богданова, Н. Болотіна, В. Венедіктов, С. Венедіктов, С. Вавженчук, А. Дакал, М. Іншин, О. Паровишник, С. Пасічніченко, Є. Соболю, М. Шумило, Л. Шумна та ін.

Тож пропонуємо, в межах нашого дослідження, охарактеризувати зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та сформулювати можливі шляхи адаптації в Україні.

В даний час, державній політиці Канади стосовно прав осіб з інвалідністю, приділяється суттєва за останні тридцять п'ять років увага. Безумовно, важливим кроком на шляху її реалізації було закріплення, у розділі 15 Канадської хартії прав і свобод, гарантованих державою прав осіб з інвалідністю [223, с. 2].

Беручи до уваги факт визнання Канадським законом про права людини того, що всі особи повинні мати можливість, рівну іншим особам, забезпечувати собі життя, яке вони здатні та бажають мати, і реалізовувати свої потреби без дискримінації, зокрема, на основі інвалідності, було запроваджено Закон про забезпечення безбар'єрної Канади, який доповнює права осіб з інвалідністю, гарантованих згідно

з Канадським законом про права людини. Ініціативний та системний підхід державної влади в питаннях негайного виявлення, усунення та запобігання бар'єрам на шляху осіб з інвалідністю, передбачає забезпечення доступності та розробку мінімальних стандартів доступності і контроль їх дотримання з боку всіх учасників суспільних відносин, що зачіпають права осіб з інвалідністю.

Для забезпечення належної реалізації державної політики у сфері охорони прав осіб з інвалідністю та забезпечення повної доступності інфраструктури, послуг, в Канаді запроваджено інститут Уповноваженого з питань доступності, який виступає членом Канадської комісії з прав людини, наділяється повноваженнями здійснювати контроль щодо забезпечення відсутності бар'єрів, надавати інформацію або поради щодо питань, які виникають внаслідок адміністрування та виконання цього Закону про доступність; складати письмові звіти щодо питань реалізації норм цього Закону. Серед його повноважень передбачено звітування про свою діяльність.

Одним із важливих напрямків державної політики Канади у сфері правової охорони прав осіб з інвалідністю є суттєва підтримка та розвиток громадських формувань та рухів, які визначають своєю основною метою - захист прав осіб з інвалідністю, лобіювання на всіх рівнях влади запровадження безбар'єрної політики та законодавства для людей з інвалідністю, головним чином у сферах зайнятості, транспорту, освіти та житла. Активісти працюють над тим, щоб побудувати почуття самобутності у спільноті інвалідів, висвітлюючи загальний досвід недоступності та дискримінації. Канадські активісти з питань інвалідності досягли надзвичайного успіху на обох фронтах, сприяючи підвищенню обізнаності, серед населення, з питань інвалідності, що призвело до прийняття прогресивного законодавства щодо забезпечення певних прав та можливостей.

Як стверджує Дебора Стінстра, канадське законодавство про права людини не буде ефективно впроваджено в Канаді без моніторингу та пропагандистських зусиль людей з інвалідністю. Більшість основних успіхів у галузі прав людини відбулися через те, що особи чи групи людей з інвалідністю заявляли про свої права, взаємодіючи із судами чи трибуналами з прав людини, і ілюстрували, як канадська

політика та практика не враховує їх досвід. І саме через такий тип адвокації може початися трансформаційна інклюзія [224].

Для оцінки ефективності державної політики у сфері охорони прав осіб з інвалідністю застосовується рівень інтеграції таких членів суспільства до соціуму. В цьому аспекті використовується показник рівня інтегрованості людей без інвалідності як норма, відповідно метою політики визначається - забезпечення досягнення особами з інвалідністю тих самих стандартів, що і особи без ознак інвалідності. Якщо такі показники не співпадають, це може призвести до різних форм дискримінації [225].

Як відзначає А.С. Чирва, аналізуючи інклюзивну освіту у навчальних закладах Канади, її закони містять положення про інклюзивну та повну участь студентів з особливими потребами, які передбачають розроблення інклюзивних навчальних планів і програм, політики й послуг, навчального обладнання, методів навчання та методологію оцінювання початкового й подальших етапів. Крім того передбачено подолання існуючих бар'єрів, забезпечення наявних потреб; створення доброзичливого середовища через політику толерантності; навчання викладачів із питань інвалідності та особливих потреб; робота з системою середньої освіти щодо сприяння переходу до системи вищої освіти; робота з бізнес спільнотою, направлена на допомогу переходу від вищої освіти до світу праці; збір статистичних даних з метою моніторингу, попередження й поліпшення систематичної дискримінації та управління освітньою політикою і процесами [226, с. 32].

Це свідчить про високі соціальні стандарти в Канаді, завдяки яким соціальна інклюзія створює належні умови для осіб з інвалідністю, забезпечує правову охорону гарантованих їм прав.

Основоположним нормативним актом США, який врегульовує питання правової охорони прав осіб з інвалідністю, виступає Закон про американців з інвалідністю (ADA). Його нормами передбачено, запровадження та застосування стандартів доступності, які отримали назву - Стандарти ADA (ADA Standards for Accessible Design) [227]. Ними встановлюються мінімальні вимоги до нещодавно спроектованих та побудованих або змінених державних та місцевих урядових

установ, громадських закладів та комерційних об'єктів, щоб вони були легко доступними для використання особами з інвалідністю.

Відповідно до норм цього закону, органам влади та підприємствам було визначено обов'язок забезпечити розумні умови для осіб з інвалідністю (наприклад, реструктуризація робочих місць або модифікація робочого обладнання), державні служби мали привести всі громадські приміщення, шляхом модифікації, до стану доступності, всі телекомунікаційні служби були зобов'язані пропонувати адаптивні послуги для осіб з інвалідністю. Цим законодавчим актом уряд США визначив повну участь, включення та інтеграцію осіб з інвалідністю на всіх рівнях суспільства.

Державна політика у сфері правової охорони прав дітей з інвалідністю в більшості європейських країн а також США, спрямована на формування для таких дітей «незалежного середовища». Суть такої політики полягає у забезпеченні можливостей для дітей з інвалідністю бути частиною соціуму, його різноманітного життя та розвитку, шляхом активної участі у всіх без винятку сферах, не потребуючи сторонньої допомоги. Для самоутвердження і подолання психологічних бар'єрів, дитина з інвалідністю повинна мати можливість та бажання проявити себе активним учасником, тобто держава має надати такій дитині право і можливість самостійно обирати чого вона хоче і як саме вона бажає цього досягти. Таку можливість в США реалізовано шляхом залучення соціальних служб, особливо якщо це стосується дітей з вадами розумового розвитку.

В Сполучених штатах Америки наявність великої кількості вад розумового розвитку серед дітей визнано на рівні держави, дана проблема має статус національної. У зв'язку з цим запроваджено Національну програму боротьби з вадами розумового розвитку, відбувається підготовка відповідних фахівців, що здійснюючи свою діяльність на базі соціальних центрів, прагнуть мінімізувати відстороненість суспільства від таких дітей, реалізуючи державну політику у сфері правової охорони їх прав, залучаючи до освітнього процесу, соціально-реабілітаційних заходів.

Ще однією віхою у включенні осіб з інвалідністю у всі аспекти життя стало визначне рішення «Олмстед проти Верховного Суду» в 1999 році. Постанова вимагає від держав усунути непотрібну сегрегацію осіб з інвалідністю та забезпечити отримання ними послуг у найбільш інтегрованій обстановці, що відповідає їхнім потребам [228].

У Німеччині, за нормами Книги IX Соціального кодексу, людина вважається особою з інвалідністю, якщо існує велика ймовірність того, що її фізична функція, психічні здібності або психічне здоров'я відхиляються від стану, характерного для її віку, більше шести місяців [229], що відповідно ускладнює її участь у суспільстві.

Соціальний кодекс (Sozialgesetzbuch) Німеччини, представляє собою систематизований акт, що складається з дванадцяти книг: I книга - Загальна частина; II книга - Основне забезпечення для осіб, що шукають роботу; III книга - Сприяння зайнятості; IV книга - Загальні положення про соціальне страхування; V книга - Обов'язкове медичне страхування; VI книга - Обов'язкове пенсійне страхування; VII книга - Обов'язкове страхування від нещасних випадків; VIII книга - Благополуччя дітей та молоді; IX книга - Реабілітація та участь осіб з інвалідністю; X книга - Адміністративне провадження та захист соціальних прав; XI книга - Соціальне страхування; XII книга - Соціальне забезпечення.

Наявність такого кодифікованого акту, що врегульовує всі питання та напрямки соціального забезпечення, безумовно вважаємо важливим досвідом, що має бути адаптований до національної правової системи України. Основна мета запровадження такого Соціального кодексу сприятиме спрощенню процесу правозастосування, шляхом використання в процесі охорони та захисту гарантованих державою прав та інтересів громадянина.

На цю обставину звертає увагу О.О. Гірник, визнаючи ефективним засобом вдосконалення правового регулювання здійснення соціального обслуговування фізичних осіб та сімей в Україні і створення умов, які полегшують їм використання нормативного матеріалу на практиці, є систематизація відповідного законодавства [230, с. 232].

Така форма систематизації законодавства як кодифікація, поправу вважається найдосконалішою з існуючих в теорії права. Це один із видів правотворчості, за якого забезпечується системне, нормативне регламентування цього виду суспільних відносин шляхом створення єдиного, юридично і логічно цілого, внутрішньо узгодженого нормативного акта (основ, кодексу), який виражає зміст та юридичну специфіку структурно зумовленого підрозділу системи права [231, с. 471].

Особи з інвалідністю є однією з найбільш вразливих груп населення, яка зазнає бідності та відчуження. Це не повинно бути так, бо ні бідність, ні «інвалідність» не є природними. Люди мають ознаки інвалідності в соціальному контексті. Інвалідність - соціальний продукт. Отже, проблеми спричинені інвалідністю також повинні вирішуватися соціально, і не повинні залишатися виключно відповідальністю особи [232].

Німеччина, як одна з ключових країн-учасниць Європейського Союзу, усвідомивши важливість питання охорони і дотримання прав такої частини свого населення, як діти з інвалідністю, запровадила ряд змін в законодавстві. Так було прийнято закони про боротьбу з дискримінацією та рівність, які покликані посилити цивільний статус осіб з інвалідністю та усунути бар'єри, що заважали дітям з інвалідністю самовизначатись та самореалізовуватись як повноцінним членам суспільства.

Як вказано в Основному законі Німеччини (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), ніхто не може бути обмежений в правах або мати привілеї через стать, походження, расу, мову, країну походження, віросповідання або політичних поглядів. Ніхто не може бути обмежений в правах через ознаки інвалідності [233].

Зазначена норма Основного закону знайшла своє втілення та розширене трактування і регламентацію в нормах спеціального Закону ФРН «Про загальне рівне ставлення» (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz), метою якого є запобігання або ліквідація дискримінації за расовою чи етнічною приналежністю, статтю, релігією чи переконаннями, інвалідністю, віком чи сексуальною ідентичністю [234].

Завдяки його нормам Німеччина прагне не захищати порушені права будь-якої особи, в тому числі особи з інвалідністю, а запобігти їх порушенням та проявам

дискримінації у всіх сферах суспільного життя: працевлаштування, самозайнятості особи, оплати праці та звільнення, доступності професійної орієнтації, професійного навчання та освіти, соціального захисту та охорони здоров'я, доступності товарів та послуг, інших об'єктів інфраструктури.

Позитивним аспектом державної політики республіки Німеччина в питаннях забезпечення охорони прав людини, в тому числі дітей з інвалідністю, вважаємо утворення в структурі Федерального міністерства у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді (Das Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) окремої структурної одиниці - Федерального агентства по боротьбі з дискримінацією (der Antidiskriminierungsstelle des Bundes), яке є незалежним контактним центром для людей, які постраждали від дискримінації.

Першочерговими завданнями даного Агентства є зв'язки з громадськістю, заходи щодо запобігання дискримінації з причин, зазначених у законодавстві та проведення наукових досліджень щодо виявлення можливих підстав для дискримінації з метою усунення цих недоліків та попередження порушень прав особи. Не менш вагомими є завдання, пов'язані з консультуванням осіб, які зазнали дискримінації щодо можливих засобів захисту своїх прав, проведення заходів щодо мирного врегулювання ситуації між сторонами конфлікту, контролем за діяльністю інших органів публічної влади у сфері дотримання прав особи та уникнення випадків дискримінації, – в разі їх виявлення органом, який порушив закон, негайно надається відповідне застереження [234].

Також варто відзначити, що окрім державних структур, покликаних реалізовувати державну політику у сфері охорони прав осіб з інвалідністю, в тому числі дітей, в Німеччині діє Асоціація боротьби з дискримінацією (Der Antidiskriminierungsverband Deutschland) - парасолькова організація незалежних антидискримінаційних бюро та консультаційних центрів. Організації, що входять до її складу, мають багаторічний досвід антидискримінаційної роботи, зосереджуючись на консультуванні та розширенні можливостей тих, хто постраждав від дискримінації. Основною метою Асоціації є сприяння встановленню антидискримінаційної культури в Німеччині.

З метою детального регламентування питань охорони прав осіб з інвалідністю в Німеччині прийнято Федеральний Закон «Про рівність людей з інвалідністю» (Gesetz zur Gleichstellung von Menschen mit Behinderungen) [235], який визначає своїм завданням усунення та запобігання наявності перешкод і бар'єрів для людей з інвалідністю, а також гарантування їх рівноправної участі в житті суспільства, надання їм можливості вести самостійне життя без стороннього втручання, враховуючи їх особливі потреби.

Для реалізації заходів щодо охорони прав особи, в тому числі і дітей з інвалідністю, в Німеччині 28 жовтня 2020 року Федеральним агентством по боротьбі з дискримінацією презентовано «AnDi» - антидискримінаційний мобільний додаток, який допомагає знайти найближчий консультаційний центр, надає можливість повідомити про дискримінацію моніторинговим органам, при цьому не має значення, чи сама особа яка про нього повідомила зазнала дискримінації чи просто була свідком такої дії. Варто відзначити, що така можливість спрощує діяльність федеральних органів та органів земель щодо попередження фактів дискримінації та стимулює соціум до правомірної поведінки.

Метою політики Федерального уряду щодо людей з інвалідністю є надання їм можливості самовизначення (включає право на визнання законом, на незалежний спосіб життя, на особисту мобільність, на повагу до приватного життя та на повагу до дому та сім'ї) та участі у всіх сферах суспільного життя на основі рівності, а саме у політичному, соціальному, економічному та культурному житті, рівні можливості в освіті, професійній інтеграції за принципом безбар'єрного суспільства.

Відтак, в Німеччині дослідниками виділяється три сфери здійснення політики щодо інвалідності: компенсація, реабілітація та простір, орієнтований на участь дитини з інвалідністю у суспільному житті [232].

Стосовно політики щодо прав та інтересів осіб з інвалідністю, в тому числі дітей, яка орієнтована на компенсацію, варто відзначити, що вона не має помітного впливу на рівень середнього індивідуального доходу, але ефективна у запобіганні бідності та створенні умов існування таких осіб. Проте дана сфера політичного

регулювання жодним чином не вирішує питання безбар'єрності та відсутності дискримінації за ознакою інвалідності в суспільстві [236].

Однак, як свідчить досвід Німеччини, вміла інституційна структура та збалансоване поєднання різних ідеальних і типових областей необхідні в рамках політики щодо дітей з інвалідністю, оскільки вона покликана, в першу чергу, забезпечити повноцінну участь таких дітей в суспільних відносинах. Односторонні підходи, які містять, наприклад, тільки елементи орієнтовані на компенсацію або тільки елементи, орієнтовані на участь, недоцільні, оскільки відсутність елементів, орієнтованих на компенсацію, збільшує ризик бідності по доходах, відсутність орієнтованих на реабілітацію елементів збільшує ризик ізоляції, відсутність елементів, орієнтованих на участь у суспільному житті, збільшує ризик дискримінації та забезпечує постійне існування перешкод і бар'єрів.

Ще однією країною Європейського Союзу, з цікавим для дослідження досвідом з питань реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, є *Республіка Польща*.

Державна політика країни в напрямку охорони прав дитини з інвалідністю, ґрунтуючись на нормах Конвенції про права дитини від 20.11.1989, формується на основі визнання суб'єктивності дитини, тобто дитина перестала бути лише одержувачем послуг, об'єктом турботи та соціальних заходів [237, с. 31].

Про це, до речі, також зазначив О. Ткачук, вважаючи, що розгляд проблем інвалідності через призму прав людини фактично визнає необхідність того, щоб людей з інвалідністю розглядали в якості суб'єктів, а не об'єктів права. Дотримання прав осіб з інвалідністю це не тільки реалізація конкретного права конкретної особи, це забезпечення можливостей рівного ефективного здійснення такими особами всіх прав людини без будь якої дискримінації [238, с. 102-103].

Одним із напрямків державної політики Польщі, в питаннях прав дітей з інвалідністю, є реалізація урядових програм «Доступність плюс» та «Будинки без бар'єрів» у рамках пакету «Мій дім», спрямованих на забезпечення доступності для таких дітей або її вдосконалення, в напрямках архітектурної, цифрової доступності та доступності інформації і спілкування. Законодавчою основою цих програм стали

норми Закону від 19 липня 2019 року «Про забезпечення доступності для людей з особливими потребами» (Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami) [239]. Допоміжним нормативним актом, що забезпечує конкретизацію процедури та вимог щодо цифрової доступності, є Закон «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ» (Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych) [240]. В Україні, на відміну від Польщі, питання забезпечення доступності інфраструктури для потреб дітей з інвалідністю регулюється великою кількістю законодавчих актів, що ускладнює їх сприйняття та процедуру застосування.

Протягом багатьох років політика щодо дітей з інвалідністю еволюціонувала від елементарного догляду у закритих закладах до навчання на умовах інклюзії та реабілітації. Завдяки освіті та реабілітації діти з інвалідністю стають активними, стаючи рушійною силою для подальшого розвитку в галузі політики щодо них самих. Були створені організації, що об'єднують людей з інвалідністю, їхні сім'ї та правозахисників, борючись за кращі умови життя для таких дітей. Її ефективна реалізація забезпечується дією принципу стандартизації (нормалізації), головною позитивною ознакою якого є простий скринінг організації діяльності, спрямованої на поліпшення умов життя дітей з інвалідністю у всіх можливих сферах. Постулати цього принципу можна легко перетворити на практичні та загальнозрозумілі настанови щодо освітньої діяльності та організації навколишнього простору для дітей з інвалідністю.

А. Краузе, характеризує дію даного принципу як спрямовану на нормалізацію умов життя дітей з інвалідністю, що має велике значення для культурної та соціальної інтеграції цих дітей. Створені умови для участі в культурі та соціальному житті сприяють як соціальній інтеграції, так і розширюють коло соціальних ролей, доступних таким дітям [241, с. 60].

У сфері охорони прав дітей з інвалідністю Нормалізація передбачає прийняття таких дітей з притаманними їм ознаками інвалідності, пропонуючи їм ті ж умови, що й іншим громадянам. Цей принцип включає усвідомлення нормального ритму життя, нормальний ритм дня, тижня, року і самого життєвого циклу. Він включає в

себе нормальні умови життя - житло, навчання, зайнятість, фізичні вправи, відпочинок і свободу вибору, в яких раніше відмовляли дитині з інвалідністю.

Теорія нормалізації включає «гідність ризику», а не робить акцент на «захист», і заснована на концепції інтеграції в життя суспільства. Гідність ризику це ідея про те, що самовизначення і право на розумний ризик необхідні для гідності і самоповаги особистості, і тому не повинні перешкоджати надмірно обережні опікуни, стурбовані своїм обов'язком піклуватися про дитину з інвалідністю.

Р. Перске в своїй роботі відзначав, що надмірний захист може здаватися добрим, але може бути насправді злим. Надлишок турботи може гнітити дитину емоційно, позбавити їхнє життя сподівань та очікувань, і як результат - позбавити їх гідності. Надмірна турбота може перешкодити дитині стати тим, ким вона могла стати. Багато з наших кращих досягнень припадали на важкий шлях: ми ризикували, падали, страждали, брали себе в руки і пробували знову. Іноді нам це вдавалося, а іноді ні. Проте, нам дали шанс спробувати. Цих шансів потребують і діти з інвалідністю. Проте, звичайно мова йде про розумні ризики. Знати, які шанси розумні, а які ні - це новий навик, який необхідно придбати. Тож держава має запровадити таку політику у сфері прав дітей з інвалідністю, щоб допомогти знайти належний рівень ризику, на який ці діти мають право [242, с. 24].

Серйозна увага з боку держави, в питаннях охорони прав дітей з інвалідністю, приділяється профілактиці домашнього насилля проти таких дітей. Дієвим профілактичним заходом у цьому напрямку є запровадження практики так званих «блакитних карток» (Niebieskie karty).

13 вересня 2011 р Рада міністрів Республіки Польща видала розпорядження Про процедуру «Блакитних карток» та форми «Блакитної картки» [243], яке набрало чинності 18 жовтня 2011 року. Цим розпорядженням визначено правило щодо участі в процедурі міждисциплінарних груп та робочих груп (які кожна комуна зобов'язана була створити) та завдання, які покладаються на поліцію, представників охорони здоров'я, освіти, та муніципальних комісій з вирішення проблем алкоголю та соціальних працівників.

«Блакитна картка» складається з двох частин, які оформляються поліцією при втручанні у домашнє насильство: «Блакитна картка» А - фіксує відомості про ситуацію та про те, що було виявлено, а також про те, які дії були вжиті; «Блакитна картка» В - описує обставини у справах домашнього насильства та контактні дані установ, до яких жертва може звернутися за допомогою.

Дуже важливою обставиною у профілактиці та попередженні насильства проти малозахищених верств населення, щоб не було можливості вплинути на жертву є те, що реакція службових осіб на факт насилля не потребує згоди самої жертви.

Про ефективність процедури «Блакитних карток» наголошується у Звіті про національне впровадження програми попередження насилля у сім'ї на 2014-2020 рр., в ньому відзначається, що процедура «Блакитних карток» однозначно є основним інструментом, який використовується в процесі надання підтримки людям, які відчувають різні види домашнього насильства. Про це свідчать не лише думки, висловлені з цього приводу працівниками допоміжних установ, а також той факт, що 40% опитаних осіб відзначили високий рівень ефективності такої практики, як правило, проблема домашнього насильства вирішується завдяки цьому [244, с. 5-6].

Безумовно, заслуговує на увагу досвід *Швеції* в питаннях охорони прав дітей з інвалідністю.

У 2007 році Державна аудиторська служба та Державне казначейство країни, за результатами проведення досліджень прийшли до висновку, що мета, встановлена тодішнім урядом щодо імплементації Конвенції про права дитини, не була досягнута, оскільки сам Уряд та органи влади, муніципалітети, повітові ради та регіони не повністю виконали вимоги Конвенції. Враховуючи отримані результати Уряд дійшов висновку, що для належного забезпечення та правової охорони прав дітей, в тому числі з інвалідністю, бракує оцінок та інформації, які могли б показати причини недоліків та те, що потрібно зробити, щоб перспектива прав дитини мала кращий результат.

Дана проблема була вирішена службою Омбудсмена у справах дітей шляхом розробки та запровадження веб-системи «Max18» (<https://max18.barnombudsmannen.se/max18-statistik/>). Дана система представляє

собою службу статистики, що збирається з різних типів даних, які органи влади та організації постійно додають в процесі своєї роботи.

Статистика у «Мах18» поділена на сім областей, які охоплюють зміст Конвенції про права дитини: рівна цінність та ідентичність; охорона здоров'я; сім'я; захист; вплив та інформація; навчання; дозвілля, культура та відпочинок.

Статистичні дані надходять від Національного агентства з питань освіти, Національної ради з питань охорони здоров'я та соціального забезпечення, Шведської ради з питань запобігання злочинності, Шведського агентства з питань охорони здоров'я, Статистичної організації Швеції, Шведського агентства з питань охорони здоров'я, Центральної асоціації з питань алкоголю та наркотиків, Шведської ради з питань засобів масової інформації, Ради культурних шкіл, Королівської бібліотеки, Шведського агентства соціального страхування та Шведської інспекції охорони здоров'я та догляду.

У 2017 р. Ріксдаг прийняв рішення про нові цілі та напрямки шведської політики стосовно інвалідності, за якими національна мета політики в цьому секторі полягає в тому, щоб з Конвенцією ООН про права інвалідів як відправною точкою досягти рівності в умовах життя та повноцінної участі дітей з інвалідністю у суспільстві, заснованому на різноманітті. Мета повинна сприяти зростанню гендерної рівності та врахуванню перспективи прав дитини. Для досягнення мети Ріксдаг також схвалив пропозицію уряду щодо чотирьох напрямків політики: реалізація принципу універсального дизайну; ліквідація існуючих недоліків у доступності; індивідуальна підтримка та рішення щодо незалежності особистості; запобігання та протидії дискримінації [245].

За для захисту інтересів дитини, враховуючи певні обмеження спричинені наявністю ознак інвалідності, потребу в інформації та спілкуванні для того, щоб кожна дитина була почута Урядом та її думки і побажання щодо державної політики у сфері її прав були враховані, служба Омбудсмена запустила соціальний онлайн проект під назвою «Young Direct» (<https://www.young-direct.it/de/stimmungen-gefuehle/lesen/>). Основна ідея його впровадження полягає в тому, що діти є фахівцями у своїй ситуації і на основі цього можуть ділитися досвідом та думками.

Тож, рішення прийняті публічною адміністрацією, можуть бути більш обґрунтованими та якісними, спрощуючи оцінку впливу запроваджених дій стосовно прав дітей.

Напрямок державної політики Швеції в питаннях охорони прав дітей з інвалідністю передбачає беззастережне підтримання парадигми «Від пацієнта до громадянина», визнаючи її вкрай важливою для сприйняття таких дітей повноцінними та повноправними членами соціуму, покладаючи відповідальність за політику щодо інвалідності у сфері прав дитини на установи публічної адміністрації.

Проаналізувавши досвід деяких країн європейського співтовариства щодо формування та реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю та осіб з ознаками інвалідності загалом, варто відзначити важливе значення і вагомий внесок в цьому напрямку самих осіб з інвалідністю. Саме вони, зазнаючи постійних утисків, обмежень, насилля, відсутності можливостей активно зростати та жити в суспільстві, мають уявлення і конкретні побажання стосовно того як має змінитися їхнє життя і що саме має для того вжити не тільки держава, а й суспільство загалом.

Завдяки співпраці дітей з інвалідністю з громадськими організаціями, що прагнуть вдосконалити політику з охорони прав таких дітей, держави та місцевих громад, забезпечується розробка законодавчих актів і стратегій, впроваджуються заходи щодо реалізації Конвенцій про права дитини та про права осіб з інвалідністю, вдосконалюється державний апарат, запроваджуються заходи профілактики інвалідності, реабілітації та інтеграції таких дітей у життя суспільства.

Тож, Україна має враховувати позитивний зарубіжний досвід для запровадження політики нового формату у питаннях охорони прав дітей з інвалідністю, забезпечувати їх залучення до всіх процесів, що тривають в межах держави, міст тощо, для налагодження та здійснення контрольованого процесу соціалізації таких дітей.

Як відзначають С.К. Корнієнко, О.М. Петров, вирішення цього завдання потребує вжиття системи комплексних заходів із впровадженням комплексного ефективного механізму державними установами для того, щоб на основі чинних

нормативно-правових актів, державно-цільових програм, з достатнім фінансовим підґрунтям, висококваліфікованими кадрами забезпечити дітям з інвалідністю повноцінну участь у житті суспільства. Цей підхід полягає у необхідності проведення конкретних дій, спрямованих передусім на формування толерантного ставлення до дітей з інвалідністю, у результаті чого зменшиться стигматизація дітей з інвалідністю, їх залежність від сторонніх осіб. Потребує перегляду діючі підходи до ролі функції держави не як соціального утримувача, а як організатора повноцінного життя дітям з інвалідністю [50, с. 40].

На думку Т.В. Перегудової, соціальне залучення дітей з інвалідністю є складовою національної політики та необхідною передумовою соціального розвитку країни. На сьогодні очевидним є той факт, що без зміни ставлення суспільства до людей з інвалідністю, охорона та реалізація їх прав є проблематичними. Тільки у межах комплексної системи дій соціальної політики можливо підвищення рівня соціальної інтеграції дітей з інвалідністю та формування правозахисної моделі «інвалідності» [246, с. 47].

При формуванні політики щодо осіб з інвалідністю в Україні, на думку О.М. Галицького, потрібно враховувати існуючі тенденції в зарубіжній політиці і практиці, які є більш інноваційними та прогресивними для їх подальшої імплементації. На жаль, сучасна ідеологія України щодо осіб з інвалідністю, яка відображена в законодавстві та практиці його реалізації, не демонструє послідовності, системності в діях уряду, щодо сутності розуміння та дотримання соціального підходу до проблем осіб з інвалідністю [247, с. 127].

На основі проведеного дослідження процедури формування та реалізації політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю з досвіду таких країн, як Канада, США, Німеччина, Польща та Швеція, маємо певні пропозиції стосовно його адаптації до сьогоденних реалій України, з метою забезпечення належних умов для ефективного здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

За досвідом Німеччини пропонуємо здійснити систематизацію національного законодавства у сфері соціального захисту шляхом кодифікації, розробивши та

затвердивши Соціальний кодекс України. Чинне, на даному етапі розвитку України, соціальне законодавство потребує негайного вдосконалення, являючись безсистемним, в деяких напрямках не відповідає вимогам сучасності, та суперечливим. Тим більше, що спроби його запровадження в Україні вже застосовувались. Проект Соціального кодексу України був зареєстрований Верховною Радою України за № 2311 від 15.02.2013 [248].

У Пояснювальній записці до цього проекту його автори відзначили, що незважаючи на наявні конституційні гарантії, які не допускають звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, чинне законодавство містить значну кількість неузгоджених між собою норм щодо соціального захисту окремих категорій громадян: пенсіонерів, безробітних, сімей з дітьми, малозабезпечених сімей, ветеранів війни та праці, жертв політичних репресій, чорнобильців, інвалідів та інших соціально незахищених категорій населення. Більш того, непоодинокі випадки, коли при прийнятті нових законів, всупереч Конституції України, значно звужуються вже існуючі права та свободи людини та громадянина [249].

Проте, за висновком Головного науково-експертного управління від 15.04.2013, розглядуваний проект було відхилено, оскільки законопроект за багатьма параметрами не відповідає вимогам, які ставляться до законодавчих актів у формі кодексів. Зокрема, одним із вагомих недоліків проекту є недостатній рівень оновлення, узагальнення та систематизації нормативного матеріалу. Це відображається в тому, що в структурному відношенні проект СК складається із штучно об'єднаних та належним чином не опрацьованих законодавчих актів [250].

За досвідом Німеччини, забезпечити необхідні умови (створення правової бази, запровадження стимулюючих заходів у сфері оподаткування, залучення до процесу формування державної політики у сфері правової охорони прав осіб з інвалідністю) для створення і розвитку парасолькових організацій, що опікуватимуться питаннями осіб з інвалідністю, забезпечуючи представлення їх інтересів, як на загальнодержавному так і міжнародному рівні.

Створити та презентувати для використання в питаннях протидії порушенням прав дітей з інвалідністю, шляхом їх дискримінації у всіх сферах їхнього життя на

шляху до соціалізації, антидискримінаційний мобільний додаток за прикладом Німеччини, який допомагатиме знайти найближчий консультаційний центр, надаватиме можливість повідомити про дискримінацію моніторинговим органам, при цьому не має значення, чи сама особа яка про нього повідомила зазнала дискримінації чи просто була свідком такої дії. Адміністратором і розпорядником цього додатку має виступати Міністерство соціальної політики України, його функціонування має бути передбачено нормами Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI [56], що сприятиме ефективній охороні прав дітей з інвалідністю від будь-яких проявів дискримінації, інформуватиме про її права, порядок дій в разі застосування до неї протиправних заходів та швидкому реагуванню уповноважених органів на заявлені факти дискримінації.

Додатковими впливовими заходами, в питаннях охорони прав дітей з інвалідністю, що можуть бути запозичені та адаптовані в Україні, вважаємо досягнення Республіки Польща в напрямку забезпечення доступності. Для усунення бар'єрів (архітектурних, цифрових або інформаційно-комунікаційних), що заважають особам з інвалідністю, в тому числі дітям, брати участь у різних сферах життя нарівні з іншими, забезпечення доступності, принаймні в тій мірі, яка визначена мінімальними вимогами, що випливають з розгляду універсальної конструкції або застосування раціонального вдосконалення, необхідно за прикладом Польщі прийняти Закон України «Про забезпечення доступності для осіб з інвалідністю» та Закон України «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ». Наразі в Україні питання доступності офіційних веб-сайтів (веб-порталів) органів виконавчої влади врегульовано лише Постановою Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3 [251].

На думку Є.Ю. Соболя, доступність є не стільки критерієм класифікації адміністративних послуг, а критерієм оцінки якості надання адміністративної послуги [252, с. 52].

Як ми вже з'ясували в попередніх розділах, питання адміністративного обслуговування дітей з інвалідністю є однією з форм адміністративно-правової

охорони їх прав, тож це питання має бути належним чином врегульовано для забезпечення ефективного застосування та здійснення охорони.

На увагу, в межах нашого до дослідження, також заслуговує досвід Польщі щодо протидії насильству в сім'ї. Як свідчить практика, в межах України та зарубіжних державах, найчастіше жертвами насилля стають саме діти з інвалідністю або через наявність саме ознак інвалідності або через свою безпорадність.

У Польщі для протидії насильству запроваджено практику складання так званих «Блакитних карток». Даний документ має декілька призначень. По-перше, він фіксує сам факт виявлення ознак насильства, вчиненого проти дитини з інвалідністю, та є підставою для внесення відповідних відомостей про особу, що вчинила насильство до відповідного реєстру, та застосування до неї заходів впливу (профілактичного або примусового характеру). По-друге, даний документ несе в собі інформаційний зміст, оскільки містить необхідну, в цій ситуації, інформацію для жертви насильства (як вона може захистити свої права, куди їй потрібно звертатись, та як діяти у випадку повторних актів агресії щодо неї).

В Україні процедура фіксації факту вчинення насильства регламентується Інструкцією щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, затвердженою спільним Наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 [253].

Проте нормами даної інструкції не передбачають обов'язок органу, який реагував на факт насильства та здійснював відповідне оформлення, роз'яснити жертві насильства її права і подальші кроки для забезпечення охорони чи вже захисту свого права не зазнавати таких дій стосовно себе. Тож даний нормативний документ має бути вдосконалено шляхом внесення відповідних змін.

В абзаці 7 п. 2.1 цієї Інструкції передбачено завдання структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в

сім'ї, серед яких визначено інформування громадськості про організації, установи та органи, які надають допомогу членам сім'ї, де вчинено насильство або існує реальна загроза його вчинення [253]. На нашу думку, за прикладом Польщі, інформуватись має не тільки громадськість, а і безпосередньо особа, яка зазнала такого насильства. Тож абзац 7 п. 2.3. «Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» затвердженою спільним Наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 має бути викладено наступним чином:

«інформують громадськість та осіб які зазнали насильства в сім'ї про організації, установи та органи, які надають допомогу членам сім'ї, де вчинено насильство або існує реальна загроза його вчинення» [253].

Враховуючи нашу пропозицію з досвіду Німеччини, щодо запровадження антидискримінаційного мобільного додатку, вказана Інструкція [253] має враховувати його функціонування та аналізувати дані, отримані з допомогою такого додатку.

З досвіду Швеції стосовно питання охорони прав дітей з інвалідністю, позитивним вбачаємо практику запровадження в Україні веб-системи статистики (за зразком «Max18»). Вона має функціонувати за прикладом державного реєстру, який щоденно наповнюватиметься певними відомостями щодо стану реалізації міжнародних актів та національного законодавства з приводу дотримання та охорони прав дитини. Такі статистичні дані слугуватимуть «компасом» провадження державної політики у сфері прав дитини, оскільки відобразатимуть реальний стан справ у цьому напрямку діяльності держави.

Також пропонуємо запровадити соціальний онлайн проект (за прикладом «Young Direct») з наявністю мобільного додатку, враховуючи практику Швеції.

Запровадження веб-системи статистики, на офіційному сайті Міністерства соціальної політики України, та мобільного додатку, які мають функціонувати за

прикладом державного реєстру, забезпечить щоденне наповнення бази даних певними відомостями щодо стану реалізації міжнародних актів та національного законодавства з приводу дотримання та охорони прав дитини. Адміністратором такої системи має виступати саме Міністерство, а користувачами, з правом внесення відомостей про заходи, що потребують державного втручання та регулювання, мають бути громадяни та представники юридичних осіб і громадських формувань. Така форма реалізації державної політики у сфері правової охорони прав дітей з інвалідністю сприятиме ефективному попередженню правопорушень щодо охоронюваних прав.

Завдяки його впровадженню, кожна дитина матиме змогу, враховуючи власну життєву ситуацію та погляди на події, що відбуваються у суспільстві стосовно неї, ділитися досвідом та висловлювати власні думками. Рішення, які прийматимуться публічною адміністрацією стосовно охорони і дотримання прав дитини, в тому числі з інвалідністю, можуть бути більш обґрунтованими та якісними, спрощуючи оцінку впливу запроваджених дій стосовно прав дітей.

Отже, як свідчать отримані нами результати, очевидно, що діти з інвалідністю потребують специфічних дій в питаннях охорони їх прав, які змінюють їхнє самосприйняття та сприйняття навколишнього світу і, зрештою, зміцнюють їх засоби самозахисту, важливо сприяти діяльності, спрямованій на розширення прав і можливостей, спрямованих на охорону прав дітей з інвалідністю.

Постійні порушення прав дитини, вчинені проти дитини з інвалідністю, часто є джерелом почуття неповноцінності у цих дітей, які вважають, що це їх провина, якщо вони не можуть адаптуватися до суспільства через свій стан.

Країни світу з розвиненою людиноцентристською соціальною політикою, реалізуючи державну політику у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, дійшли слушної думки, за якою охорона прав має включати процес реабілітації таких дітей в межах територіальних громад, тобто в епіцентрі подій та життя соціуму.

Програма реабілітації на базі громади це стратегія розвитку, спрямована на підвищення якості життя дітей з інвалідністю та їх сімей, які намагаються задовольнити свої основні потреби шляхом участі в процесі розвитку громади, до

якої вони належать, та соціальної інтеграції. У рамках зазначеної програми особи з інвалідністю беруть участь у реабілітаційних проектах не тільки з медичної точки зору, але також з урахуванням усіх аспектів і сфер життя: від спілкування до можливості повноцінно працювати, здобувати освіту та розширювати свої можливості. Все це робиться відповідно до цілісного підходу до особистості та безпосереднього залучення місцевої громади [254, с. 27].

Тож, враховуючи позитивний досвід, отриманий в рамках даного дослідження, вважаємо за необхідне відзначити, що державна політика України у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, має реалізовуватись за принципом сприйняття дитини з інвалідністю як єдиного цілого, як суб'єкта правовідносин. Здійснюючи охорону прав таких дітей не можна розділяти даний напрямок діяльності публічної адміністрації на вектори. Не можна відокремити освіту від реабілітації, соціальний захист від забезпечення доступності тощо. Адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю є діяльністю комплексною, яка має одночасно здійснюватися у всіх сферах та всіма учасниками суспільних правовідносин.

3.2. Тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю

Питання забезпечення належної правової охорони прав дитини завжди мають бути пріоритетним завданням під час формування та реалізації державної політики. Діти, це представники підростаючого покоління, які в силу свого віку, інтелектуальних та фізичних ознак не здатні самостійно вимагати правомірної поведінки від інших учасників суспільних відносин, іноді навіть від своїх батьків чи осіб, які їх замінюють. Для держави охорона дитинства - це вклад у своє майбутнє громадянське суспільство, інтелектуально та фізично розвинуте, працездатне. Саме тому дитина з інвалідністю, хоча і наділена всіма конституційними правами людини, рівними з усіма іншими членами суспільства, має стати для держави особливим суб'єктом, з особливим колом потреб. Причому ці потреби не повинні зводитись до простого фінансового відшкодування за наявні проблеми зі здоров'ям.

Головними, життєво важливими для дитини з інвалідністю є потреба бути «нормальною» особистістю для оточуючих її однолітків, та суспільства загалом, потреба в можливості вільно пересуватись, вільно отримувати та розуміти інформацію, вільно реалізовувати свої таланти, уміння, здобувати освіту для подальшого працевлаштування, відсутності будь-яких ознак дискримінації та повної соціалізації.

Як відзначає С.О. Граб, діти народжуються з великими потенційними можливостями пізнавати світ у всій його красі, жити, розвиватись і творити в ньому. Спілкування дитини є найважливішою потребою, адже тоді вони відчують себе активним членом суспільства, особистістю, в них виникає бажання створювати сім'ї у майбутньому, реалізувати своє право на освіту та працю [255, с. 63].

Не викликає жодних сумнівів думка, що рівень політичного розвитку, соціального та економічного зростання країни, характеризується становищем найменш захищених верст її населення, до яких безумовно можна віднести осіб з інвалідністю.

Україна як держава, що рухається в бік повноцінної євроінтеграції, вживає певних заходів у сфері охорони та забезпечення умов реалізації особами з інвалідністю, гарантованих прав, свобод та інтересів, у тому числі дітьми.

Проте, все ще залишаються певні бар'єри на шляху для створення необхідних для повноцінного життя осіб з інвалідністю умов:

- ментальні (проблема усвідомлення здоровими людьми ситуації та специфічне ставлення до осіб з обмеженими можливостями);
- фізичні (архітектурна і транспортна недоступність, що є перешкодою для освіти, праці, пересування тощо);
- інформаційні (у більшості стосується людей із вадами зору – відсутність дублювання звуковою інформацією візуальних даних; слуху – відсутність дублювання візуальною інформацією звукових даних; психічного розвитку – відсутність подання інформації у спрощеному вигляді) [256].

Політика будь-якої держави здійснюється в правових формах. Нормативно-правова база державної політики з питань захисту прав дітей є сукупністю

законодавчих і підзаконних актів інститутів державної влади та місцевого самоврядування. Окрім того, нормативно-правова база політики з питань захисту прав дітей в Україні є певною системою. Це система законодавчих та підзаконних актів, окремих положень і норм, що регулюють суспільні відносини, учасниками яких є малолітні та неповнолітні діти [257, с. 5].

Саме у зв'язку з тим, що в Україні залишається ряд завдань у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, які потребують негайного вирішення, враховуючи ту обставину, що державна політика стосовно правової охорони прав таких дітей реалізується на основі чинної нормативно-правової бази, набуває актуальності дослідження шляхів удосконалення правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

Загалом завданням нашого дослідження визначено формування пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

Дослідженням у напрямку адміністративно-правового регулювання охорони та захисту прав дитини присвячено праці таких вчених: О. Бандурка, Ю. Бітяк, О. Бутько, В. Головченко, Ю. Губаль, О. Ковальова, С. Константінов, Х. Лисенко, В. Махотін, О. Плужнік, О. Скакун, М. Тищенко, Я. Шевченко та ін. Однак, незважаючи на це, в чинному законодавстві залишаються прогалини та суперечливість його застосування, що потребує комплексного опрацювання та проведення подальших досліджень в цьому напрямку.

Перш ніж перейти до визначення тенденції та напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, необхідно визначити, що варто розуміти під поняттям «адміністративно-правове регулювання», яке є видовим стосовно родового поняття «правове регулювання».

Фундаментальною основою адміністративно-правового регулювання виступає така правова категорія як «регулювання».

За тлумачним словником «регулювання» - це дія з впорядкування чогось, керування чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі [62, с. 1207].

Словник іншомовних слів, характеризує поняття «регулювати» (від лат. *regulo* – впорядковуую) як – упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність; – встановлювати правильну взаємодію частин механізму [92, с. 659].

Ю.П. Сурмін характеризує «регулювання», як спосіб управління зі зворотним зв'язком, що ґрунтується на виявленні відхилення об'єкта від програмної траєкторії і виробленні та здійсненні впливу для повернення об'єкта на цю траєкторію. Регулювання здійснюється за допомогою правил і обмежень, охоплює контроль, заохочення і планування [93, с. 614].

Заслуговує на увагу думка С.С. Алексеева, який характеризує процес регулювання – як визначення поведінки людей та їх колективів, спрямування її функціонування та розвитку, обмежування її певними рамками, цілеспрямоване її впорядкування [258, с. 31].

Як стверджує І.А. Городецька, термін «регулювати», розкривається через дієслова впорядковувати, налагоджувати, керувати, домагатись та інші, які вказують на дію, а остання, з точки зору соціології, передбачає наявність мети, свідомості й об'єкта дії [259, с. 61].

Враховуючи наведені наукові погляди, варто відзначити, що регулювання характеризується діяльністю уповноваженого суб'єкта, шляхом застосування встановленого кола засобів, направлених на певний об'єкт, задля досягнення конкретно визначеної мети.

Авторами юридичної енциклопедії правове регулювання (від лат. *regulare* – спрямувати, впорядковувати) визначається, як один із основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави. Є різновидом соціального регулювання. Предмет правового регулювання – правові, політичні, економічні та інші суспільні відносини, упорядкування яких не можливе без норм права [260, с.41].

П. Рабінович з цього приводу зазначає, що правове регулювання – це здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [83, с. 44].

На думку О.А. Котенко, правове регулювання являє собою регламентацію суспільних відносин засобами загальнообов'язкових правил поведінки і заснованих на них приписів індивідуального значення, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом. Категорія «правове регулювання» виражає динамічну сутність всієї юридичної надбудови, вона характеризує активно-творчу сторону права, відображає процес перетворення його із можливості у дійсність [261, с. 199].

Правове регулювання, на переконання С.С. Алексеєва - це здійснюване за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) результативне, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до вимог економічного базису, суспільних потреб даного соціального ладу [262, с. 289].

Відтак, правова доктрина містить численні погляди на зміст юридичної категорії «правове регулювання». Досліджуючи питання механізму правового регулювання, Ю.В. Кривицький відзначив, що в юридичній літературі наголошується на тому, що правове регулювання є однією із центральних категорій. Однак питання про те, що останнє собою представляє, неоднозначно вирішується правознавцями. На переконання автора, переважну більшість поглядів на правове регулювання доцільно об'єднати у два концептуальні підходи, а саме: інструментальний (А. І. Бобилев, С. В. Бобровник, О. М. Мельник, П. М. Рабінович) та діяльнісний (В. В. Пашутін, В. М. Сирих, Ф. Н. Фаткуллін, Е. Р. Чернова) [263, с. 75].

З огляду на наявні дефініції поняття правового регулювання, його предметом можуть виступати різноманітні суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з різним правовим статусом. Так, до їх числа можна додати відносини між дитиною з інвалідністю, як суб'єкта реалізації гарантованих державою конституційних прав та

публічною адміністрацією, як гаранта забезпечення охорони і дотримання цих прав, шляхом спонукання абсолютного кола учасників суспільних відносин до правомірної поведінки.

Як відзначає К. Примаков, процес правового регулювання реалізується за допомогою державного апарату, залежить від ефективної діяльності органів виконавчої влади, які діють відповідно до права, залучаючи широкий інструментарій адміністративних важелів та механізмів. Правове регулювання відносин становить теоретичну та практичну основу діяльності органів державної влади, які залучені до процесу адміністративно-правового регулювання [264, с. 147].

О.Ф. Скакун під нормативно-правовим регулюванням розуміє впорядкування поведінки людей за допомогою нормативно-правових актів, розрахованих на їх багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин. Тобто обсяг суспільних відносин, на які поширюється нормативне правове регулювання, є кількісно невизначеним [75, с. 495].

Враховуючи те, що охорона прав дітей з інвалідністю є одним із напрямків діяльності публічної адміністрації, то це питання належить до предмету адміністративного права і регулюється його нормами. Саме тому доктрина адміністративного права, з урахуванням теорії людиноцентризму, визначає обов'язок держави створити необхідні для реалізації прав людини умови та забезпечити охорону таких прав від посягань чи неправомірної поведінки з боку інших учасників суспільних відносин. Тож, коло гарантованих прав особистості для публічної адміністрації є найвищим пріоритетом, що зумовлює необхідність належного адміністративно-правового регулювання процесу їх реалізації для вдосконалення процедури їх охорони.

З приводу визначеного, Є.Ю. Соболев формує думку, що визначальною метою будь-якого адміністративно-правового регулювання має бути (поряд із забезпеченням інтересів держави) забезпечення інтересів суспільства та соціуму в межах цієї держави. Лише за таких обставин можна вести мову про дійсно демократичну, правову, соціальну державу з відповідним адміністративно-правовим регулюванням [265, с. 55].

Досліджуючи поняття «адміністративно-правове регулювання», І.М. Шопіна характеризує його як адміністративно-правовий вплив на суспільні відносини, який здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які у сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання [266, с.55].

У межах дослідження державно-управлінських відносин, В.Й. Развадовський формує бачення адміністративно-правового регулювання як комбінації способів правового регулювання, в якій переважають зобов'язання та заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладання на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [267, с. 169].

У питаннях здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю такий підхід до розуміння адміністративно-правового регулювання видається досить вдалим. Як ми визначили в попередніх розділах нашого дослідження, поняття «охорона» є відмінним від категорії «захист». Охорона прав особи виявляється у встановленні певних правил, за умови дотримання яких поведінка суб'єкта характеризується як правомірна і така, що не порушує охоронювані права інших учасників суспільних відносин за принципом рівності та відсутності дискримінації.

Деякі автори визначають адміністративно-правове регулювання як цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини, з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових заходів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [99, с. 229].

Проаналізовані наукові погляди дають можливість дійти висновку про існування двох відмінних точок зору на розуміння поняття «адміністративно-правове регулювання». Одна група авторів характеризує дану категорію як таку, що здійснює регулюючий вплив на суспільні відносини з метою дотримання прав особи. Друга група, наголошує на тому, що адміністративно-правове регулювання

полягає в адмініструванні відносин в інтересах самої держави. Проте, враховуючи людиноцентристську направленість сучасного адміністративного права, яке відходить від принципу управлінського адміністрування в бік діяльності публічної адміністрації, основним пріоритетом якої є охорона і захист прав та інтересів особи.

Досліджуючи правове регулювання у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю, О. Паровишник під адміністративно-правовим регулюванням пропонує розуміти цілеспрямований владно-організаційний вплив уповноважених державою суб'єктів у межах їхньої компетенції на впорядкування суспільних відносин у зазначеній сфері, створення умов для безперешкодної реалізації прав інвалідів, їх гарантування, захист і охорону [268, с. 18].

Таким чином, на основі вищезазначеного можна зробити висновок, що адміністративно-правове регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю – це цілеспрямований, організаційний, владно-адміністративний вплив держави на відносини, що виникають в суспільстві в різних сферах життєдіяльності дитини, яка має ознаки інвалідності, з іншими їх суб'єктами, який реалізується завдяки застосуванню адміністративно-правових норм для попередження порушень гарантованих державою прав людини та протидії будь-яким проявам дискримінації за ознаками інвалідності і забезпечення рівних з іншими дітьми можливостей для зростання, розвитку та повноцінної участі в житті соціуму.

Спираючись на визначене розуміння змісту адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, варто відзначити, що держава як організовуючий суспільні відносини суб'єкт, має всіма правовими засобами забезпечувати дотримання добробуту своїх громадян. Оскільки частину громадян України становлять діти з інвалідністю, органи публічної адміністрації під час реалізації державної політики та нормотворення, мають враховувати їх особливі потреби. До того ж, ми вкотре наголошуємо, що суспільство має остаточно полишити практику сприймання осіб з інвалідністю як об'єктів, що потребують лише матеріальної підтримки для виживання. Нині, дитина з інвалідністю – це повноправний член суспільства, який наділений повним обсягом прав людини, розраховує на повагу до неї і повинен мати можливість повноцінно реалізувати такі

права. Це, відповідно породжує обов'язок організуючого суб'єкта (держави), шляхом застосування владно-адміністративного впливу, за допомогою адміністративно-правових норм створити для дітей з інвалідністю інклюзивне суспільство.

Проведений аналіз чинних нормативно-правових актів у сфері охорони прав дітей з інвалідністю свідчить про наявність ряду проблемних питань, що мають бути вирішені шляхом наукових пошуків, з подальшою реалізацією їх результатів шляхом нормотворення.

У розділі першому нашого дослідження, ми дійшли висновку, що адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю полягає в діяльності публічної адміністрації щодо попередження будь-яких порушень гарантованих таким дітям прав людини, наголошуючи на тому, що охорона має місце до посягання на ці права, саме ця властивість відмежовує її від правової категорії захисту прав. Проте норми Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, відходять від такої правової позиції, визначаючи в ч. 2 ст. 2 «Законодавство про охорону дитинства та його завдання» суперечливість правових термінів та категорій «охорони» та «захисту». Вказаною нормою передбачено, що завданням законодавства про охорону дитинства є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні [7]. Із такого змісту аналізованої норми виходить, що законодавство про охорону прав ставить собі за мету їх захист, що відповідно суперечить його основній направленості, до того ж має не попереджувати правопорушення в сфері прав дитини а лише боротись з наслідками таких порушень. З огляду на це, вважаємо неприпустимим в основоположному нормативному акті, який має забезпечувати правову охорону прав дитини, визначення його мети в такому вигляді та пропонуємо ч. 2 ст. 2 «Законодавство про охорону дитинства та його завдання» Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III викласти в такій редакції:

«Завданням законодавства про охорону дитинства є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою охорони прав і законних інтересів дитини в Україні та захисту у порядку визначеному законодавством.» [7].

Дуже часто в питаннях організації та реалізації державної політики щодо осіб з інвалідністю ведеться мова про реалізацію дитиною з інвалідністю свого права на доступність оточення та послуг. Принцип доступності визначено, в першу чергу, нормами Конвенції про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 [3].

Реалізація даного принципу і забезпечення дитині з інвалідністю безперешкодного доступу до інфраструктури міста її проживання є ускладненою або взагалі неможливою.

Як відзначають у своєму дослідженні П.С. Алпатова та Т.С. Зуб, включенність у соціальне життя міста починається з можливості пересування. Відсутність людей на візках на вулицях не говорить про те, що таких немає, – це показник непристосованості міського середовища для людей з особливими потребами. Відсутність безбар'єрного середовища в архітектурі міста – один з факторів, що сприяє виникненню більш глобальних соціальних проблем: відчуженню осіб з інвалідністю від «здорових» людей, формуванню відносин «ми – вони», нерозумінню одне одного. Це все сприяє сприйняттю людини з інвалідністю як тягаря, хоча за іншої ситуації в інфраструктурі міста люди з обмеженими можливостями могли б бути включені в соціальне життя [269, с. 13].

Як зазначає І. М. Шурма, ізолюваність осіб з інвалідністю призводить до того, що серед фізично здорових людей вони відчують себе некомфортно і не можуть повноцінно адаптуватися в суспільстві та реалізувати себе. З іншого боку, суспільство теж не готове сприймати та спілкуватися на рівних з людьми із функціональними обмеженнями здоров'я [270, с. 1-2].

Аналіз чинного законодавства у сфері прав дитини з інвалідністю, свідчить про його деяку невідповідність нормам вказаної Конвенції. Звернувши увагу на Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, а саме на абзац 3 ч. 3

ст. 5 «Організація охорони дитинства», маємо можливість з'ясувати, що місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази [7].

Проте зі змісту даної норми не зрозуміло чи мають відповідати означені в ній заклади потребам дітей з інвалідністю, чи повинні вони бути обладнані спеціальним устаткуванням, яке забезпечує безперешкодний доступ таких дітей без сторонньої допомоги. З метою з'ясування, чи є такі заклади інфраструктури доступними для дітей з інвалідністю, на виконання вимог Конвенції при Міністерстві розвитку громад та територій України та обласних державних адміністраціях утворено Комітети забезпечення доступності, типові положення про які затверджено наказом від 08.09.2006 № 300/339 [271]. Тож враховуючи наявність такого консультативно-дорадчого органу, покликаного створити на відповідній території безперешкодний доступ до об'єктів соціальної інфраструктури, аналізована норма Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III не містить конкретної обов'язкової вимоги про доступність для дітей з інвалідністю закладів соціальної, культурної, освітньої та інших сфер, як того вимагає Конвенція.

У зв'язку з цим, пропонуємо, абзац 3 ч. 3 ст. 5 «Організація охорони дитинства» Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, викласти в наступній редакції:

«забезпечують розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази, з обов'язковим дотриманням вимог забезпечення доступності для дітей з інвалідністю» [7].

Нормативно-правове регулювання питання забезпечення доступності дітям з інвалідністю до всіх сфер суспільного життя та будь-яких установ і закладів, викликає доволі велику кількість запитань.

Варто відзначити широке коло Законів, якими забезпечується адміністративно-правове регулювання сфери гарантування доступності для дітей з інвалідністю об'єктів оточуючого середовища, серед яких: Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI [272]; Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 № 1704-VI [273]; Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999 № 687-XIV [274]; Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» від 14.10.1994 № 208/94-ВР [275].

Вважаємо, що така ситуація з правовим регулюванням питання охорони прав дітей з інвалідністю в напрямку реалізації забезпечення доступності, є неприпустимою. Особі, яка не володіє знаннями у сфері юриспруденції дуже складно орієнтуватись в такій кількості законодавчих актів, що відповідно ускладнює процедуру визначення своїх прав. У своєму дослідженні ми вже пропонували з цього приводу звернути увагу на досвід Польщі та прийняти Закон України «Про забезпечення доступності для осіб з інвалідністю». Цей Закон має містити наступні розділи:

I. Загальні положення.

Даний розділ має визначати сферу дії Закону; визначення термінів, що містяться в ньому; розмежування сфер відповідальності щодо забезпечення доступності між органами держави і місцевого самоврядування та юридичними особами; їх зобов'язання в напрямку реалізації норм Закону; мінімальні вимоги доступності, що мають бути дотримані всіма установами та підприємствами.

II. Контроль та координація забезпечення доступності для осіб з інвалідністю.

Має визначати центральний орган виконавчої влади, органи державної влади на місцях та органи місцевого самоврядування, уповноважені на провадження такої діяльності; їх повноваження та напрямки контролю і координації; умови звітування про стан виконання запроваджених державних цільових програм у цьому напрямку; повноваження та порядок утворення і функціонування комітету забезпечення доступності; запровадження в межах кожного органу та установи координатора з

доступності, для супроводження особи з інвалідністю в межах цього органу чи установи;

III. Сертифікація доступності.

Мають визначатись орган уповноважений на проведення сертифікації; правила проведення сертифікації будівель, споруд, транспортних засобів тощо, на предмет їх доступності для осіб з інвалідністю; підстави для відмови у наданні сертифіката; контроль дотримання умов сертифікації; умови та порядок анулювання сертифікатів; процедура оскарження рішень органів публічної адміністрації у сфері сертифікації.

IV. Відповідальність у сфері забезпечення доступності.

Мають визначатись умови і порядок інформування про відсутність доступності; строки і порядок розгляду таких повідомлень; заходи, що мають бути застосовані до суб'єктів, які допустили порушення законодавства у сфері доступності для осіб з інвалідністю; порядок та умови оскарження прийнятих рішень; порядок оскарження дій чи бездіяльності представників публічної адміністрації, що здійснюють розгляд поданих повідомлень.

V. Перехідні положення.

Визначити умови адаптивного переходу до остаточного впровадження в дію норм цього Закону.

На сьогодні дуже важливим та розповсюдженим засобом спілкування є інтернет, який одночасно виступає практично найпоширенішим джерелом для пошуку необхідної та корисної інформації, використовується у навчанні і з метою урізноманітнення власного дозвілля, особливо для дітей з інвалідністю. Для того, щоб такі діти мали можливість користуватись благами безмежного інформаційного простору, не тільки зміст поданої інформації, але й саме оформлення веб-сайту суттєво впливають на можливість сприймати інформацію дитиною з інвалідністю з порушенням зору. В Україні питання забезпечення доступності веб-сайтів наразі регламентує «Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 3 від 04 січня 2002 року [251]. Суттєвим недоліком даного Порядку

являється відсутність конкретної відповідальності посадових осіб, які не забезпечили доступність офіційних веб-сайтів. Для прикладу, в Польщі діючим законодавством передбачено стягнення штрафу за порушення умов доступності веб-вмісту у розмірі від 5 000 до 10 000 злотих, що за офіційним курсом становить від 37 250 до 74 500 гривень.

Паралельно із прийняттям Закону України «Про забезпечення доступності для осіб з інвалідністю», для забезпечення інформаційної доступності, також за досвідом Республіки Польща, пропонуємо розробити та запровадити в дію Закон України «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ».

Цей Закон має визначати сферу його застосування; визначення включених до змісту термінів та визначень; органи, які забезпечуватимуть впровадження, реалізацію та моніторинг дотримання його норм та їх повноважень; визначати об'єкти, що підпадають під дію його норм і мають відповідати вимогам доступності, поширивши дію норм на офіційні сайти не лише органів влади і місцевого самоврядування а і на сайти державних підприємств та організацій; запровадити процедуру періодичного звітування (один раз на рік) посадовими особами органів публічної адміністрації до контролюючого органу про дотримання вимог по забезпеченню доступності шляхом подачі декларації/заяви/повідомлення; порядок проведення періодичного моніторингу офіційних веб-сайтів, для забезпечення контролю; порядок ознайомлення зі звітом моніторингу та його оскарження об'єктом перевірки; порядок подання скарги на невідповідність веб-сайтів вимогам щодо доступності та порядок їх розгляду і отримання його результатів заявником; відповідальність посадових осіб за порушення норм Закону; перехідні положення.

До моменту розроблення та запровадження в дію запропонованих Закону України «Про забезпечення доступності для осіб з інвалідністю» та Закону України «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ», внести зміни в діюче законодавство, що стосуються забезпечення доступності для осіб з інвалідністю, у тому числі дітей.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI [272], встановлюючи правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням приватних інтересів, у абзаці 2 ч. 4 ст. 34 «Право на виконання будівельних робіт» визначає, що порядок влаштування засобів безперешкодного доступу до об'єктів або їх розумного пристосування встановлюється Кабінетом Міністрів України. Проте, нині такий Порядок знаходиться на стадії проекту, що логічно викликає запитання, яким чином наразі відбувається облаштування безперешкодного доступу для дітей з інвалідністю? Затвердження цього Порядку, з урахуванням всіх поправок та зауважень до його змісту має відбутись найближчим часом, як одного із засобів здійснення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. На нашу думку, реалізація норм аналізованого закону без чинного порядку влаштування засобів безперешкодного доступу до об'єктів або їх розумного пристосування фактично є неможливим, що робить норму про доступність, визначену законом, суто декларативною.

Питання щодо відповідності змісту права на доступність для дітей з інвалідністю викликають і норми Закону України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 № 1704-VI, п. 1 ч. 1 ст. 4 «Принципи державної політики у сфері нормування у будівництві», які визначають, що одним із принципів політики у сфері нормування у будівництві є створення безпечного середовища для здоров'я та життєдіяльності людини (у тому числі для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення) [273]. З'ясувати зміст поняття «безпечне середовище для здоров'я та життєдіяльності людини» нам має допомогти ст. 1 «Визначення основних термінів і понять» Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 № 4004-XII, згідно якої: - безпечні умови для людини - стан середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину; - сприятливі умови життєдіяльності людини - стан середовища життєдіяльності, при якому відсутній будь-який шкідливий вплив його факторів на здоров'я людини і є

можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму [276].

Таким чином, можемо зробити висновок, що Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 № 1704-VI [273] у чинній редакції не має на меті та не визначає необхідності дотримуватись принципу доступності інфраструктури для дітей з інвалідністю. Тож пропонуємо п. 1 ч. 1 ст. 4 «Принципи державної політики у сфері нормування у будівництві» Закону України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 № 1704-VI, викласти в наступній редакції:

«1. Державна політика у сфері нормування у будівництві базується на таких принципах:

1) створення безпечного середовища для здоров'я та життєдіяльності людини, з урахуванням потреб доступності інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення» [273].

Враховуючи пріоритетність напрямків діяльності публічної адміністрації, у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, щодо здійснення контролю за дотриманням доступності навчальних закладів для дітей, які мають ознаки інвалідності, варто звернути увагу на Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, який визначає умови забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну, рівний доступ та відсутність дискримінації [277], але ці норми є суто декларативними. Аналіз норми Розділу VIII «Управління та контроль у сфері освіти» вказаного Закону, регламентуючи повноваження органів публічної влади щодо здійснення контролю за навчальними закладами та процесом надання освітніх послуг, чомусь не передбачають проведення контролю щодо дотримання забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну, що виключає можливість притягнення винних посадових осіб до відповідальності.

У зв'язку з цим, пропонуємо, ч. 1, ч. 2, ч. 3 ст. 66 «Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим» Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [277], доповнити новим абзацом такого змісту:

«здійснюють контроль щодо забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну закладів освіти».

Окрім недосконалості в питаннях забезпечення доступності для дітей з інвалідністю інфраструктури та електронних ресурсів, чинне законодавство характеризується наявністю також інших норм та обставин, що посягають на права таких дітей та ускладнюють процедуру адміністративно-правової охорони гарантованих їм прав. Враховуючи ту обставину, що на даний час в Україні триває медична реформа, фінансування лікарень, хоча і відбувається за рахунок державного та місцевих бюджетів, проте здійснюється через утворену Національну службу здоров'я України на основі затверджених пакетів медичних послуг, що надаються лікарнями. Розміри (вартість) таких пакетів розраховується даною Службою, при їх визначенні мають враховуватись різноманітні фактори, що впливають на процес надання медичних послуг. Діти з інвалідністю, враховуючи розлад функцій їх організму, доволі часто потребують медичної допомоги. Метою запровадженої медичної реформи визначено забезпечення рівних можливостей доступу громадян до медичних послуг високої якості, враховуючи також фактор людиноцентристської внутрішньої політики держави, центром якої виступає людина - пацієнт. Початком цієї реформи вважається прийняття Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII, яким передбачено процедуру відшкодування за рахунок Державного бюджету за програмою медичних гарантій, вартості медичних послуг та лікарських засобів [42]. Цим законом, у ст. 4 «Програма медичних гарантій» запроваджено ряд програм медичних послуг та гарантій, шляхом надання медичних послуг і забезпечення лікарськими засобами. Серед цих програм окремо виділені реабілітація у сфері охорони здоров'я та медична допомога дітям до шістнадцяти років. Текст зазначеного закону жодним чином не визначає програму медичних гарантій для осіб з інвалідністю, в тому числі дітей, виключаючи диференціацію їх потреб та врахування наявних ознак інвалідності. Процедура лікування дитини з інвалідністю може суттєво відрізнятись від лікування дитини, яка таких ознак немає. До цього слід додати, що більшість медичних установ не пристосовані до здійснення

медичного обстеження та лікування деяких пацієнтів, які мають ознаки інвалідності, через відсутність необхідного спеціалізованого медичного устаткування.

У зв'язку з цим, пропонуємо розширити визначений на рівні закону перелік програм медичних гарантій, вважаючи такі зміни одним із факторів здійснення адміністративно-правової охорони права дітей з інвалідністю на охорону здоров'я. Тож ч. 1 ст. 4 «Програма медичних гарантій» Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII викласти в такій редакції:

«1. У межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:

- 1) екстреної медичної допомоги;
- 2) первинної медичної допомоги;
- 3) вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги;
- 4) третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
- 5) паліативної медичної допомоги;
- 6) реабілітації у сфері охорони здоров'я, *в тому числі осіб з інвалідністю*;
- 7) медичної допомоги дітям до 16 років, *в тому числі дітям з інвалідністю*;
- 8) медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами» [42].

Ще одним нормативним актом у цій сфері, який, на нашу думку, порушує права осіб, у тому числі дітей з інвалідністю на охорону здоров'я, є Порядок реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році та I кварталі 2021 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 5 лютого 2020 року № 65 [278]. Цей порядок також закріплює вказані вище пакети медичних послуг, що мають бути приведені у відповідність до запропонованого нами змісту, з урахуванням послуг для осіб, в тому числі дітей, з інвалідністю.

Суттєві питання, на наш погляд, стосовно сфери прав осіб, у тому числі дітей з інвалідністю, та законодавчої регламентації визнання їх рівності, викликає ст. 1

Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ, якою визначено, що особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [44]. Тобто в даній нормі мова йде лише про володіння усією повнотою прав визначених на рівні закону та міжнародних актів, при цьому законодавець оминає застосування терміну «рівність» стосовно цих прав. Преамбула вказаного Закону лише гарантує особам з інвалідністю рівні з усіма іншими громадянами «можливості» а не права. Жоден інший нормативно-правовий акт в Україні не торкається питань рівності в правах осіб з інвалідністю з іншими особами. З цього приводу ми пропонуємо звернутись до досвіду Німеччини, прийнявши Закон України «Про рівність людей з інвалідністю», який має включати до свого змісту:

I. Загальні положення

Мають визначатись мета прийняття і завдання; характеристика застосовуваних термінів; коло суб'єктів, на яких він поширює свою дію; органи публічної адміністрації, які мають серед своїх функцій забезпечення реалізації норм цього Закону.

II. Права осіб з інвалідністю

Має містити перелік наданих прав, з їх характеристикою; процедурний порядок користування ними; регламентацію заборони будь-яким суб'єктам суспільних правовідносин допускати їх порушення.

III. Повноваження державних органів

Передбачити чітку регламентації функцій та повноважень органів держави та місцевого самоврядування по кожному рівню щодо належної реалізації норм Закону; передбачити можливість проведення моніторингу стану дотримання принципу рівності прав осіб з інвалідністю.

IV. Відповідальність

З метою дотримання норм Закону визначити види та підстави відповідальності за фактом виявлення дискримінації, за ознакою інвалідності, та порушень норм Закону.

V. Прикінцеві та перехідні положення.

Повертаючись до аналізу норм Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-ХІІ [44] з'ясуємо, що закон не містить глави або хоча б окремої статті, яка регламентує процедуру контролю за дотриманням його норм та конкретизації відповідальності винних у порушенні осіб. Це призводить до ускладнення процесу адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю та потребує доопрацювання, шляхом внесення відповідних змін.

Хоча найбільш перспективним, на нашу думку, є запровадження за прикладом Німеччини єдиного кодифікованого нормативно-правового акту у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю. Тим більше, що спроби його прийняття вже застосовувались у вигляді Проекту Соціального кодексу України, що був зареєстрований Верховною Радою України за № 2311 від 15.02.2013 [248].

Підсумовуючи дослідження даного питання, варто відзначити, адміністративно-правове регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю хоча і має позитивні сторони, все ж таки потребує удосконалення та постійного моніторингу.

Як відзначає В.М. Кондратенко, демократичні підходи до забезпечення прав і свобод людини та громадянина пронизують не лише певні міжнародні правові акти, але й відповідні законодавчі документи України, які останніми роками стрімко перебудовуються згідно з вимогами дотримання і виконання засад верховенства права [279, с. 108].

Саме адміністративне право та його вдосконалені і дієві норми мають реалізувати своє основне призначення регулятора суспільних відносин у сфері прав дітей з інвалідністю, забезпечивши їх пріоритетність.

Висновки до Розділу 3

Підсумовуючи результати дослідження шляхів удосконалення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, варто відзначити, що:

Рух українського суспільства в бік побудови і розвитку демократичної, правової та соціально-орієнтованої держави, утворення сучасної та пристосованої до вимог суспільства та кожної людини системи органів публічної адміністрації, вимагає відповідно запровадження новітніх підходів до формування і шляхів реалізації державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю.

Обравши одним із важливих пріоритетів державної політики європейську інтеграцію, Україна повинна забезпечити адаптацію норм національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та його відповідність ратифікованим міжнародно-правовим актам.

Вирішення наявних проблем у сфері охорони прав дітей з інвалідністю потребує реалізації певних кроків, зокрема удосконалення процедури публічного адміністрування, законодавчої бази, пристосованої до права країн Євросоюзу, формування правосвідомості членів суспільства та спонукання їх до правомірної поведінки, зокрема у сфері охорони та дотримання прав дітей з інвалідністю, що забезпечить таким дітям повну соціалізацію та повноцінну участь у житті суспільства.

Україна має остаточно відійти від розуміння інвалідності як медичної проблеми, держава та її органи мають запровадити політику не соціального утримання таких дітей, а політику організатора пристосування оточуючого середовища до їх потреб, надаючи максимальну можливість самостійно реалізовувати свої права у сфері освіти, культурного розвитку, реабілітації тощо.

Практика Європейського Союзу побудована на вирішенні питань охорони прав осіб з інвалідністю виходячи із розуміння гарантованості та охорони прав людини, що забезпечує особі з інвалідністю статус повноцінного учасника соціуму, здатного до самореалізації та користування своїми правами.

Втілення провідних надбань практики Європейського Союзу у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, матиме позитивний результат щодо належного адміністративно-правового регулювання та створення реальних можливостей для дитини з інвалідністю повноцінно інтегруватись до суспільства, запровадити безбар'єрне середовище.

Враховуючи те, що охорона прав дітей з інвалідністю являється одним із напрямків діяльності публічної адміністрації, це питання віднесено до предмету адміністративного права і регулюється його нормами. Відтак доктрина адміністративного права з урахуванням теорії людиноцентризму, визначає обов'язок держави створити необхідні для реалізації прав людини умови та забезпечити охорону таких прав від посягань чи неправомірної поведінки з боку інших учасників суспільних відносин. Тож, коло гарантованих прав особистості для публічної адміністрації є найвищим пріоритетом, що зумовлює необхідність належного адміністративно-правового регулювання процесу їх реалізації для вдосконалення процедури їх охорони.

Досліджені наукові погляди дають можливість зробити висновок про існування двох відмінних точок зору на розуміння поняття «адміністративно-правове регулювання». Одна група авторів характеризують дану категорію як таку, що здійснює регулюючий вплив на суспільні відносини з метою дотримання прав особи. Друга група, наголошує на тому, що адміністративно-правове регулювання полягає в адмініструванні відносин в інтересах самої держави. Проте, враховуючи людиноцентристську направленість сучасного адміністративного права, яке відходить від принципу управлінського адміністрування в бік діяльності публічної адміністрації, основним пріоритетом якої є охорона і захист прав та інтересів особи.

Виходячи з вищезазначеного розуміння змісту адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, варто відзначити, що держава, як організовуючий суспільні відносини суб'єкт, має всіма правовими засобами забезпечувати дотримання добробуту своїх громадян. Оскільки частину громадян України становлять діти з інвалідністю, органи публічної адміністрації під час реалізації державної політики та нормотворення, мають враховувати їх особливі

потреби. До того ж, ми вкотре наголошуємо, що суспільство має остаточно полишити практику сприймання осіб з інвалідністю як об'єктів, що потребують лише матеріальної підтримки для виживання. На сьогодні, дитина з інвалідністю – це повноправний член суспільства, який наділений повним обсягом прав людини, розраховує на повагу до неї і повинен мати можливість повноцінно реалізувати такі права. Це, відповідно породжує обов'язок організуючого суб'єкта (держави), шляхом застосування владно-адміністративного впливу, за допомогою адміністративно-правових норм створити для дітей з інвалідністю інклюзивне суспільство.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, щодо визначення адміністративно-правових засад охорони прав дітей з інвалідністю, а також шляхів їх удосконалення. За результатами проведеного дослідження сформовано низку положень та висновків, спрямованих на досягнення поставленої в дисертації мети.

1. Враховуючи результати наукових пошуків адміністративістів та фахівців інших галузей права, пропонується авторське визначення змісту поняття «права дітей з інвалідністю» – це закріплені міжнародними актами та національним законодавством, охоронювані публічною адміністрацією та громадськими організаціями абсолютні та рівні форми можливої поведінки неповнолітніх осіб, що мають ознаки інвалідності, для задоволення власних потреб та інтересів, які забезпечують їх зростання та гармонійний розвиток в певних соціальних і економічних умовах, з метою реалізації духовних потреб і досягнення зрілості, здійснюються самою дитиною або її законними представниками. Оскільки існуюча в наукових колах класифікація прав дитини на групи, не розкриває повноцінно зміст правового статусу тих дітей, що мають ознаки інвалідності, ускладнюючи при цьому процес їх адміністративно-правової охорони та адміністративно-правового регулювання, сформульована авторська класифікація за певними групами, залежно від системи суспільних відносин, в яких вони виникають. Беручи за основу визначення поняття прав дітей з інвалідністю, їх класифікацію, виділено притаманні їм основні ознаки.

2. Визначено особливості адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, шляхом виділення притаманних їй ознак, що розкривають її сутність: - забезпечує дотримання прав визначених законодавством суб'єктів, які не досягли повноліття та мають ознаки інвалідності, шляхом певного правового впливу на інших учасників правових відносин; - здійснюється завдяки визначеній системі правових засобів, з боку публічної адміністрації, для задоволення потреб у

нормальному розвитку та зростанні в умовах соціуму; - гарантом її належної реалізації, як всередині країни так і за її межами, виступає держава; - суть правового впливу, що реалізується в її рамках, має превентивний, попереджувальний характер; - забезпечується шляхом визначення конкретних напрямів та правил поведінки учасників відносин у сфері прав дітей з інвалідністю; - як наслідок недотримання встановлених правил, передбачає можливість застосування примусу.

3. Доведено, що принципи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю є різновидом принципів адміністративного права. Обґрунтовано, що правові засади становлять сукупність встановлених правил та процедур провадження органами державної влади та місцевого самоврядування заходів у сфері адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, що регламентовані нормами права на рівні закону та підзаконних нормативно-правових актів.

4. Визначено, що форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, характеризуються активними діями органів державної влади та місцевого самоврядування, які направлені на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, наділяються певним колом характеризуючих ознак, які автором виділено в ході дослідження. З урахуванням наукових поглядів на способи класифікації форм публічного адміністрування, на основі отриманих авторських результатів дослідження сутності та ознак форм адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, запропоновано виділити: правоустановчу, правозастосовчу та правоохоронну форми.

5. Для визначення поняття методів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю з'ясовано притаманні їм ознаки, з урахуванням яких, запропоновано під методами адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю розуміти – систему прийомів і способів реалізації завдань та функцій органів публічної адміністрації, що направлені на волю та поведінку учасників суспільних правовідносин, з метою забезпечення охорони гарантованих прав дітей з інвалідністю на пристосоване безбар'єрне середовище, попередження проявів

дискримінації та насильства, в порядку та формах визначених законодавством. Доведено, що методи адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю мають суттєвий вплив на характер взаємовідносин між регулюючим суб'єктом та об'єктом регулюючого впливу, діючи на його волю і поведінку.

6. На основі узагальнення отриманих результатів, сформульовано поняття та виділено ознаки, що притаманні та характеризують адміністративні процедури застосування адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю: - чітко регламентовані правовими нормами; - мають публічний та владний характер; - регламентують діяльність суб'єкта публічної адміністрації та об'єкта регулюючого впливу; - метою провадження виступає належна реалізація та адміністративно-правова охорона гарантованих дитині з інвалідністю прав; - спрямовані на отримання конкретного результату їх здійснення, як наслідок породжують нові права чи обов'язки суб'єктів; - за певних обставин мають стадійний характер; - характеризуються відсутністю спірного змісту. Проведено класифікацію адміністративних процедур, з урахуванням завдань та повноважень, якими наділені органи публічної адміністрації стосовно адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю.

7. Обґрунтовано необхідність за досвідом Німеччини прийняття Закону «Про загальне рівне ставлення», який забезпечить запобігання дискримінації; Закон «Про рівність людей з інвалідністю», який забезпечить усунення та запобігання перешкод і бар'єрів для людей з інвалідністю; запровадження мобільного додатку, який направлено на протидію дискримінації, інформування користувачів про алгоритм дії в разі застосування до них проявів дискримінації, адміністрування якого здійснюватиме Міністерство соціальної політики України.

За досвідом Республіки Польща запропоновано: прийняття Закону «Про забезпечення доступності для людей з особливими потребами» та Закону «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ», які забезпечуватимуть спрощення правозастосування у сфері протидії та усунення бар'єрів та регламентуватимуть умови відповідальності посадових осіб за недотримання законодавчих приписів щодо забезпечення доступності.

За досвідом Швеції запропоновано: запровадження веб-системи статистики, на офіційному сайті Міністерства соціальної політики України, та мобільного додатку, які функціонуватимуть у формі державного реєстру, з метою збирання відомостей щодо стану дотримання та охорони прав дітей з інвалідністю, для врахування у провадженні державної політики у сфері охорони прав дітей з інвалідністю. Адміністратором такої системи має виступати саме Міністерство.

8. Визначається, що адміністративно-правове регулювання у сфері охорони прав дітей з інвалідністю, реалізується завдяки застосуванню адміністративно-правових норм, які наразі потребують удосконалення. Пропонується внесення змін: - ч. 2 ст. 2 «Законодавство про охорону дитинства та його завдання» Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III щодо розширення мети законодавства у цій сфері на охорону прав дитини, а не тільки їх захист; - до абзацу 3 ч. 3 ст. 5 «Організація охорони дитинства» Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, передбачивши обов'язок органів виконавчої влади та органи місцевого самоврядування здійснювати розвиток навчальних закладів та закладів охорони здоров'я з обов'язковим дотриманням вимог забезпечення доступності для дітей з інвалідністю; - до ч. 1, ч. 2, ч. 3 ст. 66 «Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим» Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, наділивши їх повноваженням здійснювати контроль щодо забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну закладів освіти. Запропоновано прийняття Закону України «Про цифрову доступність веб-сайтів та мобільних додатків державних установ», який регулюватиме процедуру та вимоги щодо цифрової доступності публічної адміністрації для дітей з інвалідністю та Закону України «Про забезпечення доступності для осіб з інвалідністю», який регламентуватиме питання забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну соціальної інфраструктури до потреб дітей з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Disability and health. Key facts. 1 December 2020. URL: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>
2. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. К., 2012. 216 с. URL: http://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю. ООН; Міжнародний документ від 13 грудня 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
4. Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю» на період до 2020 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2012 № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF#Text>
5. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. Закон України від 06 жовтня 2005 № 2961-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 2-3, ст.36* (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
6. Україна-2020: невинуватені очікування, неочікувані виклики. Підсумки року у дзеркалі громадської думки (грудень 2020р.). Соціологічне дослідження виконане у рамках дослідницького проекту Центру Разумкова «Україна - 2020–2021: невинуватені очікування, неочікувані виклики». 16 грудня 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraina2020-nevupravdani-ochikuvannia-neochikuvani-vyklyky-pidsumky-roku-u-dzerkali-gromadskoi-dumky-gruden-2020r>
7. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142* (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
8. Синегубов О.В. Правовий статус дитини як учасника особистих немайнових прав. *Форум права*. 2013. № 1. С. 900-907.

9. Єрмілова М.Г. Особливості правового статусу дитини з обмеженими можливостями в Україні: теоретико-правові дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2012. 20 с.

10. Колобишко В.В. Права та свободи інвалідів як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Наукові записки. Серія: Право*. Випуск 2. Спецвипуск. 2017. С. 124-130.

11. Опольська Н.М. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2010. 24 с.

12. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/>

13. Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. / уклад. В.П. Марчук. К.: МАУП, 2003. 128 с. URL: https://moskalik.at.ua/pravo/PR4_01.pdf

14. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998 – т.4: Н-П. 2002. 720 с.

15. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: Навчальний посібник. Х.: Факт, 2001. 440 с.

16. Основи конституційного права України: підручник / за ред. В.В. Копейчикова. Вид. 2-ге, допов. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 287 с.

17. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів, 2016. 229 с.

18. Бадалянц Ю.С. Права человека: учеб. пособие / Ю.С. Бадалянц, Д.А. Ягофаров. Рязань: Поверенный, 2006. 519 с.

19. Рабінович М.П. Права людини і громадянина / М.П. Рабінович, М.І. Хавронюк. К.: Атіка, 2004. 464 с.

20. Дучак Б.Л. Людська гідність у праві. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 47-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2017_200_10

21. Корженко В. Філософія виховання: зміна орієнтацій: монографія / В. Корженко. К.: Вид-во УАДУ, 1998. 304 с.
22. Конституція України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141* (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top>
23. Васильченко О.П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина у конституційному праві України: доктринальні та прикладні аспекти: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.02 - Конституційне право; муніципальне право. Київ, 2015, 467 с.
24. Скакун О.Ф. Теория государства и права: учеб. для вузов / О.Ф. Скакун; Ун-т внутр. дел. Харьков: Консум, 2000. 704 с.
25. Маніна М.А. Особисті права дитини. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2013. Вип. 4. С. 49-56. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2013/10.pdf
26. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку. *Право України*. 1999. № 7. С. 93-97.
27. Загальна декларація прав людини. ООН; Міжнародний документ від 10 грудня 1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
28. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. ООН; Міжнародний документ від 16 грудня 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
29. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. ООН; Міжнародний документ від 16 грудня 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
30. Конвенція про права дитини. ООН; Міжнародний документ від 20 листопада 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#top
31. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави [Текст] / П.М. Рабінович. [вид. 3-є, зі зм. й доп.]. К.: Рад. пік., 1994. 236 с.
32. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01 - Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Одеса, 2008. 40 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/970/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D1>

%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

33. Соболь Є.Ю. Категорії адміністративно-правової моделі діяльності публічної адміністрації щодо реалізації й захисту прав та свобод інвалідів. *Держава та регіони. Серія: Право* 2014. № 1(43). С. 37-41. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2014/9.pdf

34. Швець І.В. Поняття та класифікація прав дитини в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 12. С. 145-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_12_25

35. Права человека [Текст] учебн. пособ. / А.Д. Гусев, Я.С. Яскевич, Ю.Ю. Гафарова и др.: под общ. ред. А.Д. Гусева и Я.С. Яскевича. Минск: Тетрасистемс, 2002. 304 с.

36. Нагорна В.В. Класифікація прав дітей з особливими потребами в системі прав людини: загально-теоретичні аспекти. *Університетські наукові записки*. 2015. № 3. С. 13-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_3_4

37. Навроцький О.О. Забезпечення прав дитини в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2018. 472 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14333/5/diss-Navrotskyu.pdf>

38. Zakaz aborcji w Polsce. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok. *Dziennik.pl* 22 października 2020. URL: <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/7986262,aborcja-polska-trybunal-konstytucyjny-ustawa-decyzja.html>

39. Федорова А.Л. Право на життя як невід'ємне природне право людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. Випуск 83 (Частина II). URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/370/338>

40. Інвалідність та стигматизація у зв'язку з інвалідністю. КОМПАС. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/disability-and-disablism>

41. Про оздоровлення та відпочинок дітей. Закон України від 04 вересня 2008 № 375-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, № 45, ст.313* (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text>

42. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення. Закон України від 19 жовтня 2017 № 2168-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.3* (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#top>

43. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я. Закон України від 03 грудня 2020 № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#top>

44. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. Закон України від 21 березня 1991 № 875-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст.252* (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12/conv#Text>

45. Національна Доповідь про людський розвиток 2011 року «Україна: на шляху до соціального залучення». 2011. 123 с. URL: https://issuu.com/undpukraine/docs/ua_2011_ukr

46. Попова Т.Л. Соціальне залучення: концептуальні підходи до визначення. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_16

47. Навроцький О.О. Діяльність молодіжних громадських організацій в контексті державної молодіжної політики. Верховенство права – основоположний принцип правової держави: VII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів, 18 грудня 2015 р., м. Харків: Збірник тез доповідей. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 327 с.

48. Єжова Т.Є. Альтернативна комунікація як засіб соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : збірник наукових праць*. 2011. №8(10). С. 73-80. URL:

<http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/bc48fecdf3fbaa52fc67bc73da14c230e.PDF>

49. Полумисна О.О. Інформаційно-комунікаційні ресурси для людей з інвалідністю. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «Соціальні комунікації»*. 2018. Вип. 13. С. 62-69. URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15003/13952>

50. Корнієнко С.К., Петроє О.М. Сутність та пріоритетні напрями реформування державної політики у сфері соціального захисту дітей з інвалідністю на сучасному етапі. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 37-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_7

51. Оніщенко Н.М., Львова О.Л., Сунегін С.О. Права і свободи дитини: вступ до проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 13-17.

52. Петков С.В. Адміністративно-правова реформа в Україні: практикум / С.В. Петков. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. 225 с.

53. Щербатюк М. Порухення прав людей з інвалідністю. Права Людини в Україні: Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1432464795>

54. Соболю Є.Ю. Правове забезпечення соціального захисту дітей-інвалідів в Україні в сучасних умовах. *Право та державне управління*. 2013. № 3. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2013_3_6

55. Стукаленко О. Співвідношення понять «адміністративно-правова охорона» та «адміністративно-правовий правовий захист». *Наукове товариство Івана Кушніра*. 2012. С. 15-19

56. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні. Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 32, ст.412 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#top>

57. Вавженчук С.Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав в чинному законодавстві. *Форум права*. 2010. № 1. С. 45-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

58. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини. *Вісник Академії управління МВС*. 2007. № 2-3. С. 58-65.

59. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: дис... докт. юрид. наук: 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Київ, 2009. 502 с.

60. Макарова З.В. Защита в российском уголовном процессе: понятие, виды, предмет и пределы. Правоведение. 2000. №3. С. 217-231.

61. Тараненко С.М. Захист прав і свобод громадян у провадженні в справах про адміністративні правопорушення та їх забезпечення в діяльності міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2000. 20 с.

62. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

63. Коломоець Н.В. «Правовий захист» та «правова охорона» в системі заходів адміністративно-правового забезпечення прав дитини в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1(22) том 3. С. 149-152.

64. Адміністративне право України: навчальний посібник: у 4 томах / за заг. ред. В.В. Галуцька. 2-е видання, доповнене і перероблене. Херсон: ХМТ, 2011. Т. 1.: Загальне адміністративне право. 334 с.

65. Мордовец А. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека гражданина. Саратов, 1996. 154 с.

66. Авер'янов В.Б. Не «керувати» людиною – служити їй. *Віче*. 2005. № 4 (157). С. 10-15.

67. Правоторова О.М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154-158.

68. Коросташова І.М. Адміністративно-правова охорона: загальнотеоретичні аспекти. *Вісник АМСУ. Серія: "Право"*. 2015. № 2 (15). С. 66-72.

69. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку: монографія / Херсон.: Грінь Д.С. 2017. 396 с.

70. Сукманова О.В. Публічне адміністрування охорони права власності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес;

фінансове право; інформаційне право. Київ, 2019. 542 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324228925.pdf>

71. Оніщенко Н.М. Проблеми поняття, сутності та природи права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 4-9. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2009_4/4.pdf

72. Зінченко В.М. До питання про сутність і значення охоронної функції права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 44-48. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_3/44.pdf

73. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2014. № 2(11). С. 30-33. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14eomois.pdf>

74. Миронець О. Реалізація охоронної функції адміністративного права. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2016. № 39. Т. 2. С. 62–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2016_2_12

75. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун ; [пер. з рос.]. Харків : Консум, 2001. 656 с.

76. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищих навч. закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Х., 2009. 584 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf

77. Миронець О.М. Регулятивна функція адміністративного права. *Право і суспільство*. 2018. № 4 частина 2. С. 124-130. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/4_2018/part_2/24.pdf

78. Радько Т.Н. Теорія функцій права: монографія. М.: Проспект, 2014. 272 с.

79. Ісаєва В.В. Функції права: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С. 45-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_1_12

80. Пирожкова Ю.В. Процедурна функція адміністративного права: структура та фактичні ознаки. *Науковий висновок Ужгородського національного університету*.

Серія Право. 2016. Випуск 40. Том 2. С. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_40%282%29__10

81. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права [Текст] : монографія / О. І. Миколенко. Харків : Бурун Книга, 2010. 336 с.

82. Волинка К.Г. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/pr3_10.pdf

83. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. 9-е вид., зі змінами. Львів: «Край», 2007. 192 с.

84. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования. М.: «Юридическая литература», 1966. 186 с.

85. Моїсеєнко Р.О. Актуальні проблеми організації допомоги дітям з інвалідністю у світі та в Україні. *Современная педиатрия*. 2015. № 3(67). С. 16-19.

86. Бондар Н.О. Передумови виникнення та формування сучасного світогляду щодо моделей інвалідності: міжнародний досвід. *Бізнесінформ*. 2013. № 3. С. 244-248.

87. Паровишник О.В. Забезпечення прав інвалідів в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання : монографія. Харків : Право, 2016. 264 с. URL: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14825/1/Parovushnuk_mon_2016.pdf

88. Легенький М.І. Категоріально-змістові передумови дослідження адміністративно-правових засад формування і реалізації державної політики у сфері освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2018. № 3(8). С. 25-31.

89. Безпалова О.І. Правові засади реалізації державної політики у правоохоронній сфері. *Право і Безпека*. 2012. № 3. С. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_3_20

90. Онищук М.В. Конституційні принципи референтної демократії в Україні. *Конституція і конституціоналізм: вибіркові проблеми*. 2007. Випуск № 1. С. 141-167.

91. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. С. 42-46. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63807/08-Kolodiy.pdf?sequence=1>
92. Словник іншомовних слів. За редакцією члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. Київ. 1974. 865 с.
93. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.
94. Фелик В.І. Загальнотеоретичні підходи до розуміння принципів адміністративного права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2013. №7. С. 120-126. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-18-13.pdf>
95. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142-164. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13162/Kozyubra_Pryntsypy_prava_metodolohichni.pdf?sequence=1&isAllowed=y
96. Статут Організації Об'єднаних Націй. Міжнародний документ від 26 червня 1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#top
97. Арістова І.В. Забезпечення прав і свобод людини: сучасна парадигма адміністративного права та теоретико-правові засади її впровадження й розвитку. Теорія та практика сучасного права: Збірник матеріалів конференції, Том I, (29 жовтня 2010 року). Херсон: Айлант, 2010. С. 237-239.
98. Мельник Р. Інститут принципів адміністративного права у системі Загального адміністративного права України. *Публічне право*. 2012. № 3(7). С. 51-60. URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/7/Melnyk.pdf>
99. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk780804.pdf>

100. Колпаков В., Кузьменко О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
101. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
102. Липій Є.А. Принципи адміністративно-правової охорони екологічних прав громадян. *Вісник ХНУВС*. 2011. № 3(54). С. 185-193. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7496/1/52292.pdf>
103. Рогач Л.І. Принципи адміністративно-правової охорони господарських правовідносин. *Наука і правова охорона*. 2017. № 4(38). С. 90-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2017_4_15
104. Свердлык Г.А. Принципы советского гражданского права [Текст] / Г.А. Свердлык. Красноярск : Изд. Красноярск, ун-та, 1985. 200 с.
105. Бахновська І.П. Питання співвідношення принципів і норм права та їх місця у механізмі правового регулювання. *Університетські наукові записки*. 2013. №1 (45). С. 43-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_1_7
106. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с. URL: https://www.naiou.kiev.ua/files/kafedru/tdp/navch_pos_tdp.pdf
107. Адміністративне право України: навчальний посібник: у 2-х томах / [Галуцько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін.]; за заг. ред В.В. Галуцька. Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. Т.1 Загальне адміністративне право. 2011. 320 с.
108. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах. Том 1: Загальна частина. Київ: Юридична думка, 2007. 592 с.
109. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / за заг. ред. О.М. Пасенюка. К.: Істина, 2007. 608 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/FINAL_REV_SEP1.pdf

110. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>

111. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/310-pryncyp-rivnosti-konstytuciynyh-prav-i-svobod-gromadyan-ukrayiny>

112. Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/310-pryncyp-rivnosti-konstytuciynyh-prav-i-svobod-gromadyan-ukrayiny>

113. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04 листопада 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#top

114. Рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року № 5-р/2018. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки) URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/424-pravo-na-povagu-do-gidnosti>

115. Кушніренко О.Г., Возгрін С.Ю. Реалізація принципів невідчужуваності та непорушності прав і свобод людини як конституційно-правова проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Випуск 23. Частина I. Том 1. С. 140-144. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6613/1/%D0%A0%D0%95%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%9F%D0%86%D0%92%20%D0%9D%D0%95%D0%92%D0%86%D0%94%D0%A7%D0%A3%D0%96%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86.pdf>

116. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>

117. Рішення Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>

118. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>

119. Приймак А.М. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти. *Наук. записки нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія»*. К., 2010. Т. 103: Юридичні науки. С. 53–55. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3845/Pryimak_Pryntsyp_pravovoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

120. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#top>

121. Плавич В.П., Плавич С.В. Зasadничі принципи правотворчої діяльності як основа її ефективності. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 83-87. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/63775>

122. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю. Упорядники: Азін В.О., Байда Л.Ю., Госс Н., Сухініна І.М., Флетчер А.К: Ленвіт: 2015. 96 с. URL: https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/Nichogo_dlya_nas_bez_NAS-GO_ukr.pdf

123. Міщенко Л.В. Місце та значення принципу взаємної відповідальності держави та учасників фінансових відносин в системі принципів права. *Форум права*. 2011. №3. С. 543-547.

124. Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/312-pryncyp-garantovanosti-prav>

125. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2017. 464 с.

126. Омелян В.О. Принципи адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск*. 2017. Ч. 1. С. 150-155. URL: http://apnl.dnu.in.ua/tom_1_2017/37.pdf

127. Мельник Р.С. Система адміністративного права України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2010. 417 с.

128. Іваній О. Принципи рівності, недискримінації та толерантності в реалізації права на освіту дітьми з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 8 (92). С. 390-401. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8412/1/Ivanii.pdf>

129. Губар О. Толерантність і комплементарність у контексті культури прав людини. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2007. № 34. С.15-17.

130. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ. Вищий адміністративний суд. Постанова від 06 березня 2008 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-08#top>

131. Валігура К. Принцип добросовісності як категорія цивільного права. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 4. С. 11-16. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/3.pdf>

132. Кравченко М.В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2010. № 2. С. 1-10. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kmvziu.pdf>

133. Лившиц Р.З. Теория права : учебник / Р.З. Лившиц. М. : БЕК, 1994. 224 с.

134. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Міжнародний документ від 27 червня 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top

135. Правоторова О.М. Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації в механізмі адміністративно-правової охорони. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 123-127.

136. Декларація прав дитини. Міжнародний документ від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

137. Соболь Є.Ю. Загальні аспекти соціально-психологічної адаптації інвалідів у соціумі. *Право і Безпека*. 2012. № 5. С. 237-241. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_5_54

138. Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; [відп. за вип.: Н.П. Матюхіна, Г.А. Гончаренко, М.С. Ковтун, С.А. Федчишин]. Харків : Право, 2020. 522 с.

139. Чернов С.І., Гайдученко С.О. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування». Харків: ХНУМГ, 2014. 97 с. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/35679/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%9F%D0%90.pdf>

140. Кузьменко О.В. Правова детермінація поняття «публічне адміністрування». *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2009. № 3. С. 20-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2009_3_7

141. Андрєєв А.В. Сфера освіти як об'єкт публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 146-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2015_3_22

142. Волков А.М. О юридической конструкции понятия «публичное администрирование». *Административное и муниципальное право*. 2014. № 6. С. 503–510. URL: https://nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=29497

143. Коваленко В.В. Курс адміністративного права України : [підручник] / В.В. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2012. 805 с.

144. Золотоноша О.В. Організаційно-правові засади публічного адміністрування у сфері економіки на місцевому рівні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. К., 2016. 219 с.

145. Опацький Р.М. Форми діяльності публічної адміністрації у сфері реалізації ювенальної політики. *Порівняльно аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 252-256.

146. Лазур Я. В. Форми адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян у сфері державного управління. *Форум права*. 2010. № 2. С. 249-253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

147. Якимчук М.К. Проблеми управління в органах прокуратури України: теорія і практика: монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2001. 440 с.

148. Галуцько В.В., Курило В.І., Короєд С.О. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.

149. Кузьменко О.В. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем). Навчальний посібник. О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В. Плугатир та ін.. Київ. Центр учбової літератури. 2015. 232 с.

150. Біла В.Р. Види форм публічного адміністрування: оновлення доктринальних підходів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 112–115. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2019/26.pdf

151. Демиденко В.О. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні (у схемах) : посібник. Київ : КНТ, 2007. 289 с.

152. Колпаков В.К. Публічна адміністрація в парадигмі сучасного адміністративного права // Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково–практичної конференції. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 18 / Редкол.: Ю.П. Битяк та ін. Х.: Друкарня Мадрид, 2017. С. 39–40.

153. Яковлев І.П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса, 2016. 224 с.

154. Галуцько В.В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2009. 486 с.

155. Мозгова А.А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2020. 214 с.

156. Калюжний Р.А. Організаційно-правові форми забезпечення державних інтересів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2009. № 1(10). С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2009_1_8

157. Мельник Ю.В. Правове регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2006. 21 с.

158. Місюра В.Я. Сучасні напрями формування та реалізації соціально орієнтованої сервісної політики держави. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. Вип. 2. С. 132–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnadu_2015_2_11

159. Про адміністративні послуги. Закон України від 06 вересня 2012 № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 32, ст.409 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

160. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / За заг. ред. Б.В. Малишева. Київ: Реферат, 2010. 260 с.

161. Свириденко Г.В. Правомірна поведінка: теоретико-прикладні засади : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2017. 215 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/sviridenko-g.v.-pravomirna-povedinka-_teoretiko-prikladni-zasadi_-_d_.pdf

162. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 531 с.

163. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 -

адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2003. 35 с.

164. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посібник у питаннях та відповідях / Т.Є. Кагановська, Є.І. Григоренко, Я.О. Григоренко, О.С. Передерій; за ред. Т.Є. Кагановської. Х. : Право, 2017. 304 с.

165. Право в публічному управлінні: навч. посіб. / В. Баштанник, А. Новак, Є. Бородін [та ін.] ; за заг. ред. В.В. Баштанника. 2-ге вид. Дніпро: ГРАНІ, 2019. 258 с.

166. Шемелін Д.А. Диспозитивність в адміністративному праві – нові ознаки методу правового регулювання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 453-458. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_1_70

167. Кічмаренко С. Адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ. 2017. 238 с.

168. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К.: Атіка, 2003 576 с.

169. Курко М.Н. Зміст державного управління (теоретико-правовий аспект). *Юридичний вісник*. 2015. 1 (34). С. 36-40. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Наука/Naukovij_jurnal/2015/statji_n1_34_2015/8.PDF

170. Колпаков В.К. Адміністративне право України Підручник. К.: Юрінком Інтер. 1999. 736 с.

171. Шатило О.А. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів спеціальностей «Менеджмент організацій і адміністрування» та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності») / О. А. Шатило ; Житомирський державний технологічний університет. Житомир : Кафедра менеджменту організацій і адміністрування ЖДТУ, 2014. 51 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/oprniy-konspekt-lektsiy-publichne-administruvannya.pdf>

172. Коханчук С.С. Адміністративно-правові засади взаємодії органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав інвалідів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Тернопіль. 2018. 265 с.

173. Ткаля О.В. Переконавання як сучасний метод адміністративно-правового впливу. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 162-167. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/29.pdf

174. Права людини: знати, щоб захищати. Що треба знати про захист прав дітей з інвалідністю: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н.З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 52 с.

175. Голосніченко І.П. Адміністративне право України: основні поняття. Загальна та основна частина : [навч. посіб.] / Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф., Золотарьова Н.І. К., ГАН. 2005. 231 с.

176. Грянка Г.В. Адміністративний примус у публічному адмініструванні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 6 (79). С. 206–214.

177. Котляренко О.П. Роль примусу в правоохоронній діяльності військової служби правопорядку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 6. С. 109-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_6_17

178. Платоненко О.С. Сучасна інтерпретація правових заборон як методів правового регулювання та юридичний механізм їх реалізації. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 30-34. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/8.pdf

179. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#top>

180. Національна доповідь «Про становище осіб з інвалідністю в Україні». К. 2013.

181. Менеджмент: Підручник / Стадник В.В., Йохна М.А. К.: Академвидав, 2010. 472 с.

182. Шурма І. М. Соціальний захист інвалідів як об'єкт державного управління. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 2. С. 38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2013_2_7

183. Міщенко К.С. Механізми державного управління соціальним захистом інвалідів в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 - механізми державного управління. Київ, 2009. 20 с.

184. Тарасенко В. Правове забезпечення соціального захисту дітей-інвалідів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 - трудове право; право соціального забезпечення. Одеса, 2005. 18 с.

185. Мельник В.П. Соціально-правовий статус осіб з інвалідністю у системі державного соціального захисту. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2017. № 2(16). С. 1-18. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17mvpdsz.pdf>

186. Стрельченко О.Г. Заохочення як метод управління у сфері охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2008. 19 с.

187. Моніторинг дотримання прав дитини в системі альтернативного догляду. Аналітична доповідь. За підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні в рамках проекту «Посилення спроможності неурядових організацій для моніторингу дотримання прав дитини». 2018.

188. Гладун З.С. Адміністративне право України : [опорні конспекти лекцій] / Зиновій Степанович Гладун. вид. 2-ге. Тернопіль : Вид-во ТАНГ, 2002. 258 с.

189. Адміністративна процедура : конспект лекцій / І.В. Бойко, О.Т. Зима, О.М. Соловйова ; за заг. ред. І.В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.

190. Цвіркун Ю.І. Значення адміністративних процедур при вирішенні публічно-правових спорів із колегіальними суб'єктами публічної адміністрації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 3(18). С. 101-105.

191. Про стан забезпечення в Україні встановлених чинним законодавством соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального

захисту та реабілітації інвалідів. Постанова Верховної Ради України від 20 лютого 2003 № 560-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-15#Text>

192. Кондратенко В.М. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2019. 41с.

193. Малько А.В. Проблемы правовых средств: Сборник науч. исслед. «Проблемы теории государства и права»/ А.В. Малько. М.: Проспект, 1999. 727 с.

194. Салманова О.Ю. Адміністративно-правові засоби забезпечення міліцією безпеки дорожнього руху: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2002. 232 с.

195. Коломоєць Н.В. Особливості та система засобів адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2019. № 1 (January). С. 86-90.

196. Авер'янов В.Б. Нові риси предмета українського адміністративного права. *Журнал Персонал*. 2005. №4. С. 76-81.

197. Біла В.Р. Адміністративна процедура як нормативна модель процесуальних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Випуск 30. Том 2. С. 12-15.

198. Братель С.Г. Природа та особливості адміністративних процедур. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. №2. С.99–103. URL: http://vjhr.sk/archive/2014_2/18.pdf

199. Бойко І.В. Адміністративна процедура: поняття, ознаки й види. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2017. Випуск 33. С. 113-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2017_33_12

200. Буханевич О.М. Поняття та сутність процедури надання адміністративних послуг. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 126-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5_23

201. Середа В.В. Співвідношення понять «процес» і «процедура» у вітчизняному адміністративному законодавстві: теоретичний аспект. *Наукові*

записки Львівського університету бізнесу та права. 2012. Вип. 9. С. 278-281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_9_64

202. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь, 2007. 21 с.

203. Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

204. Попов Л.Л. Административное право Российской Федерации / Л.Л. Попов, Ю.И. Мигачев, С.В. Тихомиров ; под ред. Л.Л. Попова. М.: Юрайт, 2010. 444 с.

205. Фролов Ю.М. Адміністративні процедури: зміст та особливості. *Форум права*. 2013. № 3. С. 692-698.

206. Агафонов С.И. Административные процедуры и их реализация в деятельности органов внутренних дел Российской Федерации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2008. 24 с.

207. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підруч. / О.Ф. Скакун. К. : Алерта ; КНУ ; ЦУЛ, 2009. 520 с.

208. Нечипоренко А. Нормотворча діяльність у правовій державі. *Публічне право*. 2012. № 4(8). С. 375-381. URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/Nechypurenko.pdf>

209. Горбунова Л. М. Принципи законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади / Л. М. Горбунова. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 240 с.

210. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації. Закон України від 23 вересня 1997 № 539/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 49, ст. 299 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#top>

211. Бузулук О. Інформаційна діяльність органів місцевого самоврядування та утвердження громадянського суспільства. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 38. С. 114-119.

212. Тарасенко Р.Б. Інформаційне право: Навчально-методичний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. 512 с.

213. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм / П.Е. Недбайло. М.: Гос. изд. правовой лит-ры. 1960. 310 с.

214. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини. Указ Президента України від 11 серпня 2011 № 811/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011#Text>

215. Про Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю. Указ Президента України від 01 грудня 2014 № 902/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/902/2014#Text>

216. Беляев В.П. Сущность контроля и надзора, их сходство и различия. *Государство и право*. 2006. № 7. С. 31-42.

217. Величко В.О. Державний контроль та нагляд за додержанням законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 32. С. 95-114. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12178/1/Velichko_95-114.pdf

218. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 № 1187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

219. Декларація про права інвалідів. ООН, Міжнародний документ від 09 грудня 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117#top

220. Єлісеєва, О.К. Порівняльний аналіз людського розвитку щодо осіб обмеженими можливостями в Україні та країнах ЄС. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015 Випуск 2(12), Том 1. С. 146–152. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/72008601.pdf>

221. План дій «Україна - Європейський Союз». Міжнародний документ від 12 лютого 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#top

222. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*.

2016, вип. 3(30). С. 59-65. URL:
[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03\(30\)/10.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03(30)/10.pdf)

223. McColl, M.A., Gitterman, A., & Goldowitz, D. (2019). Knowledge translation from disability studies to policy makers: Literature review and expert consultation. *Canadian Journal of Disability Studies*, 8(5). С. 1-17. URL:
<https://cjds.uwaterloo.ca/index.php/cjds/article/view/560>

224. Deborah Stienstra. *Canadian Disability Policies in a World of Inequalities*. Department of Political Science, University of Guelph, Guelph, ON N1G 2W1, Canada. 2018, 8(2), 36. URL: <https://www.mdpi.com/2075-4698/8/2/36/htm>

225. United Nations. *United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities; Committee on the Rights of Persons with Disabilities; General Comment № 6* (2018). URL:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/6&Lang=en

226. Чирва А.С. Інклюзивне навчання в університетах та коледжах Канади. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 5(39). С. 27-35. URL:
<https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/2727/1/Inkliuzyvne%20navchannia%20v%20universytetakh.pdf>

227. ADA Standards for Accessible Design. URL:
<https://www.ada.gov/regs2010/2010ADASTandards/2010ADAstandards.htm>

228. *Olmstead v. United States*. United States Court of Appeals for the Ninth Circuit. Jun 4, 1928. URL: <https://www.oyez.org/cases/1900-1940/277us438>

229. *Sozialgesetzbuch Neuntes Buch – Rehabilitation und Teilhabe von Menschen mit Behinderungen (SGB IX)*. Ausfertigungsdatum: 23.12.2016. URL:
https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_9_2018/BJNR323410016.html

230. Гірник О.О. Щодо проблеми удосконалення законодавства України про соціальне обслуговування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2014. № 810. С. 231-236. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_810_40

231. Алексеев С.С. Общая теория права: учеб. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ТК Велби, Изд-во: Проспект, 2008. 576 с.

232. Michael Maschke. Behindertenpolitik in der Europäischen Union. 2007. URL: <http://bidok.uibk.ac.at/library/maschke-behindertenpolitik.html>

233. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Ausfertigungsdatum: 23.05.1949. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

234. Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz. Ausfertigungsdatum: 14.08.2006. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/agg/>

235. Gesetz zur Gleichstellung von Menschen mit Behinderungen. Ausfertigungsdatum: 27.04.2002. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgg/BJNR146800002.html>

236. Rebecca Markos. Ableism und das Ideal des autonomen Fähig-Seins in der kapitalistischen Gesellschaft. Zeitschrift für Inklusion, Ausgabe 02/2015. URL: <http://bidok.uibk.ac.at/library/inkl-02-15-maskos-kapitalismus.html>

237. Grażyna Mikołajczyk-Lerman. Konwencja o prawach dziecka a realizacja praw dziecka z niepełnosprawnością w relacjach rówieśniczych. Przegląd Socjologii Jakościowej. 2017. Tom XIII Numer 4. URL: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_18778_1733-8069_13_4_03/c/2572-2143.pdf

238. Ткачук О. На шляху дотримання міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2010. № 2. С. 101-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_26

239. Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Z dnia 19 lipca 2019 r. Dz.U.2020.1062 t.j. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zapewnianie-dostepnosci-osobom-ze-szczegolnymi-potrzebami-18889037>

240. Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Z dnia 4 kwietnia 2019 r. Dz.U.2019.848. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dostepnosc-cyfrowa-stron-internetowych-i-aplikacji-mobilnych-podmiotow-18850316>

241. Amadeusz Krause. Normalizacja versus waloryzacja ról społecznych. Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej № 21/2016.

242. Robert Perske, The Dignity of Risk and the Mentally Retarded. Mental Retardation 10, № 1 (February 1972). С. 24-27. URL: <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.uoregon.edu/dist/d/16656/files/2018/11/Perske-The-Dignity-of-Risk-1d96lzw.pdf>

243. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” z dnia 13 września 2011 r. Dz.U.2011.209.1245. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/procedura-niebieskie-karty-oraz-wzory-formularzy-niebieska-karta-17736249>

244. Sprawozdanie z realizacji krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2020. za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. Warszawa, wrzesień 2020 r. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>

245. Socialutskottets betänkande. Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken. 2017/18:SoU5. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/nationellt-mal-och-inriktning-for_H501SoU5

246. Перегудова Т.В. Інституціональне забезпечення реалізації прав інвалідів: досвід розвинених країн та стан в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2015. №4(20). С. 41-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_4_8

247. Галицький О.М. Світовий досвід реалізації державної політики підтримки осіб з інвалідністю та його імплементація в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 6. С. 122-127. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2019/24.pdf

248. Проект Соціального кодексу України. № 2311 від 15 лютого 2013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2311&skl=8

249. Пояснювальна записка до Проекту Соціального кодексу України. Від 15 лютого 2013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2311&skl=8

250. Висновок Головного науково-експертного управління до Проекту Соціального кодексу України. Від 15 квітня 2013. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2311&skl=8

251. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів України від 04 січня 2002 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#n18>

252. Соболев Є.Ю. Загальна характеристика публічно-сервісної діяльності як складової адміністративної діяльності органів публічної адміністрації. *Наукові записки. Серія: Право.* 2019. Випуск 6. С. 50-54. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_2019/50-54.pdf

253. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерства внутрішніх справ України від 07 вересня 2009 № 3131/386. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09#Text>

254. Disability & development how to include persons with disabilities in development cooperation. GuaraldiLAB. 2015. URL: http://www.ridsnetwork.org/files/2015/06/disabilitaesviluppo_eng.pdf

255. Граб С.О. Реалізація права на освіту дітей з особливими потребами. Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах близького зарубіжжя (теоретичні аспекти приватного та публічного права) : Збірник матеріалів III міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах близького зарубіжжя (теоретичні аспекти приватного та публічного права)» Львів: 2013. 320 с. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/News/Nauka/2013/Docs/LCA_Zbirnyk_tez_2013-12-24.pdf

256. Циган Х. Як вижити людині з обмеженими можливостями в Україні? Буковинське віче. 19.05.2014. URL: <https://invak.info/stati/3841-yak-vizhiti-lyudini-z-obmezhenimi-mozhливostyami-v-ukrajini.html>

257. Василенко О.М. Нормативно-правові засади державної політики з питань захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О. М. Василенко, Р. В. Троян // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015. № 10. С. 5-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2015_10_3

258. Алексеев С.С. Теория права. М.: БСК, 1995. 320 с. URL: http://telecomlaw.ru/young_res/Aleks_toery_law.pdf

259. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60-66.

260. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / [укладачі Ю.С. Шемшученко, М.П. Зюблюк, В.П. Горбатенко та ін.]. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана. Т. 5 : П-С, 2003. 736 с.

261. Котенко О.А. Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 199-202. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63846/41-Kotenko.pdf?sequence=1>

262. Алексеев С.С. Общая теория права: В 2-х т. Т.І. М.: Юрид. лит. 1981. 360 с.

263. Кривицький Ю.В. Механізм правового регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 74–79. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/22707/14-Kryvytskyu.pdf?sequence=1>

264. Примаков К. Поняття та ознаки адміністративно-правового регулювання у сфері масової інформації в Україні. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 11. С. 145-150. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/11/30.pdf>

265. Соболев Є. Концептуальні підходи до дефініції адміністративно-правового регулювання у сфері протидії булінгу в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. №2(22). С. 53-58. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/996>

266. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2012. 514 с.

267. Развадовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державно-управлінських відносин у транспортній сфері. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Випуск 23. С. 167-174.

268. Паровишник О. Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення прав інвалідів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2017. 231 с.

269. Алпатова П.С., Зуб Т.С. Людина з обмеженими фізичними можливостями в міському середовищі. *Український соціум*. 2006. №1. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2006/01/7-16__no-1__vol-12__2006__UKR.pdf

270. Шурма І.М. Проблеми інтеграції людей з обмеженими можливостями в суспільство. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2013_1_39

271. Про затвердження Типового положення про комітети забезпечення доступності інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур. Мінбуд України, Мінпраці України; Наказ, Положення від 08 вересня 2006 № 300/339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0300667-06#Text>

272. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17 лютого 2011 № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 34, ст.343 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#top>

273. Про будівельні норми. Закон України від 05 листопада 2009 № 1704-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 5, ст.41 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>

274. Про архітектурну діяльність. Закон України від 20 травня 1999 № 687-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 31, ст.246* (із змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

275. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності. Закон України від 14 жовтня 1994 № 208/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 46, ст.411* (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text>

276. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Закон України від 24 лютого 1994 № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст.218* (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>

277. Про освіту. Закон України від 05 вересня 2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380* (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#Text>

278. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році та I кварталі 2021 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 лютого 2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2020-%D0%BF#top>

279. Кондратенко В.М. Основні чинники розвитку адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю в умовах європейської інтеграції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип 5. Т.2. С. 104-111. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/5/tom_2/21.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Переверзєв Д.М. Сутність адміністративно-правових засобів охорони прав дітей з інвалідністю. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2. С. 84-87.
2. Переверзєв Д.М. Механізм реалізації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з обмеженими можливостями. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 7. Спецвипуск. С. 104-107.
3. Переверзєв Д.М. Сутність адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 79. С. 84-88.
4. Переверзєв Д.М. Activities of the public administration in the field of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities regarding the creation of a barrier free. European Reforms Bulletin. 2020. № 2. С. 64-68.
5. Переверзєв Д.М. Адміністративно-правовий статус дітей з інвалідністю. «Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки» № 3/2020. С. 104-110.
6. Переверзєв Д.М. Форми адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. «Актуальні проблеми правознавства». 2020. Випуск 3 (23). С. 82-86.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Переверзєв Д.М. Зміст адміністративно-правового статусу дітей з обмеженими можливостями. Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя 21-22 серпня

2020 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина». 2020. С. 60-63.

8. Переверзев Д.М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони прав дітей з обмеженими можливостями. “Science, society, education: topical issues and development prospects”. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків 29-31 серпня 2020 року). Харків: SPC «Sci-conf.com.ua». 2020. С. 281-286.

9. Переверзев Д.М. Характеристика механізму реалізації функцій адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. Економіка, фінанси, облік і право в умовах глобалізації. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава 30 вересня 2020 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 70-71.

10. Переверзев Д.М. Дитина з інвалідністю як учасник адміністративно-правових відносин у сфері охорони її прав. Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро 6-7 листопада 2020 р.) Дніпро 2020. С. 153-156.

11. Переверзев Д.М. Адміністративні процедури у сфері охорони прав дітей з інвалідністю. Актуальні проблеми національного законодавства. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Частина 1. (м. Кропивницький 10 листопада 2020 р.) Кропивницький 2020. С. 113-116.

Додаток Б

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор
В.В. Галуцько
«*В.В. Галуцько*» 2019 р.

А К Т

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук здобувача Науково-дослідного інституту публічного права **Переверзева Дмитра Миколайовича** на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю» у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія у складі: завідувача аспірантури Науково-дослідного інституту публічного права, кандидата юридичних наук, доцента Сороки Л.В., завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, кандидата юридичних наук Куркової К.М., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Переверзева Дмитра Миколайовича на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень та практичну значимість й використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, а саме – для подальшого розроблення наукових питань щодо удосконалення процедури правової охорони прав дітей, а саме використання засобів адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю й використовуються Інститутом в межах реалізації теми науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Переверзева Дмитра Миколайовича на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Завідувач аспірантури
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук, доцент

Л. В. Сорока

Завідувач відділу
науково-правових експертиз та законопроектних робіт,
Науково-дослідного інституту публічного права
кандидат юридичних наук

К. М. Куркова

Додаток В

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник декана факультету № 3

з навчально-методичної роботи

Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, професор

Г.В. Джагупов

« 17 » серпня 2020 року

АКТ

впровадження результатів дисертації на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю» здобувача Науково-дослідного інституту публічного права Переверзєва Дмитра Миколайовича в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія у складі: завідувача кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Безпалової О.І., професора кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Джафарової О. В., професора кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Шатрави С. О., склала цей акт про те, що комісією вивчені матеріали лекцій, підготовлених Переверзєвим Дмитром Миколайовичем за результатами дисертації на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю».

Комісія дійшла висновку, що лекції підготовлені Переверзєвим Дмитром Миколайовичем, виконані з урахуванням змін до законодавства, представляють цінність для освітнього процесу у зв'язку з актуальністю на сьогоднішній час теми дослідження. Форма викладання матеріалів представлена на достатньому теоретичному й методичному рівні та ґрунтується на результатах проведеного

автором глибокого дослідження чинного законодавства, практики його застосування та наукових джерел, і можуть бути впроваджені в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ при викладенні дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративні процедури», а також використані у науково-дослідній роботі курсантів і слухачів.

Лекції були заслухані на засіданні кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 та рекомендовані для використання в освітньому процесі.

Члени комісії:

**завідувач кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3 ХНУВС,
доктор юридичних наук, професор**

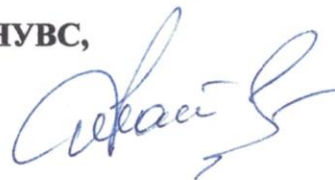
О.І. Безпалова

**професор кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3 ХНУВС,
доктор юридичних наук, професор**

О.В. Джафарова

**професор кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3 ХНУВС,
доктор юридичних наук, професор**

С.О. Шатрава

Додаток Г

**КИРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ**

вул. В.Чорновола, 38, м.Кропивницький-22, 25022, тел. 22-28-37, факс 22-35-64,
e-mail: public@gutszn.kr-admin.gov.ua, код в ЄДРПОУ 03197612

27.08.2020 № _____

на № _____ від _____

АКТ

впровадження у практичну діяльність департаменту соціального захисту населення Кіровоградської обласної державної адміністрації дисертації Переверзева Дмитра Миколайовича на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю»

Комісія у складі: директора департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації (далі – департаменту) Догарова О.В., заступників директора департаменту Юхименка В.М., Кримської Н.М., розглянула матеріали дисертації Переверзева Дмитра Миколайовича на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю», що стосуються удосконалення вітчизняного адміністративно законодавства та правозастосовчої практики забезпечення адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, наукову й практичну значимість та визначає, що положення зазначеної роботи знайшли своє практичне відображення в діяльності департаменту.

Висновок: Комісія визначає високу практичну значимість наданих матеріалів. Результати дисертаційного дослідження Переверзева Дмитра Миколайовича на тему «Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю» були використані у правозастосовчій діяльності

Голова комісії
Директор департаменту

Члени комісії:
Заступник директора

Заступник директора

Олександр ДОГАРОВ

Віталій ЮХИМЕНКО

Надія КРИМСЬКА